

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

כי תצא

מאוצר שיהותנו ומאמדיו
של הרב"ג מו"ד המקובל
רבי בניהו ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ב

כל הזכויות שמורות
למוכן "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדה שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למוכן "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

האוצר דברים א-ב

הפצה ראשית 'סגולה' 00-33-644-02

הופיע הספר ימי הרחמים

ניתן להשיג בחנות סגולה 00-33-644-02

הופיע!

058-645-88-11 יוסי גורפי 8

מחיר השקה

75
~~100~~

רחוב שילה 4 ירושלים

02-644-33-00

 סגולה

ספרי החגים עכשיו על המדף

כיפור

ראש השנה

סוכת
רחמים

סוכות

הפצה ראשית

סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 י-ם 02-644-33-00

עריכת פדיון נפש מסוגל להציל מגזרות קשות לכלל ולפרט

"והעושה פדיון זה באופן זה ביודאי משלים שנתו" (ספר הכיפורים)

כמהגוה של רבינו הרב חיים ויטל תלמיד רבינו האריז"ל זיע"א
וכמהגוה כל גדולי המקובלים מדי שנה בערב ראש השנה ויום הכיפורים

יערכו ראשי ישיבת המקובלים "נהר שלום" שליט"א

פדיון נפש

הגאון הגדול הצדיק המקובל
רבי בניחן שמואל'לי
שליט"א

הסבא קדישא הגה"צ המקובל
רבי שלום שמואל'לי
שליט"א

עם כוונות הרש"ש זיע"א

בערב ראש השנה ובערב יום כיפור

02-624-9000

יש להעביר את השמות וסך **36** ₪ שהוא כולל 160 פרוטות לכל שם ולכל פדיון
השמות יתקבלו לפדיון ערב ראש השנה עד כ"ח אלול בערב ולפדיון ערב יום הכיפורים עד ח' תשרי בערב

מטרת הפדיון
נשפוי מנגפים ממנו שיעמי עבו
חולים, היה עושה ענדים את הפדיון
ופש עם סודות הרש"ש זיע"א, אשר
בנחו להחזיר לאדם את העלם הרוחני
שנחלק ממנו ועל ידי זה מתפא.

המגיד ספרו
פעם תראה אשת רב הגי' מריטש,
המגיד אתר שהגיע ונהג להפטר
המגיד, ואתר תחזיקו של רב הגי'
ערך המגיד זיע"א פדיון נפש ט"ו
הקבלה בנפשי שנתה לו הרבנית, והציל
את חייה ממות בטוח.

מטרת הפדיון
בזמן מלחמת ויילניו, ערך מן החסם
סופר, פדיון נפש ט"ו הקבלה, לכל
אנשי הגי' פרטות וזכות ההצטרות
לא תת אפי' יהודי אחד על אי שנתרבו
כל בני הגי' (מלך ר' גי'ים) וידי לפרא
בזמן

כל כספי הפדיון קודש להרזוקת מוסדות 'נהר שלום'
מיסודו של המקובל האלוקי רבי מרדכי שרעבי זיע"א

המשתתפים בפדיון נפש גם לראש השנה וגם ליום כיפור
יזכו ששמותיהם יכנסו לקודש פנימה לפדיון שעורך
זקן המקובלים מרן ר"ה החסיד רבי שלום שמואלי שליט"א

מצות התשובה

מצות עשה של התשובה ומצות עשה של וידוי

מצות התשובה

כתיב (דברים ד, ל) **"בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה, באחרית הימים, ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו" וכתיב** (שם ל, א-ב) **"והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה, ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו"א.**

מצות וידוי

כתיב (במדבר ה, ו-ז) **"איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל בה' ואשמה הנפש ההוא, והתודו את חטאתם אשר עשו"ב.**

עיונים והארות

שיעשה תשובה רק אם בא לעשות מ"ע שיתוודה בפיו, וכ"נ מלשון הרהמ"ח, א"כ אם לא עשה תשובה אין לו עונש כלל על מה שלא עשה תשובה רק על העבירה שעבר.

ב. כתב הרמב"ם (פ"א מהלכות תשובה ה"א) וז"ל וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח.

ומשרשי המצוה כתב בחינוך, (מצוה ססד) לפי שבהודאת העון בפה תתגלה מחשבת

א. כתב המנחת חינוך (מצוה ססד) וז"ל בודאי תשובה היא מצוה מחויבת, דהתורה צותה אם עבר עבירה דמחויב לעשות תשובה וגם וידוי כמו תפילין ומצה ודומי, א"כ אם לא עשה תשובה כהוגן עובר בכל רגע על מ"ע, ואם מת בלא תשובה כמו שנפרעין ממנו על העבירה שלא אכל מצה, ה"נ נפרעין ממנו דהיה חייב בעשה דתשובה ולא עשה. ע"כ. אך מדברי הרמב"ם בהלכות תשובה (תהלת פ"א) שכתב כל מצוה כו' אם עבר כו' כשיעשה תשובה וישוב מחטאתו חייב להתודות וידוי זה הוא מ"ע וכו', מבואר בדבריו דאין התשובה מ"ע דלא כתב מ"ע

א. מזה היא התשובה, שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר (ישעיהו נה, ז) "יעזוב רשע דרכו" וגו'. וכן יתנחם על שעבר, שנאמר (ירמיהו לא, יח) "כי אחרי שובי שובי נחמתי", ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר (הושע יד, ד) "ולא נאמר עוד אלהינו למעשה דינו" וגו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינים אלה שגמר בלבו. וכל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועילה לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר (משלי כה, יג) "ומודה ועוזב ירוחם". וצריך לפרוט את החטא שנאמר (שמות לב, לא) "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב" (ג).

עיונים והארות

ושרץ בידו וכו'. כי לא תקרא תשובה אחר שבדעתו אינו גומר שלא לחזור, ותשובת השב בדרך הזאת היא תשובת הזאב, הניחו במשליהם דרך צחות, כי זאב אחד בחרו הלך אצל זאב זקן ללמוד הימנו דרכי התשובה, כי היה ירא לנפשו על חטאיו מאשר כל ימיו למד לטרוף טרף ורמס וטרף ואין מציל, והיה הזאב הזקן מיסרו ומלמדו דרכי התשובה, עודם מדברים והבחור נשא עיניו והנה רחל באה, ויאמר אל הזקן קצר דבריך כי רעב אנכי ואלקיך הקרה לפני. זה דומה למתודה בפיו ובלבו לשוב לחטאיו, ואיך יחשוב שתהא תשובתו מועלת. ואין מזה המין מי שבעת התשובה גומר בלבו לעזוב זרכו הרעה תכלית העזיבה, אבל אחר זה יכריחה יצרו לשוב לחטוא, וכן תמיד, וזה אמנם כבר היתה תשובתו תשובה בעת העשותה והועליה על החטאים הקודמים ויהיה זה בדמיון מי שטבל ואחר הטבילה עלה שרץ בידו, לא שיתפשנו בעת הטבילה, שאע"פ שחזר ונטמא, מ"מ כבר הייתה טבילתו טבילה, והטומאה הקודמת נסתלקה לה, אמנם, זו ההנהגה, רעה חולה על בעליה וכו' עיי"ש בהמשך דבריו.

החוטא ודעתו שהוא מאמין באמת כי גלוי וידוע לפני האל ברוך הוא כל מעשהו ולא יעשה עין רואה כאינה רואה, גם מתוך הזכרת החטא בפרט ובהתנחמו עליו יזהר ממנו יותר פעם אחרת לבל יהיה מכשול נכשל בו, אחר שיאמר בפיו כזו וכזו עשיתי ונסכלתי במעשי יהיה נגדר שלא ישוב לעשות כן, ומתוך כך ירצה לפני בוראו, והאל הטוב החפץ בטובת בריותיו הדריכם בדרך זו יזכו בה.

ג. רמב"ם (שם פ"ה ה"ב וה"ג). ורבנו סעדי' גאון (בס' אמונות ודעות) כתב וז"ל ואבאר עוד שאם החליט האדם בדעתו בזמן תשובתו שלא יחזור עוד, אין תשובתו מתבטלת בשובו לחטאו בהתגבר יצרו עליו, אלא ימחלו לו העונות שלפני תשובתו, ויכתבו עליו מה שיעשה לאחריה, וכך אם אירע באופן זה כמה פעמים, שעושה תשובה וחוזר, אין עליו אלא מה שאחר תשובתו, כיון שהיה בכל פעם שלם בדעתו שלא יחזור. ע"כ.

ובן מפורש להדיא בחיבור התשובה לרבנו המאירי (מא' א פ"ט) וז"ל, כל המתודה בדברים ולא גמר בדעתו לעזוב ה"ז דומה לטובל

ב. היכי דמי בעל תשובה, כגון שבאת לידו דבר עברה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה [ד].

ג. אפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה, אין מזכירים לו שוב רשעו, שנאמר (יחזקאל לג, יב) "ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו" [ה].

עיונים והארות

במלבושים וגילוח וכדומה, מיד נתקבל בלי שום תענית והסיגופים אינם אלא לפטור מיסורי שמים, ולשער כמה סיגופים יושקלו בחיוב כרת, אין אנו יודעים עד מה.

ה. גמ' קידושין (מ:). וכתב רבנו יונה (שערי תשובה, ש"א אות ב-ו) ודע, כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו וכו'. לא ימצא איחור התשובה זולתי בעמי הארץ, אשר הם ישנים שוכבים ולא ישיבו אל לבבם, ולא דעת ולא תבונה להם למהר להמלט על נפשם. ויש מהם נדחים מעל השם ברוך הוא ולא יאמינו לעונש החטא. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות יט א): 'אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל הטהרה אחריו ביום, כי באמת עשה תשובה'.

ועוד התבונן ברעת המתאחר מן התשובה כי רבה היא, כי לולא התמהמה כי עתה שב איש נאנח במרירות לב ברגזה ובדאגה ודלפה עינו מתוגה, כי יפגשהו יצרו שנית ויזדמן החטא לידו יכבוש את יצרו ויזכור אשר עברה עליו כוס המרירות ולא יוסיף לשותתו עוד וכו', וכאשר יאחר לשוב, בבא החטא לידו יפול במקושו כנפול בתחלה, ויגדל עוונו האחרון מאד, ותעלה רעתו לפני השם, כי מראשית לא חשב כי פתאום יבוא היצר השודד עליו אך אחרי אשר ראה דלות כחו ואשר גברה יד יצרו עליו וכי עצום הוא ממנו, היה

ד. ז"ל הגמ' ביומא (פ:). היכי דמי בעל תשובה? אמר רב יהודה: כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה, מחוי רב יהודה: באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום. ופרש"י באותה אשה באותו מקום - שעבר שם העבירה, ואותו פרק, מתוך שדומה מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר - יצרו מתגבר עליו, ואומר לו: ראה פלונית, ואותו מקום, ואותו פרק הוא - קום עשה מה שעשית כבר.

וכתב בשו"ת חתם סופר (ח"א או"ח סי' קעה) וז"ל והנה עיקר התשובה אינה אלא עזיבת החטא וחרטה בלב ווידוי פה ומיד הוא צדיק ונאמן, אלא לפעמים אדם עושה כנ"ל להטעות הבריות והוא עושה בלי לב ולב, על כן אין אנו מאמינים עד שנראה בו סימן תשובה, כגון שילך למקום שאין מכירין ויחזיר אבידה בדבר חשוב (וכמבואר בגמ' סנהדרין (כה)). לענין חשד הנאת ממון כגון שוחט, וה"ה בשארי ענינים כיוצא בזה), אבל הקדוש ברוך הוא היודע מחשבותיו א"כ מיד שחזר בו נתקבל מכאן ולהבא, אך על מה שעבר לא נתכפר לו בחיבי כריתות ומיתת ב"ד עד שיתייסר ביסורים, ואם אינו רוצה להתענות ולקבל סיגופים על עצמו, ייסרהו הקדוש ברוך הוא כדי לכפר עוונותיו שעברו, והרוצה לפטור מיסורי שמים מסגף עצמו בסיגופים לפטור מעונש שמים. וכל זה להיות לו כפרה על העבר, אבל להבא מיד שקיבל עליו שלא לחזור לדרכיו ומעלליו ובוכה ומתודה, וחוטא בל יתגאה

ד. עבר על עשה ושב - אינו זו משם עד שמוחלין לו, שנאמר "שובו בנים שובבים". עבר על לא תעשה ועשה תשובה - תשובה תולה, ויום הכפורים מכפר, שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם". עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה - תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין, שנאמר "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם". אבל מי שיש חילול השם בידו - אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק. אלא כולן תולין, ומיתה ממרקת, שנאמר "ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותן" וכו'.

ה. אל תאמר שאין תשובה אלא מעברות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול, ומרדיפת הממון והכבוד, ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העונות קשים מאותם

עיונים והארות

כריתות ומיתות בית דין - במזיד - ועשה תשובה, תשובה ויה"כ תולים, ויסורים ממרקים, שנאמר: ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. (עי"פ גמ' יומא פה: פו.)

ועי' ברמב"ם (פ"א מהלכות תשובה ה"ב-ה"ד) הלכה כר' ישמעאל, שעל כריתות ומיתות בית דין תשובה ויה"כ תולים ויסורים הבאים עליו גומרים לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שיבואו עליו יסורים. ויש שכתבו (ר"י מלוניל ומאירי למשנה שם) שאין הלכה כר' ישמעאל, אלא תשובה ויה"כ מכפרים כפרה גמורה אף על החמורות, שכן שנינו במשנה שעל העבירות החמורות - ובכלל זה אף כריתות ומיתות בית דין - התשובה תולה ויה"כ מכפר.

על חלול השם, אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביה"כ לכפר ולא ביסורים למרק, אלא כולם תולים ומיתה ממרקת.

עליו לראות כי פרוע הוא ולשית עצות בנפשו להוסיף בה יראת ה' ולהפיל פחדו עליה ולהצילה ממארב יצרו ולהשתמר מעונו. ועוד כי השונה בחטאו תשובתו קשה, כי נעשה לו החטא כהיתר, ובזה כבדה מאד חטאתו.

ו. **גמ' יומא (פו.)**. רמב"ם (שם פ"א ה"ד) יש מהעבירות חמורות, שתשובה תולה להגן עליו מן היסורים, ויה"כ גומר כפרתו, כגון העובר על לא תעשה - לסוברים שאין מתכפר לו עליו בתשובה - תשובה תולה ויה"כ מכפר, וכן אמרו: על כרת ומיתה בידי שמים ומיתת בית דין, תשובה תולה ויה"כ מכפר, ועוד אמרו: כל שהוא מ"לא תשא" - לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, שאיסור זה חמור משאר לאוין, שאין תשובה מכפרת עליו, אף לסוברים שמכפרת היא על כל שאר לאוין - ולמעלה, תשובה תולה ויה"כ מכפר. ר' ישמעאל חולק ואומר אם עבר על

שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם [ז].

- ו. יש לכל אדם לחפש ולפשפש במעשיו ולשוב מהם, וספק עברה צריך יותר תשובה מעברה ודאיתוח, ויקפיד ביותר ללמוד בספרי מוסר, אשר עי"ז יראה מצבו וענייניו. ויתבודד בכל יום לפחות שעה אחת ויבדוק יפה בעבירות שדש בעקביו.
- ז. מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כחו, ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים, ומשנה מעשיו כולם לטובה ולדרך ישרה, וגולה ממקומו, שגלות מכפרת עון מפני שגורמת לו להכנע ולהיות עניו ושפל רוח [ט].
- ח. אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר "דרשו ה' בהמצאו". במה דברים אמורים ביחיד, אבל צבור כל זמן שעושים תשובה וצועקין בלב שלם הם נענין, שנאמר (דברים ד, ז) "מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו" [י].
- ט. הוידי שנהגו בו כל ישראל, אבל אנחנו חטאנו. והוא עיקר הוידי, עברות שהתודה עליהם ביום הכפורים זה, חוזר ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר, אף על פי שהוא עומד בתשובתו שנאמר "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד" [יא].

עיונים והארות

- ז. רמב"ם (שם פ"א ה"ג).
- ח. כתב הרמ"א (סי' תרג) וז"ל, וספק עבירה צריך יותר תשובה מעבירה ודאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך להיות יותר ביוקר מחטאת, ע"כ. וכן מבואר באבות דרבי נתן (פ"ל ה"ב) רבי מאיר אומר כל העובר עבירה אחת בספק מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה בודאי. כיצד אדם חוטא ונודע לו חטאו מביא חטאת בסלע ועשירית האיפה בפונדיון. ספק חטא ספק לא חטא מביא מעילה וחומשה ומביא אשם בשתי סלעים, ע"כ.
- ט. רמב"ם (שם פ"ב ה"ד).
- י. רמב"ם (שם פ"ב ה"ו).
- יא. **בגמ'** יומא (פז:) מאי אמר? אמר רב: אתה יודע רזי עולם. ושמואל אמר: ממעמקי הלב. ולוי אמר: ובתורתך כתוב לאמר. רבי יוחנן אמר: רבון העולמים. רבי יהודה אמר: כי עונותינו רבו מלמנות וחטאתינו עצמו מספר. רב המנונא אמר: אלהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי, עכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי, עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי, הרי אני לפניך ככלי מלא בושא וכלימה, יהי רצון מלפניך שלא אחטא ומה שחטאתי מרוק ברחמיך אבל לא על ידי יסורין. והיינו וידיאי דרבא כולה שתא. ודרב המנונא זוטא ביומא דכפורי. אמר מר זוטרא: לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו. אבל אמר אבל

י. אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס, אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעוס, ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפצה, ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור, וזו היא דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון. אבל העובדי כוכבים ערלי לב אינם כן אלא ועברתן שמרה נצה, וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו "והגבעונים לא מבני ישראל המה" [יב].

יא. החוטא לחברו, ומת חברו קודם שיבקש מחילה, מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ויאמר בפניהם חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוגי זה שכך וכך עשיתי לו, ואם היה חייב לו ממון יחזירו ליורשים, לא היה יודע לו יורשין יניחנו בבית דין ויתודה [יג].

עיונים והארות

ללב אנחנו חטאנו, תו לא צריך. דאמר בר המדודי: הוה קאימנא קמיה דשמואל, והוה יתיב, וכי מטא שליחא דצבורא ואמר אבל אנחנו חטאנו קם מיקם. אמר, שמע מינה: עיקר וידוי האי הוא. ע"כ. וכ"פ הרמב"ם (שם פ"ב הלכה ח) וכ"פ הטור והרמ"א (סי' תרו סעי' ג) דעיקר הוידוי שיאמר חטאתי. וכתבו המ"ב (ס"ק יב) והכה"ח (ס"ק כז) שה"ה שצריך לומר חטאנו עוינו פשענו.

יב. רמב"ם (שם פ"ב ה"י).

יג. רמב"ם (שם פ"ב ה"א). וכ"פ השו"ע (סי' תרו סעי' ב) וכתב הכה"ח (ס"ק מ') דצריך לילך שם יחף ואם הוא חוץ לשלש פרסאות ישלח שלוחו ויאמר הנני שליח של פלוגי מודה ברבים איך שמשלחני וכו', והעשרה משיבים לומר מחול לך מחול לך מחול לך.

ולכתחילה יעשה כן בפני עשרה אנשים ובדיעבד אפי' עשה כן בפני עשר נשים אין להטריחו יותר. (רב פעלים ח"ב ס"ס ב'. חזו"ע הלכות ערב יום הכפורים הלכה יז).

איתא בתנחומא והובא בכה"ח (ס"ק לא) ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו. כיון שאמרו חטאנו מיד נתרצה להם, ואומר במקום אחר שכל מי שחטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך המשחית ליגע בו. והובא בשלמי צבור

מאמרי הזוה"ק

עיקר הכח שמכניע את היצה"ר הוא לימוד התורה הקדושה כמו"ש "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין" וזהו-כי תצא למלחמה על אויבך - זה יצה"ר. ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שביו-שכל מה ששבה ממך יצה"ר אתה יכול להחזיר ע"י התורה, וראית בשביה אשת יפת תואר-היא הנשמה הקדושה, והבאתה אל תוך ביתך-תחזיר אותה אל גופך שנתגרשה משם בעוונותיך וכו'. ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים - הוא חודש אלול שצריך לבכות על עוונותיו ולהתחרט על מעשיו עם קבלה לעתיד.

זוהר חדש כי תצא ע"ב ע"א

כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ, דָּא אֵיחֵוּ יֵצֵר הָרַע זהו יצה"ר. דְּאֵינְן צְרִיבִין לְמַפֵּק לְקַבְּלֵיהּ פְּמִלִין דְּאֹרִייתָא וְלְקַטְרָנָא לִיהּ

שאנחנו צריכים לצאת כנגדו בדברי תורה, וללחום בו ע"י לימוד התורה כמו"ש (קידושין ל ע"ב) בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, וּבְדִינֵי יְתִמָּסֵר בְּיַד דְּבַר נָשׁ פְּמָה דְּאֵתְמָר, וְנָתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׂבִיּוֹ ואז יצה"ר ימסר בידו של האדם, כמו שנאמר ונתנו ה' אלהיך בידך ואז תזכה שכל מה ששבה וחטף היצה"ר בעוונותיך, עתה תקח ממנו בחזרה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְוִי עַל דָּא, וְוִי עַל דָּא, (משלי ל כב) תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ וְנָבֵל כִּי יִשְׁבַּע לְחֶם. דְּהָא יֵצֵר הַטּוֹב אֲשֶׁתְּפָאֵי

בִּידֵיהֶּ, וְאִיהוּ מֶלֶךְ עָלֶיהָ אר"ש אוי על זה אוי על זה שהיצה"ר שהוא עבד מולך עלינו והוא לא ראוי כלל למלוכה, ואיש נבזה ועשיר כי ישבע לחם שהרי יצר הטוב נשבה בידו של העבד היצה"ר והיצה"ר מולך עליו.

אִשֶּׁת יִפֶּת תֹּאֵר, דָּא הִיא נְשֻׁמְתָא. כְּמָה דְאֵת אָמֵר, (שם לא ל) אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל זו היא הנשמה כמו שנאמר אשה יראת ה' הנשמה נקראת יראת ה' אותה צריך להלל ולשבח בתורה ובמצוות. **דְּהָא כְּכֹל יוֹמָא וְיוֹמָא, אֲנֹנִי סִיעֵן וּמְנַהֲיָנִי דְנִשְׁמָתִין, וְאֲנֹנִי סִיעֵן וּמְנַהֲיָנִי דְיִצְרַר הָרַע** שהרי בכל יום ויום אותם החבורות והמנהיגים של הנשמות שהם היצה"ט והמלאכים שעמו ואותם חבורות ומנהיגים של היצר הרע והמלאכים שעמו, **אֲנֹנִי בְּקַטְרוֹנָא תִדְיָרָא, מְקַטְרְגִין אֵלִין בְּאֵלִין, וְכֹל שְׂיִיפִין דְגוֹפָא בְּצַעְרָא בִּינֵיהוּ, בֵּין נְשֻׁמְתָא וּבֵין יִצְרַר הָרַע** אלה המחנות של צד הקדושה וצד הס"א נלחמים תמיד אלה באלה וכל האברים של הגוף בצער ביניהם, בין הנשמה ובין היצה"ר.

וְהִבֵּאתָהּ אֶל תוֹךְ בֵּיתְךָ, דְּאֵתְרַכַּת מִתַּנְּן, (שם ל כג) **וְשִׁפְחָה כִּי תִירֵשׁ גְּבֻרָתָהּ. וְכִבֵּר אֹקִימָנָא מְלִין** ותביא את הנשמה ותחזיר אותה אל הגוף שנתגרשה משם בעוונותיך, וגרם שהשפחה שהיא הקליפה תירש ח"ו את גבירתה שהיא הנשמה ועתה שתחזור בתשובה תשוב ה' שהיא הנשמה אל גופך וכבר בארנו הדברים.

וְגִלְתָּהּ אֶת רֵאשֶׁהּ ומה שכתוב וגלחה את ראשה כוונתו שתסיר מהראש את המחשבות הרעות, כמו שכתוב ועשית מעקה לגגך, מעקה ר"ת ה'רהורי ע'בירה ק'שים מ'עבירה,

וְעִשְׂתָּהּ אֶת צִפְרָנֶיהָ הַצְּפוּרָנִים שֶׁהָיוּ מְעֻבְּרִים מִן הַמִּזְרָח, דְּהֵינּוּ שֶׁתִּתְרַחֵק מִן הַמִּזְרָח, וְתִדְבְּרֵי מִתְּהוֹמָה זֹה מֵאֵת הַצִּפְרָנִים בְּהַנְחָשׁ וְתִתְּהוֹר הַנְּשֵׁמָה מֵאוֹתָהּ הַזֹּהֶמָה שֶׁהִטִּיל הַכְּנִיס בָּהּ

הנחש.

וְהִסְרָה אֶת שְׂמֹלֶת שִׁבְיָהּ, מֵאֲנֹן כָּסוּ דְמָסֶאֱבָא וְזִינִין בִּישׁוּן, מִחֻבָּא דְעֵגְלָא פִי שֶׁתִּסֵּר הַנְּשֵׁמָה מֵאוֹתָם לְבוּשִׁים שֶׁל טוֹמָאָה וּמִינֵי

בְּגָדִים טְרוּחִים שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בָּהֶם הַנְּשֵׁמָה עַיִן חֹטֵא הַעֲגָלָה. דְּחָא בְּקִדְמִיתָא הוּיָא לְהוּ לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא, דְּקִבְּלוּ בְּטוֹרָא דְסִינֵי. וְכִד עֲבָדוּ יַת עֵגְלָא, אֲעָדוּ מִנֵּיהּ אֲנֹן לְבוּשֵׁי יָקָר שֶׁהָיוּ בְּתַחִילָה הָיוּ לַעַם יִשְׂרָאֵל

מִלְּבוּשִׁים קְדוּשִׁים שֶׁקִּבְּלוּ בָּהֶם סִינֵי וְכַאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַעֲגָלָה הוֹסִרוּ מֵהֶם אוֹתָם לְבוּשֵׁי כְבוֹד,

דְּבִתִּיב שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת ל"ז) וַיִּתְּנֶצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָיִם מִתַּר חוֹרֵב

וּבְמִקוֹמָם נִתְלַבְּשׁוּ בְּמִלְּבוּשֵׁי טוֹמָאָה. וּמֵאִז עָלִינוּ לְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת כְּדֵי לְהִסִּיר אֶת

הַבְּגָדִים הַצְּרוּחִים הַלֵּלוּ.

וּבְבִתָּהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יֵרַח יָמֵים, דָּא הִיא יֵרַח דְּאֵלּוּל

וּבִכּוּחַ הַנְּשֵׁמָה הַזֹּאת לִפְנֵי הַקַּב"ה וְהַשְׁכִּינָה, חוֹדֵשׁ יָמִים עַל עוֹנוֹתֶיהָ זֶהוּ חוֹדֵשׁ

אֵלּוּל, דְּבִיחַ סֶלֶק מִשָּׁה לְטוֹרָא, לְמַבְעֵי רַחֲמִין קָמִי קוּדְשָׁא

בְּרִידָה הוּא, בְּגִין דִּישְׁתַּבִּיב לְיִשְׂרָאֵל עַל דְּעֵגְלָא שָׁבוּ עֲלֵהּ מִשָּׁה לְהַר סִינֵי

מִל' בָּב אַרְבַּעִים יוֹם עַד יוֹחֵכ"פ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים לִפְנֵי הַקַּב"ה (חֻבָּא) בְּשִׁבְלֵי שִׁיכּוּפֵר לַעַם יִשְׂרָאֵל

חֹטֵא הַעֲגָלָה, וְאִז בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אָמַר לוֹ הַקַּב"ה סְלַחְתִּי כְּדַבְּרִיךָ. וּבְגִין דָּא, וּבְבִתָּהּ אֶת

אָבִיָּהּ וְאֵת אִמָּהּ יֵרַח יָמִים, בְּגֵזֶיךָ דְגִלִּי עֲרִיִּיתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ
 הוּא וְעֲרִיִּיתָא דְאוּרִיִּיתָא ובשביל זה ובכתה חודש ימים של אלול שאז הוא זמן
 התשובה ועת רצון היות שע"י החטאים מגלים את ערות הקב"ה שהוא ו"ק דו"א אביה של
 הנשמה, וערות התורה שבע"פ שהיא המלכות. **בְּמָה דְאֵת אָמַר**, (ויקרא יח ז) **עֲרוֹת**
אָבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה. וְעַל דָּא אָמַר דָּוִד (תהלים קיט קלו),
פְּלָגֵי מַיִם יִרְדּוּ עֵינַי עַל לֹא שָׁמְרוּ תוֹרָתְךָ שתי תורות שבכתב ושבע"פ,
 אלא הלכו אחר מראה עיניהם [א].

וְהוּוּ יִשְׂרָאֵל רְחִיקִין מִמְּלָכָא כָּל תְּהוּא זְמָנָא, עַד יוֹמָא
 דְּכַפּוּרֵי, דְּנִחִית מִשָּׁה מִן טוֹרָא, וְהוּוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַעֲנִיתָא
כָּל תְּהוּא יוֹמָא והיו עם ישראל רחוקים מן הקב"ה כל אותו הזמן,
 מראש חודש אלול עד יום הכפורים שאז ירד משה מהר סיני והיו ישראל בתענית כל אותו היום.
וּבְרִינ אֲתִדְבַּק מְלָכָא בְּמִטְרוֹנִיתָא ואז התייחד המלך עם המלכה. **בְּמָה**
דְּאֵת אָמַר כמו שנאמר, **וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיָּהּ וּבַעֲלֹתָהּ וְהִיתָה לָּךְ**
לְאִשָּׁה שהוא רומז על היחוד העליון.

עיונים והארות

א. ומו"ר ראש הישיבה רבי יהודה צדקה צדקה זצוק"ל על העיניים. "תורתך" שהיו מביטים במקומות אסורים. הסביר, "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו", חוזר

כמה בני אדם אטומי לב ועיניהם סגורות שמפחדים מבני אדם ולא מפחדים מהקב"ה.

בראשית ס"ח ע"א

רַבִּי תִּיֵּא פֶּתַח וְאָמַר (ירמיה כג, כד) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּפִסְתָּרָיִם
וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְהוָה. כַּמָּה אֲנֻן בְּנֵי נִשְׂא אֲטִימֵי
לְבָא וְסִתִּימֵי עֵינֵינִי כַּמָּה הֵם בְּנֵי הָאָדָם אֲטוּמֵי לֵב וְסִתוּמֵי עֵינֵימֵי, דְּלֹא מִשְׁגִּיחִין
וְלֹא יִדְעִין בִּיקְרָא דְמֵאֲרִיהוֹן שְׁלֹא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים בְּכַבּוּד אֲדוּנִיָּהֶם,
שִׁמְפַחְדִּים מִבְּנֵי אָדָם וְלֹא מִפַּחְדִּים מִהַקְּב"ה, דְּכִתִּיב בֵּיהּ שְׂכַתוּב בּוּ בַקְּב"ה (שם) הַלּוֹא
אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא. הֵיךְ בְּעוֹן בְּנֵי נִשְׂא
לְאִם תִּתְּרָא מִחֻבֵּיהוֹן וְאִם כִּךְ אֵיךְ רוּצִים בְּנֵי אָדָם לְהִסְתַּתֵּר מֵעוֹנָם וְאָמְרֵי,
וְאוֹמְרִים (ישעיה כט, טו) מִי רֹאֵנּוּ וּמִי יִדְעֵנּוּ מִי רוֹאֵה אוֹתָנּוּ וּמִי יוֹדֵעַ מִמַּעֲשֵׂינּוּ, וְגוֹרְמִים
לְעַצְמָם לְרַדֵּת לְקַלִּיפָה. וְכִתִּיב, (שם) וְהָיָה בְּמַחֲשָׁד מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁהַחוּשֶׁךְ הוּא
מְדוּר הַקְּלִיפָה. לָאן יִתְטַמְּרוּן מִקְּמִיָּה לְהִיכֵן יִסְתַּתְרוּ מִלְּפָנֵי ה' יִתְבַּרְךְ.

לְמַלְכָא דְבִנְהַ פְּלִטְרִין מִשַׁל לְמֶלֶךְ שְׁבִנְה אֲרַמּוֹן שְׁהוּא עוֹלָם הַעֲלִיּוֹן, וְעֵבֶד
תְּחֻת אֲרַעָא טְמִירִין פְּצִירִין וְעֵשָׂה תַחַת הָאֲרַמּוֹן מִחְבּוּאִים
וְחִפְיּוּת. לְיוֹמִין מָרְדּוּ בְּנֵי פְּלִטְרִין בְּמַלְכָא לִימִים מִרְדּוּ בְּנֵי הָאֲרַמּוֹן בְּמֶלֶךְ,
אֲסַחַר עֲלִיּוּתוֹ מַלְכָא בְּגֵיּוּסֵי (אֲצַעַר) הַקִּיף עֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ בְּחִלּוּתוֹ.
מָה עֵבֶדּוּ מִדָּה עֲשׂוּ, עֲאֵלוּ וְטְמִירוּ נְרַמִּיָּהוּ תְּחֻת נּוֹקְבֵי פְּסִירִין
נִכְסּוּ וְהִטְמִינוּ עַצְמָם תַּחַת הַמְּחֻבּוּאוֹת וְהַחִפְיּוּת. אָמַר מַלְכָא אֲנָא עֵבֶדִית לוֹן
אֲמַר הַמֶּלֶךְ אֲנִי עֲשִׂיתִי אֶת הַמְּחֻבּוּאוֹת הַלּוֹ וְאֲנִי מְכִיר כָּל מְקוֹם וּמְקוֹם, וּמִקְּמֵי אֲתוֹן

בְּעֵאֵן לְאַתְּמָרָא ומלפני אתם רוצים להסתתר, **הָדָא הוּא דְבְּתִיב** זהו שכתוב **אִם יִפְתָּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְהוָה. אֲנִי הוּא דְעֵבְדִית נּוֹקְבֵי פְּסִירִין** אני הוא שעשיתי את המחבואים והחפירות שאתם מתחבאים שם, **וְעֵבְדִית תְּשׁוּבָא וְנִהוּרָא** ועשיתי ובראתי חושך ואור, **וְאַתּוֹן הֵיךְ יִכְלִין לְאַתְּמָרָא קְמָא** ואיך אתם יכולים להסתתר מפני ולעשות מעשיכם בסתר, **וְחוֹשְׁבִים שְׂאִין אֲנִי יוֹדַע מִכֶּם.**

הֲנֵא חַוֵּי בֵּא וְרֵאדָה, בְּדַ בְּרַ נְשׁ חֲטִי קְמִי מְאֲרִיה כאשר האדם חוטא לפני אדונו, **וְאַמְשִׁיד גְּרַמִּיה לְאַתְּכִסִּיא** וממשיך עצמו וחושב להתכסות ולהסתתר מהקב"ה אז **קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא עֲבִיד בִּיה דִּינָא בְּאַתְּנִלְיָא** הקב"ה עושה בו דין בגלוי. **וְכַד בְּרַ נְשׁ אֲדָכִי גְּרַמִּיה** וכאשר האדם מטעה עצמו בתשובה ומעשים טובים, **קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּעֵי לְאַסְתָּרָא לִיה דְּלֵא יִתְחַוֵּי בְּיוֹם אַף יְהוָה** הקב"ה רוצה להסתיר אותו שלא יראה ביום ששולט חרון אף ה' [ב]. **דִּינְדָּאֵי אֲבָעֵי לִיה לְאַיִנְשׁ** (דף סח ע"ב) שבודאי ראוי לו לאדם, **דְּלֵא יִתְחַוֵּי קְמִי מְחַבְּלָא בְּדַ שְׂרִיא עַל עֲלָמָא דְּלֵא יִסְתַּכַּל בִּיה** שלא

עיונים והארות

מש"כ "כי אין שכחה לפני כסא כבודך", אלא נשכחות אלו הן הנשכחות של בני האדם, שמה שהם שוכחים, הקב"ה זוכר, ומה שהאדם זוכר, הקב"ה שוכח לו.

ב. בתב בתפלת ר"ה "כי זוכר כל הנשכחות אתה" וכתוב שם גם "כי אין שכחה לפני כסא כבודך", ומשמע מהמלים "כי זוכר כל הנשכחות" שיש דברים שכן נשכחו מהקב"ה ח"ו, וא"כ מה פירוש

יראה לפני המלאך המחבל כאשר הדין שורה על העולם כדי שלא יסתכל עליו וישלוט בו.
דָּהָא כָּל אַנְוֵן דִּי תַחֲזִין קַמִּיהּ אִית לֵיהּ רִשׁוּ לְחַבְלָא שהרי כל אותם
 שנראים לפניו יש לו רשות לחבל בהם.

כאשר האדם שב בתשובה מעומק לבו אז תשובתו מגיעה עד הבינה העליונה שהיא האמא
 העליונה המטהרת את האדם ואז נטהר מעוונותיו, וכאשר ברא הקב"ה את העולם התנה עם
 התשובה ואמר לה כאשר בני יחסאו ויחזרו בתשובה תהיי מוזמנת מיד לפתוח להם את השערים
 לקבלם בתשובה, ולא לחינם הקב"ה נקרא אל רחום וחנון.

ח"ג ס"ט ע"ב

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים קל, א) **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךְ**
יְהוָה. הַתִּנַּנֵּן שְׁנִינוּ, בְּשַׁעֲתָא דִּבְרָא קוּדְשָׁא בְּרִידְהּ הוּא עֲלָמָא
 בשעה שברא הקב"ה את העולם, **בְּעָא לְמַבְרֵי בַר נֶשׁ** רצה לברוא את האדם שהוא
 המובחר שבברואים, ובשבילו נבראו כל העולמות העליונים והתחתונים, **אִמְלִיךְ**
בְּאוּרֵייתָא נתייעץ בתורה הקדושה, כי תכלית בריאת האדם היא כדי שיקיים האדם את
 התורה הקדושה, **אִמְרָה קַמִּיהּ** אמרה לפניו התורה, **תְּבַעֵי לְמַבְרֵי תְּהֵי בַר**
נֶשׁ רוצה אתה לברוא את זה האדם, **זְמִין הוּא לְמַחְטֵי קַמְךָ** עתיד הוא לחטוא
 לפניך בשוגג, **זְמִין הוּא לְאַרְגָּוָא קַמְךָ** עתיד הוא להכעיס לפניך במזיד. **אִי**
תַּעֲבִיד לֵיהּ בְּעוֹבְדוּי אם תעשה לו ותתנהג עמו כמעשיו, **הָא עֲלָמָא לָא**
יְבִיל לְמִיקָם קַמְךָ הרי העולם לא יכול לעמוד לפניך, כי צריך להעניש את האדם ולא
 יהיה מי שיקיים וילמד את התורה ואז אין עולם, **כָּל שְׁכַן תְּהוּא בַר נֶשׁ** כל שכן

אותו אדם שהוא בעצמו חטא. **אָמַר לַיהוָה וְכִי לְמַנְּנָא אֶתְקַרִּינָא**, (שמות לד, ו) **אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךְּ אַפַּיִם** אמר לה הקב"ה לתורה, וכי לחינם אני נקרא אל רחום וחנון וכו' כל זה כדי לרחם על בני, וע"י שמושכים אור גדול מי"ג מדות של רחמים מתבטלות הגזרות ואני מוחל לבני [ג].

וְעַד לָא בְּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא ועוד אמר רבי יהודה, עד שלא ברא הקב"ה את העולם, **בְּרָא הַתְּשׁוּבָה** שהיא בבינה העליונה. **אָמַר לָהּ לְהַתְּשׁוּבָה** שהיא הבינה העליונה, **אֲנָא בְּעֵינָא לְמַבְרִי בְּרַנְשׁ בְּעֲלֵמָא** אני רוצה לברוא אדם בעולם, **עַל מְנַת דְּכַד יְתוּבוּן לָךְ מַחֻבִּיהוּן** כדי שכאשר יחזרו בתשובה אליך מעוונותיהם, **דְּתַהוּי זְמִינָא לְמַשְׁבַּק חוּבִּיהוּן** שתהיי מוכנה ומזומנה לעזוב ולסלוח לעוונותיהם, **וּלְכַפְּרָא עֲלֵיהוּ** ולכפר עליהם ולנקותם מעוונותיהם, וכמו שכתב הזוה"ק לקמן שהעוונות פוגמים במלכות, והתשובה היא בעולם הבינה במקום גבוה מאד, ולכן בכחה ללבן את העוונות כמ"ש (ישעיה א, יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. **וּבְכָל שְׁעָתָא וְשְׁעָתָא הַתְּשׁוּבָה זְמִינָא לְגַבֵּי בְּנֵי נְשָׂא**

עיונים והארות

הדעה השלישית של תורה "יומת המת" אין לו לחוטא תקנה אלא עליו למות, שכן אפי' לפי התורה שכתוב כי עליו להביא קרבן, מה יעשה בזמן שאין בית המקדש קיים ואי אפשר להביא קרבן, או כאשר אין ידו משגת להביא קרבן. ברם "לא יומת ע"פ עד אחד" לפי דעתו של האחד והמיוחד הקב"ה לא יומת החוטא שכן עצה קלה יעוצה לו כי יעשה תשובה ויתכפר לו.

ג. **מובא** במדרש, שאלו לחכמה, חוטא מהו ענשו? אמרה להם, חטאים תרדוף רעה. שאלו לנבואה, אמרה להם נפש החוטאת היא תמות. שאלו לתורה, אמרה יביא אשם ויתכפר לו. שאלו לקב"ה, אמר להם יעשה תשובה ויכפר לו.

יוצא איפוא, אומר רבי אברהם ממיקלייב, כי "על פי שנים עדים", על פי שתי דעותיהן של החכמה והנבואה או אפי' "שלשה עדים" גם לפי

ובכל שעה ושעה התשובה מוכנה ומזומנת אצל בני האדם, וְכִּד בְּנֵי נֶשֶׁא תִּיְיָבִין מִחֻבֵּיהוּ, וכאשר בני האדם חוזרים ושבים מעוונותיהם, הַאִי תִּשׁוּבָה תָּבֵת לְגִבֵי קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא, וְכִפֶּר עַל כְּלָא זו התשובה שהיא בעולם הבינה חוזרת אל הקב"ה והיא מכפרת על הכל, וְדִינִין אֲתִכְפִּיין והדינים נכפים ונכנעים, וּמִתְפַּסְּמִין כְּלָהוּ ומתמתקים כל הדינים, וְכִר נֶשֶׁא אֲתִדְכִי מִחֻבֵּיהּ והאדם נטהר מעוונותיו, כי מושכים שפע ואור גדול מ"ג מדות של רחמים שמתגלים ע"י התשובה.

אִימְתִי אֲתִדְכִי בְּרִ נֶשֶׁא מִחֻבֵּיהּ ושואל, מתי נטהר האדם מעוונותיו בתשובה, בְּשִׁעְתָּא דְעָאֵל בְּהַאִי תִּשׁוּבָה בְּדָקָא חֲזִי בשעה שנכנס בזאת התשובה שהיא הבינה אימא עליונה כראוי, ואז היא מלבנת את כל העונות, ועתה מובן מה פ' ממעמקים, שהוא העומק הגדול של עולם התשובה, שהיא הבינה העליונה. רַבִּי יַצְחָק אָמַר מה הוא ממעמקים פ' דְּתַב קַמִּי מְלָכָא עֲלָאָה כאשר שב בתשובה לפני המלך העליון, וְצִלִי (דף ע' ע"א) צְלוּתָא מִעוּמְקָא דְלָכָא ומתפלל התפילה מעומק הלב אז מתקבלת תפילתו ומטהרים עוונותיו, הֲרָא הוּא דְכִתִּיב זהו שכתוב מִמַּעַמְקִים קָרְאתִיךָ יְהוָה [ד].

עיונים והארות

הבינה, ולכן שם אומרים את המזמור הזה. ועוד צריך לידע מש"כ רבנו הארי"ז ז"ל בשעהכ"ו דרושי ר"ה שיכוין שם במזמור את בחי העומקים כי עומק ג' ר"ו-גבורה, וע"י התשובה ממתקים הגבורה השייכת לאותו יום ויש עשרה עומקים ובכל יום מכוונים בעומק אחר.

ד. ועל פי זה יובן מה שאנחנו אומרים בעשרת ימי תשובה מזמור ממעמקים קראתיך ה' בין ישתבח ליוצר, כי ממעמקים היא הבינה העליונה כמ"ש אם עונות תשמור יה ה' מי יעמוד, מ"י היא הבינה, אשר לה "מ"י שיערים שהיא העומדת לו לאדם לכפר עוונותיו, ואח"כ מתחילים יוצר שם הוא עולם הבריאה בחי

רַבִּי אֵפָא אָמַר, מִמַּעַמְקִים קָרְאֵתִיד יְהוָה, אֶתֶר גָּנִיו הוּא
 לְעִילָא, וְהוּא עֲמִיקָא דִּבְיָרָא מְקוּם גִּנּוּוּ הוּא לְמַעְלָה, וְהוּא עוֹמֵק הַבְּאֵר
 שֶׁהוּא הִיסוּד דְּבִינָה, וְיִמְהָא נְפֻקִין נַחְלִין וּמְבוּעֵין לְכָל עֵיבָר וּמִמְנּוּ מִהִיסוּד
 דְּבִינָה יוֹצֵאִים נַחְלִים שְׁהֵם חֲסָדִים, וּנְבִיעוֹת שֶׁהֵן גְּבוּרוֹת, לְכָל צֶד וְקִצָּה מִחַחֲגִ"ת נְהִי"ם, וְהָהוּא
 עֲמִיקָא דְעֲמִיקָתָא, אֶקְרִי תְּשׁוּבָה וְזֶה הָעוֹמֵק שְׁבַתוֹךְ הָעוֹמֵק, כְּלוֹמֵר יִסוּד דְּאִבָּא
 שֶׁהוּא חֲכָמָה, בְּתוֹךְ יִסוּד דְּאִימָא שְׁהִיא בִּינָה, הוּא הַנִּקְרָא תְּשׁוּבָה. וְיִמָּן דְּבַעֵי לְאַתְנָא
 וְלְאַתְדַּפָּא מִחֻבּוֹי וְיִמִּי שְׁרוּצָה לְשׁוּבָה וְלִהְטָהָר מִעוּוֹנוֹתָיו, בְּהָא עוֹמְקָא
 אֶצְטְרִיד לְמִקְרִי לְקוֹדְשָׁא בְּרִידָה הוּא בִּזְהָ הָעוֹמֵק צְרִיךְ לְקָרָא לְקַב"ה חוֹק חוֹק,
 שְׁתַּפִּילְתוּ תַעֲלָה לְבִינָה הָעֲלִינָה, הָדָא הוּא דְכִתְיִב זֶהוּ שְׁכַתוּב מִמַּעַמְקִים
 קָרְאֵתִיד יְהוָה.

תַּאֲנָא לְמַדְנָה, בְּשַׁעֲתָא דְהָוָה בְּרַ נְשָׁ חַב קָמִי מְאִרְיָה בְּשַׁעָה שְׁהִיָּה הָאֲדָם
 חוּטָא לְפָנֵי אֲדוּנּוּ בּוֹמֵן בִּיהִמ"ק, וְקָרִיב קָרְבָּנִיהָ עַל מִדְּבַחָא וְהִקְרִיב אֶת
 קֶרְבָּנוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְכִהְנָא מְכַפֵּר עֲלֶיהָ וְהִכְהֵן הִיָּה מְכַפֵּר עֲלֵיו ע"י הַתְּשׁוּבָה וְהִקְרָבָן,
 וּבַעֵי בְּעוֹתִיהָ עֲלֶיהָ וּמִבְקֵשׁ בְּקִשְׁתּוֹ עַל הָאֲדָם שֶׁהִקְב"ה יִמְחֹל לוֹ עוּוֹנוֹתָיו, מִתְּעַרְיָן
 רַחֲמֵי, וְדִינֵין מִתְּפַסְּמָן מִתְּעוֹרְרִים רַחֲמִים וְהַדִּינִים נִמְתְּקִים, וְתְּשׁוּבָה אֶרִיק
 בְּרַכָּאן, כְּמִבּוּעֵין דְּנִגְדִין וְנִפְקִין וְהַתְּשׁוּבָה שְׁהִיא הַבִּינָה, מוֹרִידָה וּמְשַׁפִּיעָה שְׁפַע
 בְּרִכּוֹת מִהַנְּבִיעוֹת שְׁמוֹשְׁכִים וּמוֹצִיאִים שְׁפַע לְעוֹלָם, וּמִתְּבַרְכִין בְּלָהוּ פּוֹצִיעֵינִין בְּתַדָּא
 וְאִז מִתְּבַרְכִים כָּל הָאוֹרוֹת וְהַסְּפִירוֹת כְּאֶחָד, וְיִבְרַךְ נְשָׁ אֶתְדִפִּי מִחֻבּוֹבִיהָ וְהָאֲדָם נִטְהָר

מִעוּוֹנוֹתָיו ע"י הַתְּשׁוּבָה.

מאמרי הפרשה

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וַנִּתְּנָה ה' אֱלֹהֶיךָ בְיַדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, י)

אל תאמין בעצמך עד יום מותך

בפרשה הקודמת לגבי האנשים היוצאים למלחמה, נאמר (דברים כ, ח) מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו פן ימות במלחמה. ומה הפירוש "הירא" אומרת הגמ' (סוטה דף מד.) שירא מעבירות שבידו ואפי' על עוון קטן מאד כגון שדיבר בזמן הנחת תפילין בין תפילה של יד לראש (מנחות לו.). נמצא, שההולכים למלחמה, היו רק צדיקים גמורים שאין להם שום עוון. ובכל זאת התורה אומרת אצלנו וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה, משום שירדה התורה לסוף דעתו של אדם, שאינו יכול לעמוד בנסיון, ולכך התירה לו אשת יפת תואר. מכאן אנחנו לומדים, מה יכונה דברי חז"ל (אבות ב, ד) אל תאמין בעצמך עד יום מותך, כי האדם בעולם הזה נתון כל הזמן בנסיונות נוראים, וצריך להזהר מאוד ולתקן מדותיו.

עיקר בואו של האדם לעולם הזה להעביר על מדותיו

עיקר הכתוב "כי תצא למלחמה על איביך" מדבר על המאבק התמידי בין האדם לאויבו הגדול היצר הרע. עיקר עבודת היצר הרע היא להלחם באדם שלא יתקן מדותיו, ואינו מניחו להעביר על המדות. והאמת היא שלכך בא האדם לעולם הזה, לתקן את מדותיו ולהדמות לבוראו מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'. וכמו שפירש הגאון מוילנא על הפסוק במשלי (ד, יג) החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך, כי מה שהאדם חי, הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותה המדה, לכן צריך להתחזק, ואם לא יתחזק למה לו חיים.

יום הדין מתקרב ובא, והזמן קצר והמלאכה מרובה צריך לנו הכנה גדולה ועצה גדולה ליום הדין, לכן בזמן הזה אנו צריכים לוותר ולהעביר על המדות, ואז מדה כנגד מדה גם הקב"ה לא ידקדק עמנו בדין. כמובא בגמרא (ר"ה דף יז.) אמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו. שנאמר (מיכה ז, יח) נושא עוון ועובר על פשע, למי נושא עוון? למי שעובר על פשע. ופירש רש"י (שם) שאין מידת הדין מדקדקת אחריהן אלא מניחתן והולכת. עד כאן.

עוד ראינו בגמרא בתענית (דף כה:): ירד ר' אליעזר לפני התיבה ולא נענה וירד רבי עקיבא ונענה. יצאה בת קול ואמרה לא שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אין מעביר על מדותיו. והקשה הגרי"פ אם כן שרבי עקיבא היה מעביר על מדותיו, נמצא שהיה גדול מרבי אליעזר בזה שלא העביר על מדותיו, וכיצד אם כן אמרה הבת קול שאינו גדול מרבי אליעזר? וביאר, שבדאי לא היה הבדל בעצם המדות בין זה לזה. אלא שרבי אליעזר היה מתלמידי בית שמאי שסוברים שהאדם צריך להתנהג בקפדנות. ואילו רבי עקיבא היה מתלמידי בית הלל שסוברים שהאדם צריך להתנהג בענוה ולהעביר על מדותיו, וכיון שהוא מעביר על מדותיו, לכן מדה כנגד מדה, הוא נענה, ורבי אליעזר אף על פי שלא היתה עליו שום תביעה, בכל זאת לא נענה. נמצנו למדים שגם לתפילה תועיל מדה זו של מעביר על מדותיו, ובפרט שאנו רוצים שתקבל תפלתנו, ושלא ידקדקו עמנו בדיון.

במדה זו אפשר להחיות מתים

וראיתי בספרו של הרב שמואלביץ (שיחות מוסר מאמר ל"ח תשל"ב) הגמרא בראש השנה (דף יז.) מספרת, רב הונא בריה דרב יהושע חלש, על רב פפא לשיולי ביה. חזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו, צביתו ליה זוודתא (הכינו צידה לדרך ותכריכים). לסוף נתרפא וכו'. אמרו ליה, מאי חזית? אמר להו כן היה שנקנסה עליו מיתה, אמנם אמר הקב"ה, הואיל ואינו מעמיד על מדותיו, לא תדקדקו אחריו. הנה שאף לאחר שנקנסה עליו מיתה, והיה גוסס וכבר עלה לבית דין של מעלה, הועילה לו מדתו שהיה מעביר על מדותיו להשיבו לתחיה.

אמנם צריך לזה תנאי והוא כדאיתא (שם) אמר ר' אחא בר חנינא אליה וקוץ בה (דבר תנחומים יש כאן אבל יש בתוכו דבר קשה שאינו שווה לכל) לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו, למי נושא עוון, למי שמשים עצמו כשיריים, דהיינו, כמו שהשיריים אינם נחשבים, כך גם הוא אינו חשוב בעיניו ואינו מתגאה. ואמר הרב נראה שכוונת רב אחא בר חנינא מוסבת על מעביר על מדותיו כשזה בא מחמת ענוה, אז זוכה לכך שהקב"ה "נושא עוון", אבל אם מעביר על מדותיו מטעם אחר, אין בו את הסגולה שיעבירו על כל פשעיו.

העברת מדותיו של אבנר בן נר

וכן מצינו בנביא (שמואל ב, ג) שכאשר נפטר שאול, הלך אבנר בן נר והמליך את בנו איש בושת למלך על ישראל. ואילו דוד היה מולך בחברון על יהודה. אחר כך העליל איש בושת עלילה על אבנר, ולכן הלך אבנר והשלים עם דוד וכו' והבטיחו לסייעו בשלטון המלוכה על כל ישראל. ודוד שלחו לשלום. בשמוע זאת יואב בן צוריה, שהיה לו כעס רב על אבנר בן נר, היות והוא הרג את אחיו עשאהל, רדפו יואב בן צרויה והרג את אבנר בן נר, ודוד לא ידע.

ובמדדש (ילקוט שמעוני על ירמיה בפסוק אל יתהלל) מובא שבאותה שעה שהיה דמו של אבנר בן נר שותת ועוד כמה רגעים הוא ימות, תפסו אבנר ליואב בין שתי ידיו. ואילו היה לוחץ את ידיו היה הורג את יואב, ובזה היה נוקמו על שנטל את חייו, אך בכל זאת ויתר ואמר, איך אעשה הרעה הזאת כי לא יהיה שר צבא לעם ישראל כמותו, והעביר על מדותיו ועזב אותו וכו', והוא פלא עצום.

העברת מדותיו של רבנו סעדיה גאון

עוד מסופר על ר' סעדיה גאון שהלך עם משרתו לעיר רחוקה, והתאכסנו אצל אדם מכובד שלא ידעם בהכרת פנים, ולא ידע שגדול הדור ניצב לפניו, רק סבר ששני עניים הם. והרב הזהיר את משרתו, שלא יגלה בשום אופן שהוא הרב סעדיה גאון, כדי שלא להנות מכתרה של תורה. באותו יום נעלמו לבעל הבית שתי כוסות מזהב, וחשד את אורחיו, התכונן בר' סעדיה שהיה מראהו יותר מכובד, ובלבו קבע הן כנראה הוא הגנב הראשי, ואת קולו נשא ברמה והחל לצעוק עליהם, גנבים כפויי טובה תחזירו את הכוסות. והם טענו כנגדו, לא היו דברים מעולם ולא בנו המעל... בקיצור אותו בעל הבית החל להכות את הרב מכות חזקות ונאמנות. אזי המשרת שכאב לו הדבר עד מאד, ולחש לרב אגלה שאתה הרב, ובזה יפסיק לענותך, ואילו הרב הזהירו לא תגלה. בעל הבית בראותו את רמזיהם זה לזה, סבר שהוא רמז לו שלא לגלות היכן הכוסות, ולכך עוד הוסיף להכותו מכות גדולות יותר, עד שמהשמים ירחמו, ואחד מבני הבית מצא את הכוסות באשפה. בראות כן בעל הבית ביקש מחילה, והרב ברוב גודלו מחל לו מיד. ראינו שהרב לא רצה להנות מכתרה של תורה בשום אופן והעדיף לקבל את המכות, העיקר להתנהג במידת הענוה.

העברת מדותיו של ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב

מסופר על ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב, שהיה מצבו דחוק מאוד בפרנסה, והיו לו תפילין שירש מאבותיו שהיו יקרות מאד ובעלות ערך גדול, ותמיד היתה אשתו מציקה לו שימכור את התפילין ועם הכסף יקנה אחרים וגם תשאר בידם פרנסה ברווח. אך הוא לא שמע לה בשום אופן. פעם אחת לא היה בעירו אתרוג, וכל מה שעשו להשיג לא עלה בידם. לפתע בא אדם עם אתרוג מהודר מאוד, ואמר לרב שאם יתן לו את התפילין יתן לו את האתרוג, בסופו של דבר הסכים הרב והחליפו ביניהם, אותו האיש נתן לרב את האתרוג והרב נתן לו התפילין. בראות אשתו את האתרוג המהודר בידו וביודעה שאין אתרוג בנמצא, שאלתו מהיכן הכסף לאתרוג? סיפר לה הרב שנתן תמורתו את התפילין. האשה מרוב כעסה לקחה את האתרוג

וזרקה אותו בכח ופסלה את האתרוג. פתח ר' יחיאל את פיו ואמר, השם אתה ציותה לקחת אתרוג אך גם ציותה להעביר על המדות. ולא כעס עליה אף על פי שהפסיד גם את התפילין וגם את האתרוג. ישמע חכם ויוסיף לקח.

"כִּי תִצֵּא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וְנִתְּנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, י)

רשב"י אומר שהאויב העיקרי של האדם הוא היצר הרע

כי תצא למלחמה על איביך, עיקר הכוונה היא לאויב הרוחני, היצר הרע שנלחם באדם בכל כוחו ומנסה בכל מיני תחבולות להוליך את האדם שולל. וכמו שאמר רשב"י זיע"א (זוהר ח"א דף צו ע"א) "אויביך, דא איהו יצר הרע", כי הוא האויב האמיתי של האדם, האויב העיקרי, וכמאמר הגמ' בקידושין (דף ל:), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו, כי הוא לא עוזב את האדם ולא מתייאש מלנצחו.

וכפי שאמרו רבותנו (ברכות סא.), היצר הרע דומה לזבוב, כי כמו שהזבוב לא עוזב את האדם אלא הולך ובה ולא מרפה, מחפש פירצה, לא הצליח, חוזר שוב, מגרשים אותו וחוזר שוב, לא מתייאש בשום אופן. כך הוא היצר הרע, לא עוזב את האדם בשום אופן. לכן צריך להלחם בו בכל הכח, לזכור בכל רגע שזאת מלחמה עם אויב אכזרי עד מאד ואסור להתפתות ללשון החלקלקות שלו. כי היצר הרע מראה לאדם שהוא לטובתו, מראה לאדם שהוא לא כל כך נורא כמו שחושבים. אבל תדע שהוא אכזרי עד מאוד, ובה בכל מיני תחבולות ותעלומות, וכך במצוות ומעשים טובים יועץ הוא, נכון טוב הדבר... צריך לעשותו... אבל מחר, לא עכשיו רק מחר... העיקר לדחות את הטוב שהאדם רוצה לעשות. "מחר" זה עמלק, כמו שכתוב (שמות יז, ט) וצא הלחם בעמלק "מחר", "מחר" זו עצת היצר ואנחנו צריכים להתגבר עליו ולהכניעו. ובשביל הצליח, צריך ללמוד מדרכו של היצר הרע ולא להתייאש. הן דוד המלך אומר (תהלים קב, כט) "ולבי חלל בקרבי", כמה נלחם יצר הרע בדוד המלך, ודוד לא התייאש אלא נלחם בו בכל הכוחות ולכן לבסוף הצליח.

ולא לחינם אמרו חז"ל (ברכות סא.) שיצר הרע דומה לזבוב, מפני שהזבוב הוא קליפה מיוחדת שעושה פירוד, ומנהגה הפרד ומשול. וכך נקרא "זבוב" ראשי תיבות "זה פְּכָה וזה פְּכָה" שגורם פירוד בין האדם לחבריו, ובין האדם לאביו שבשמים.

ומעניין שחכמי המדע אומרים שלזבוב יש חמש מאות עיניים, וידוע שליצר הרע יש חמש מאות עיניים, ובמסכת עבודה זרה (דף כ:;) כולו מלא עיניים, מפני שאורב לאדם עם חמש מאות עיניים.

וזהו דברי הפסוק (דברים יט, יא) וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו. פירושו "וכי יהיה איש שונא", הוא היצר הרע שהוא שונא לאדם ומבקש להמיתו, "לרעהו" עושה עצמו כחבר רע, אך באמת הוא שונא גדול, "וארב לו" היצר הרע אורב לאדם ומבקש להמית נשמתו.

ולכן צריך תמיד לזכור שהאויב האמיתי של האדם, זה היצר הרע, והוא זקן ומלומד טוב בעבודתו, וכמו שאמר אריסטו לתלמידו אלכסנדר מוקדון, אתה עשית מלחמות גדולות בעולם, כבשת את כל העולם, אבל תדע לך שיש איזה מלך אחד זקן וכסיל שאותו עדיין לא הצלחת לנצח. שאל איך יכול להיות, הלא כבשתי מדינות שלמות, מלכים כבירים? אמר לו, נכון, אבל המלך הזה יושב בתוכך. ומי הוא זה? אמר לו זה יצר הרע. וכבר קדמוהו חז"ל ואמרו (אבות פ"ד מ"א) איזהו גיבור הכובש את יצרו. לא המנצח חיילים גדולים נקרא גיבור, גיבור הוא רק מי שכובש את היצר שלו, כי זו הגבורה האמיתית. וכמו שהעשירות אינה נמדדת בכמה כסף יש לאדם, אלא באיזהו עשיר השמח בחלקו (אבות פ"ד מ"א), כך גם הגבורה אינה נמדדת בכח הפיזי אלא רק בכח הרוחני.

וממשיך רשב"י (זוה"ק ח"א דף צו ע"א הנ"ל), במה לנצח את היצר הרע? ומשיב בלימוד התורה, וכמו שאמרו רבותנו (קידושין ל:): בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

מעשה ברבי חנינא בן דוסא שקרא לאריה מלך חלש ואח"כ קראו גיבור

המדרש (תנחומא ויגש ג') מספר, מעשה ברבי חנינא בן דוסא שראה את הארי ואמר לו, אי לך, מלך חלש. כלום לא השבעתיך שלא תיראה בארץ ישראל. מיד ברח. רץ אחריו רבי חנינא, אמר לו נעניתי לך, שקראתיך חלש, ומי שבראך קראך גבור, שנאמר (משלי ל, ל) ליש גבור כבהמה ולא ישוב מפני כל!

וצריך להבין מלכתחילה מה סבר, שקראו חלש, ולבסוף מה סבר שרדף אחריו וקראו גיבור? והתשובה, שרבי חנינא השביע את הארי שלא יראה בארץ ישראל. והנה בכל זאת הגיע הארי. מדוע, מה ארע? רעב היה, ומשחר לטרף, ואף שנשבע לרבי חנינא בן דוסא שלא יבוא, אך הרעב דחק בו. תתגבר! איני יכול. לכן קראו רבי חנינא "מלך חלש", הן הגבור, כובש את יצרו. והוא, בצדק הרויח את הכנוי, "מלך חלש". ובזה גער בו רבי חנינא. והנה האריה קיבל את התוכחה, לא התמרמר, לא הזכיר שבוראו קראו גבור, לא התנצל שהוא רעב. אלא הסתובב, וברח. מעתה שמקבל הוא את התוכחה ומשנה דרך, אזי גבור הוא! לכן רץ אחריו רבי חנינא, ביקש סליחתו, ושב וקראו גבור, כאשר קראו רבו.

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, ז)

"ושבית שביו" הן ניצוצי הקדושה שלקחה הסטרא אחרא בשבי וע"י התשובה משיכם אל מקומם, ובפרט ע"י תורת רשב"י

נודע שעל ידי העוונות נגרם שיש הרבה ניצוצי קדושה שנפלו ונשבו בקליפות. היצר הרע מתגרה באדם ומכשיל אותו בעבירות, ואז ניצוצי הקדושה הן המצוות והמעשים טובים, נופלים בקליפות והיצר שובה אותן ולוקח אותן לסטרא אחרא. ומניצוצי קדושה אלו שנפלו אל הטומאה, הסטרא אחרא מקבלת חיות וכח, וזהו שכתוב (כאן) "כי תצא למלחמה", אדם יצא למלחמה נגד היצר הרע, "ונתנו ה' אלהיך בידך", יעזרו לך מן השמים לנצח את היצר הרע, ו"שבית שביו", תזכה להחזיר את "השבי" הם כל ניצוצי הקדושה שלקח היצר הרע והם שבויים בין הקליפות בטומאה, תזכה לקחתם בחזרה אל מקומם אל הקדושה, כמו שנאמר (איוב כ, טו) חיל בלע ויקיאנו.

עוד י"ל "ושבית שביו", "שבי" ראשי תיבות שמעון בר יוחאי, כי על ידי רבי שמעון בר יוחאי, ועל ידי לימוד הזוהר הקדוש, מוציאים הרבה ניצוצי קדושה מתוך הסטרא אחרא, ומחזירים אותם אל הקדושה, ובפרט בחודש אלול צריך לעסוק בתיקוני הזוהר.

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, ז)

ע"י האחדות מנצחים את היצר הרע

הוקשה לרבנו האר"י ז"ל (ספר הליקוטים ריש כי תצא), "כי תצא" נאמר בלשון יחיד, ואילו המשך הפסוק נאמר, למלחמה על "איביך", בלשון רבים, ולכאורה היה צריך לומר, כי תצאו למלחמה, וכך תחילת הפסוק וסופו היו בלשון רבים? אלא ללמדנו שעל ידי האחדות מנצחים את היצר הרע, כי רק ביחד אפשר לנצח את היצר, האדם לבדו אינו יכול לו, אבל אם הוא הולך עם כולם יחד, כלומר כשהאדם נמצא בתוך קהילה קדושה, וכולם יחד עובדים את הקב"ה ונלחמים כולם בלב אחד כאיש אחד ביצר הרע, באחדות אחת, אזי ינצחוהו. ולכך נאמר כי תצא בלשון יחיד, היינו כשכל הציבור באחדות, ונראים כיחיד היוצא למלחמה על אויבך, ולכן מסיים הפסוק, ונתנו ה' אלהיך בידך, שבה התורה וקוראת לאוייב בלשון יחיד, ככתוב, "ונתנו", כי אז ה' ינהג עמכם מידה כנגד מידה, ויפיל לפניכם את כל אויבכם, כאילו הם אדם אחד יחיד ובודד.

ולכן בכדי לנצח את היצר הרע, צריך להלחם בו יחד כולם באחדות אחת, בלב אחד ואז נתגבר עליו.

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, י)

אם רק "תצא למלחמה" על היצר הרע, "ונתנו ה' אלהיך בידך"

"כי תצא" אמרו רבותנו (מובח אליהו כאן, איזמיר תרכ"ד), ה' יתברך אומר לאדם, אתה רק תצא למלחמה, רק תתחיל לעבוד את השם יתברך ותתנגד ליצר הרע ותלחם בו, אני כבר אשלים לך את המלאכה, ובס"ד תנצח. אבל צריך להתחיל ולצאת למלחמה, כי ברגע שהאדם יוצא למלחמה, הקב"ה עמו ועוזר לו נגד היצר הרע.

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, י)

ר"ת "כי" כ"ל יום, "תצא" למלחמה נגד היצה"ר, וכן "כי" גימ' ל' כנגד ל' יום של אלול היות והיצר הרע בא בכל יום בכוחות חדשים לפתות את האדם ואינו מתייאש, לכן בכל יום ויום צריך מלחמה נגדו, וזהו שנאמר "כי תצא", ראשי תיבות המילה "כי" כל יום, תצא למלחמה נגד היצר הרע.

גם "כי" בגימט' ל' כנגד יום של חודש אלול, הוא הזמן המסוגל להלחם ביצר הרע ולהכניעו, וכמו שכתוב בזוהר חדש (ח"א דף צ"ו ע"ב) על הפסוק ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, דא היא ירחא דאלול [זה הוא חודש אלול].

"כי תצא ל'מלחמה" ר"ת כתל, להוריד את הכותל המפריד בינינו לבין אבינו שבשמים ולבנות כותל לבורא

"כי תצא למלחמה" ראשי תיבות כת"ל, לפי שיש כותל שמפסיק בינינו לבין אבינו שבשמים (ברכות לב:), וכיוצא בזה כאשר אדם יוצא למלחמה נגד היצר הרע, בזה הוא מסיר את הכותל המפריד בינינו לבין אבינו שבשמים.

גם זה רמז לאדם שילך לכותל המערבי כדי לנצח במלחמה עם היצר הרע, ששם מקום השראת השכינה, דהיינו בכח התפילה שיבכה ויתחנן על עצמו, יכול ויכל ליצר הרע.

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, י)

כיצד לנצח את היצר הרע

בספר החותמת והפתילים (ריש כי תצא, תש"ד) כתב שיש רמז בסופי תיבות הפסוק "כי תצא למלחמה על אויבך" שזה סופי תיבות "אהלך", אהלה של תורה הוא הדבר הגדול ביותר שמכניע את היצר הרע, כי מי שיושב באהלה של תורה יכול לנצח את היצר הרע.

והנה זה מה שאמרו רבותנו בגמרא קידושין (ל): בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ואם פגע בך מנוול זה משכהו אחרריך לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ. עד כאן. המנוול הוא יצר הרע, אם פגע בך תבוא לבית המדרש, תלמד תורה, שם תוכל להכניע אותו, "אם אבן הוא נימוח" לכאורה היו צריכים חז"ל לומר, אם אבן הוא מתפוצץ אם ברזל הוא נימוח, שהרי טבע האבן להתפוצץ, ולא ראינו שמתכים אבנים. ולאידך הברזל נימוח ואינו מתפוצץ? אלא שמלמדים אותנו רבותנו בזה את הכח המופלא והנפלא של התורה הקדושה, שיכולה לשנות את טבע הבריאה, וזו החכמה להפוך את הטבע. האדם יש לו טבע קשה, וגם היצר הרע נהפך אצלו כטבע ממש, לכן אמרו "משכהו לבית המדרש" ובכח התורה "אם אבן הוא נימוח". כלומר התורה הופכת את הטבע, כך שאפ"י האבן שטבעה להתפוצץ, בכח התורה היא נימוחה. וכן הברזל שטבעו להיות נימוח ונוזלי, בכח התורה הופכים את טבעו והוא מתפוצץ. התורה עוזרת לאדם לעשות תשובה, והתשובה היא עולה למעלה מן הכל. וגם כשם שהתבלין מתקן את המאכל, כך גם התורה היא תבלין לתקן את היצר הרע (קידושין ל:), ויש בידה לשנות אותו, עד שיכול להגיע לכך שאפילו היצר הרע עצמו יעזור לאדם בעבודת ה', כמו שכתוב שהס"מ ברך את יעקב אבינו, וזה רק בכח התורה.

הגאון חיד"א (ברכ"י או"ח סי' א' אות ט', ובטוב עין סי' ח"י אות ב') כותב שהתורה היא התבלין שבו אנו נלחמים ביצר הרע, ואיזהו זה לימוד המוסר, האדם לא יכול בשום אופן לכבוש את יצרו מבלי שילמד בכל יום מוסר, חצי שעה בבוקר וחצי שעה בערב. בלי מוסר אי אפשר להקרא אדם, חייב האדם לחנך את עצמו במוסר נוקב, וצריך לחזור עליו עוד הפעם ועוד הפעם, כי האדם לא יכול להתיישר מבלי ללמוד מוסר כל יום.

הדרך לנצחו על ידי חשבון נפש

כאשר עורכים חשבון נפש, הלב כואב על כל העבירות, ושבים בתשובה. כאשר מתבוננים על סיבת העבירות, רואים קלות ראש, הקלה מסובין, ממש כמוץ נידף, כזו חולשה. ללא שום השרשה בלב. ועל כן אם נפנה לאחור, אם נשנה דרך, אם נקבל תוכחה, זו גבורתנו, כמו שדרשו על הפסוק (בראשית לט, ד) "וימצא יוסף חן", אם אתה רוצה לראות את עצמך הולך ומוסיף בעבודת השם, תעשה בכל יום חשבון נפש, "חן" ראשי תיבות חשבון נפש. והיינו "וימצא", איך תמצא "יוסף" - הוספה בעבודתו? על ידי "חן" - חשבון נפש.

היצר של דורנו האינטרנט הפלאפונים והמחשבים

צריך להלחם במסירות נפש ממש, לא להניח לו אף פתח, כי דרכו של היצר הרע הוא (בראשית ד, ז) לפתח חטאת רובץ. ולכן אם משאירים פתח ולו הקטן ביותר, מיד היצר מכה ללא

רחם, זאת ועוד בכל יום הוא מביא תעלול חדש "חדשים לבקרים", ובפרט בשנים האחרונות, הוא התחכם ביותר והביא לנו צרות גדולות, המחשבים האינטרנט והפלאפונים וכל מיני מכשירים מתקדמים למיניהם, עוד מעט ישתילו אותם לתינוקות בבטן... איך שנולדים, כל אחד יהיה לו בתוך הבטן מכשיר, שהולך איתו לכל המקומות, וגם לבית כנסת הוא נכנס כבר היום עם מכשיר קטנטן, מגיעים לכל מקום, רוצה לראות חדשות, לוחץ על כפתור ויש לו שם כל מה שהוא רוצה, זה יצר הרע גדול מאוד, ה' יצילנו, זה מפתה מאוד, מי שיש לו מכשירים כאלה, כמעט ואין מנוס שלא יפול, אחרי שכבר הכניס את היצר, מה יעשה הבן ולא יחטא, זה אויב גדול מאוד! אמרו לי אינטרנט בגימט' סרטן, המחלה הקשה ביותר... משפחות שלימות נהרסות, כמה בחורי חמד, כמה בנות ישראל נפלו בנגע הצרעת הזה, והיצר הרע מפתה ואומר, זה עוזר בחיים, רק במקרי חירום, יש מלחמה, יש ספרי קודש, שיעורי תורה, ועוד תירוצים מכל המינים לקנות את המכשיר, וכאשר הכניס את הס"מ, שוב אומר לו היצר, תפתח, אתה חייב לראות את הסרט הזה, זה מחזק, אל תפחד זה צנוע (ויקרא יט, כח) וסרט' לנפש לא תתנו. וכך מדחי אל דחי, מוליך אותו שולל, נופל בבורות גדולים, (תהלים ז, טז) "בור כרה ויחפרהו", כל המכשירים האלה הם "בור", איך אדם מכניס אותם לביתו, לא חס על עצמו, על אשתו, על ילדיו, תחוס על הנשמה שלך! ככל שהמכשיר יותר "מתקדם" כך הוא מסוכן יותר. שלמה המלך היה חכם מכל האדם, וכי הוא לא ידע את כל הפטנטים האלה, בודאי שידע לעשות את כל הפטנטים שבעולם, יש יותר חכם משלמה המלך?! אבל הוא לא עשאם, כי הוא ידע גם את הנוקים הגדולים שיצאו מזה. נכון, זה מיקל, זה מתקדם, אבל זה גם מקדם לבאר שחת, העיקר של האדם בחיים הם לא חיי הגוף, אלא חיי הנפש, הרוחניות, צריך לשמור על הנשמה מכל משמר, הגוף מתבלה בעפר, אבל הנשמה היא נצחית.

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, ט)

"תצא" ר"ת ת'צייר צ'ורת א'ביך

"כי תצא" למלחמה, כידוע יוסף הצדיק היה בן שבע עשרה שנה בארץ נכריה לבד, והיצר הרע ניסה בכל כוחו להכשילו, והוא נלחם בעוז לא ליפול ברשתו, הניסיון היה קשה מאוד. כתוב שאשת פוטיפר היתה שמה לו מסמרים שלא יוכל לסגור את עיניו כדי שיביט בה, וכן שמה לו מראות בכל הבית כך שלהיכן שיביט יראה אותה. בכל שעה היתה מחליפה מלבוש אחר, ועוד הרבה תעלולי רשע. ויוסף הצדיק עמד בגבורה עילאית לא להסתכל ולא להכשל. וכיון שהוא עמד בכל עוז נגד היצר הרע, גם כשכלתה אליו הרעה, אמרו רבותינו (סוטה לו: ומדרש אגדה בראשית פל"ט סי' י"א) שבאה לפניו צורת אביו ובכח זה ניצול.

לכן האדם צריך לעשות מצדו את כל ההשתדלות באמת, עד שיעיד עליו בורא עולם שנלחם בכל כוחו, ואז מהשמים יעזרו לו ויצילו אותו, והקב"ה לא יעזוב אותו, וזה מרומז כאן בכתוב, "כי תצא למלחמה" "תצא" ראשי תיבות תצייר צורת איבך, וזו סגולה בדוקה.

וכן אנו צריכים לצייר צורת אבינו שבשמים כלומר "שויתי ה' לנגדי תמיד", וכתב האריז"ל (פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד פ"א) שאדם יצייר נגד עיניו שם הוי"ה ב"ה בניקוד יְרָאָה כזה יְהוָה. עוד כתב רבנו האר"י (שער רוח הקודש עם פירוש יסו"ד דף נ' ע"ב תמצאנו אחרי המילים שויתי... לנגדי) וכן יצייר בעיני רוחו את המרכבה הקדושה שם הוי"ה בניקוד קמץ- זה כתר, וכן שם הוי"ה בניקוד פתח- זה חכמה, וכן הלאה, כמו שמובא בסידורים. האדם צריך להרגיל את עצמו בהנהגה זו, כי בזה ינצל מן החטא ופותחים לו שערי תפילות, וכמו שכתב המהר"ח זיע"א בחשיבות הדבר.

ובזוהר חדש (ח"א דף צ"ו ע"א בתרגום) אמר רבי שמעון, אוי על זה שכתוב (משלי ל, כב) תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם, וזהו היצר הטוב הנשבה בידו והוא מלך עליו. עד כאן. הן עבד כלל אינו ראוי למלוכה, ו"עבד" זה יצר הרע, אם לא נלחמים בו, אז הוא מולך על האדם, ואז "ונבל כי ישבע לחם", דהיינו הוא נהיה עשיר מאוד ה"נבל" הזה, ו"ישבע לחם", זאת לפי שהיצר הטוב "נשבה" בידו, כאשר לא נלחמים בו, בזה אנחנו מוסרים את היצר הטוב בידו.

"כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וַנִּתְּנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, י)

"כי תצא למלחמה על איבך" מלמעלה, ואז ננצח אותו

"כי תצא למלחמה על איבך" מורנו ורבנו הבן איש חי זיע"א בספרו אדרת אליהו (ריש כי תצא) אומר, ישנן שתי דרכים למלחמה, יש מלחמה רגילה פנים מול פנים, ויש מלחמה שממתינים לאוייב במקום גבוה ובעוברו שם תוקפים אותו. הנה במלחמת פנים מול פנים גם לצד המנצח יש נפגעים, אבל אם אתה "על איבך" דהיינו שאתה בא עליו מלמעלה, מכה את האויב מלמעלה, כמו מטוסי קרב שמפציצים את האוייב מהאוויר, אז לא מוכרח שיהיו נפגעים. וזהו שאומרת התורה "כי תצא למלחמה על איבך", "על" היינו מלמעלה, כך צריך לנהוג במלחמה עם יצר הרע, שצריך לבוא עליו מלמעלה, בכוחות רוחניים, כוחות עליונים, ללמוד הרבה תורה ובפרט בזוהר הקדוש.

"כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וַנִּתְּנָו ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיַדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׁבִי" (כא, י)

כי תצא למלחמה על איבך שהוא הנחש, ומעל אותיות נח"ש הן אותיות זמ"ר שהם תהלים שע"י ננצחו

עוד ביאר החתם סופר (דרשות דרוש ל"ז באב דף של"ב) בשם רבו ההפלאה, כי האויב שהוא היצר הרע שמו "נחש" (זוהר ח"ב דף רס"ב ע"ב), והנה האותיות שמעל אותיות נח"ש, הם זמ"ר, לפי שקודם האות נ' ישנה האות מ', וקודם האות ח' האות ז', וקודם לאות ש' האות ר'. שעל ידי זמירות לה' מכרית את היצר. ולדרכו רמוזים הדברים בנאמר כאן, כי תצא למלחמה על איבך, אויב כאמור הוא הנחש, ומורה התורה שנהיה "על" אויבך, דהיינו מעל אותיות נחש, שהן אותיות זמ"ר, שהם תהלים הנקראים זמירות עריצים ומכריתים את היצר הרע, שעל ידי כך תוכל לנצחו.

"וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אֵשֶׁת יִפֶּת תֹּאֵר (כא, יא)

וראית בשביה אשת יפת תואר היא הנשמה

"וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ" זו הנשמה, כמו שכתוב (משלי לא, ל) אשה יראת ה' היא תתהלל, על האדם לדאוג לנשמה שלו, שיתמיד בתורה ובתפילות ושיראתו תהיה קודמת לחכמתו, ולא ילך אחרי תאוות הלב ופיתויי יצר הרע שחס ושלום לא יתעמר בנשמה. כתוב (בתפילה, וראה ראש השנה לב): ספרי חיים וספרי מתים לפניך נפתחים, זה לא רק שדנים את האדם מה יהיה עם החיים שלו ועם הפרנסה שלו, עיקר הדין הוא מה יהיה עם החיים הרוחניים שלו! האם יחיה חיים רוחניים, או חס ושלום ימות רוחנית, זה העיקר וכל השאר הם הבל הבלים, ועל זה צריך האדם להתפלל.

מורנו ורבנו בעל הבן איש חי זיע"א כל חודש אלול היה הולך להתבודד, לוקח אתו מניין אנשים ועוזב את בגדאד לכל החודש, הולך לקבר יחזקאל הנביא, יושב שם וכל היום עוסק בתורה ובתפילה, מתבודד עם קונו, מתעלה ומתקדש לקראת הימים הנוראים, והיה פרוש לגמרי מכל ענייני העולם הזה. וכשהיה צריך לענות תשובה לאחד, כתב לו, אני כותב לך תשובה על הדבר שאתה צריך, בחודש אלול, שכל רגע בחודש אלול חשוב לי כמו חודש ימים!

אדם צריך לנצל כל רגע בחודש זה להתעלות ולהתקדש, אפשר להרוויח בזה עולמות, זה הזמן לעבוד בכל הכוחות ולא לאבד אף רגע.

עורו ישנים... למה החרשים לא פחדו משאגת האריה?

הרמב"ם אומר לגבי מצות תקיעת השופר (הלכות תשובה פ"ג ה"ד) שהיא רומזת "עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם". דהיינו אל תישן אלא תקום ותלחם ביצר. והנה יש הבדל בין "שינה" ל"תרדמה", יש אדם שהולך לישון ברצון ולא מעניין אותו כלום, הוא אומר שלום עליך נפשי והולך לישון. ויש אדם שנלחם בשינה, אבל נופלת עליו תרדמה, כי היצר מצליח לבלבל אותו. על שתי בחינות אלו אומרים לאדם "עורו", הן מהשינה הרוחנית והן מהתרדמה הרוחנית, צריך להתעורר חזק, לשוב בתשובה, ללמוד מוסר כדי שיפתח את אוטם לבו, ותשמע נשמתו את הבת קול היוצאת ומכרזת "שובו בנים שובבים".

רבותנו המשילו לכך משל, בזמן המלחמה נמלטו אנשים ליערות כדי להציל את חייהם, אולם היער היה מלא חיות רעות. והנה יום אחד שמעו שאגות של אריות וקולות דובים וכו', ונסו מקולם אל נקיקי הסלעים, והמה רואים שיש כמה אנשים שממשיכים לישב באמצע היער שקטים ושאננים ולא מפחדים כלל. כאשר ביררו את הענין הבינו שאנשים אלו חירשים הם והיות ואזניהם אטומות לא שומעים את קול החיות הטורפות ולכן אינם פוחדים. כן הוא המצב בחודש אלול, שעליו נאמר (עמוס ג, ח) אריה שאג מי לא ירא, ועל כן האדם יפתח לבו ויעשה תשובה, מי יכול לישון עכשיו, וכי אדם שיש לו משפט יכול לישון? וזאת אפילו אם המשפט הוא על דבר קטן, אם עלולים לשים אותו בבית האסורים, ואפילו רק לחייבו ממון, כבר אינו יכול לישון! וזה בעולם הזה, שכולו הבל, עולם חולף, כל שכן כשהאדם נידון על חיי הנצח, כיצד יוכל לישון! אם אדם יהיה בבית האסורים בעולמות העליונים, מה יהיה עליו, הן שם זה חיי נצח, זה לא פשוט, היום לעשותם ומחר לקבל שכרם.

משל נפלא המלמד את האדם שבעיקר ידאג לשכינה ולא לפרנסה, בית, וכו'

בתפילות של ראש השנה צריך בעיקר לדאוג ולהתחנן לפני השם יתברך על צער השכינה, כי השכינה נמצאת בבית האסורים, עוונותנו גרמו שהיא לא בביתה, היא בגלות נודדת ממקום למקום, וכן צריך להתחנן על החיים הרוחניים שלו שיזכה ללמוד תורה, יזכה ליראת שמים, למדות טובות, כמו שמביא הרש"ש (במוסר לראש השנה) את דברי הוזהר (בתיקונים דף כ"ב ע"א, ובזוהר חדש ח"ב דף ס"ג ע"א) כי בני האדם ביום הכיפורים הם ככלבים הצווחין הב הב, הב לן מזוני, הב לן בני, הב לן חיי, ולית מאן דאשגח לה לאפקא מבית אסורים דילה. דהיינו השכינה צועקת ואין מי שמשגיח עליה להוציאה מבית האסורים. צריך לצעוק על גלות השכינה, וכשהשכינה תצא מהגלות, יהיה טוב לכולם, כל הבעיות הפרטיות והכלליות יפתרו, כי השכינה

מקבלת שפע ומחלקת אותו לכל העולמות ולעם ישראל. אבל בעוונותינו הרבים אנחנו מבקשים מהשם יתברך הב לנו בנים הב לנו פרנסה כסף וכו', זו בושה גדולה, כי צריך לדאוג על העיקר.

מורנו ורבנו הבן איש חי מביא על כך משל, יהודי עשיר גדול היה נוסע במכונית השרד שלו, והנה בדרך הוא רואה את חברו משכבר הימים שגם הוא היה עשיר בעסקי הקבלנות, אלא שירד מנכסיו, עד כדי שהגיע לפת לחם, ובליט ברירה רואהו עומד בצד הרחוב ומקבץ נדבות, נותר ללא בית וחסר כל. בזוכרו את ימי ידידותם, נכמרו רחמיו עליו, עצר את המכונית, וקרא לו ידידי בוא עלה עימי. הסיעו לשכונת יוקרה, וכה אמר: אתה רואה את השכונה הזו? היא שלי, וברצוני לתת לך כאן בית יפה ומסודר היטב, יש בו בריכה וכל תענוגות, ואתן לך גם כמה עבדים שישרתו אותך ויעשו כל צרכיך, אוכל, כביסה, קניות, יסדרו לך כל מה שצריך. גם אתן לך בכל חודש משכורת בסך מאה אלף שקל לכל צרכיך, כי אתה היית עשיר גדול וכן ראוי לך. אבל יש לי בקשה אחת, אתה רואה את שטח האדמה הזה, ברצוני שתבנה בו שכונת וילות, כל וילה שתהיה ממש ארמון, עם גינות ופרדסים, תדאג שיהיה משהו מיוחד, הן אתה היית קבלן ואתה מכיר את העבודה, וכל ההוצאות עלי, אתה רק צריך לבנות, וכשתסיים לבנות, תשכיר אותן למי שתרצה ומהכסף הזה תתפרנס, כי גם אלו ברצוני לתתם לך מתנה, הכל בסוף יהיה שלך, רק אל תשב על מי מנוחות, אני רוצה לראות עבודה, אני מצדי משקיע, ואתן לך כל מה שצריך, ואתה מצידך תעבוד כפי שצריך. כמה זמן ייקח לך? השיבו שנה וחצי. אמר לו קח לך שלוש שנים, ותבנה את שכונת הוילות, ובכל שנה אגיע לראות מה בדיוק עשית, אם עמדת במשימות וכו'. וכך היה, תיכף נתן לו את הבית, המפתחות, העובדים, ובכל חודש הפקיד בחשבון הבנק שלו מאה אלף שקל, ומעכשיו הכל תלוי בו.

והוא אמנם התחיל "לעבוד", אך לא בבניית הוילות, אלא בטלפונים חברים... מסיבות, על האש, וויסקי, טיסות לחו"ל, תאוות, פיתויים, ממש לא נח רגע אחד, ובליבו חשב רק עוד קצת הנאות וכבר נתחיל לבנות... אולם הזמן רץ, עבר חודש ועוד חודש, פתאום הוא רואה שעוד שבוע כבר עוברת השנה הראשונה, והוא עדיין לא החל לבנות, המסכן היה מאוד עסוק... מיד הרים טלפונים, שלום אתה קבלן, אני צריך לבנות, כמה עולה, מתי מתחילים, כמה זמן אך כמובן לא עלה בידו. והנה עבר שבוע מגיע בעל הבית, קורא לו למשרד, שלום עליכם, מה קורה, איך אתה מתקדם? אני כבר יודע הכל, אתה רואה יש לי פה סרט שלך מכל רגע בכל השנה, בכל פינה מותקנות פה מצלמות הכל מתועד, ומה עשית? שום דבר! אפילו בלי מצלמות רואים על פני השטח, לא עשית כלום, שום דבר לא התחלת, רק בילוים ותענוגות, הצמדתי

לך גם מצלמה מעל הראש, ורואים, נסעת לפה ולשם, עשית כך וכך, לא אמרתי לך לא לנסוע, לא לבלות, אבל תעבוד! במשך שנה יכולת גם להנות וגם להספיק הרבה עבודה.

במקום שיתחרט ויבקש על נפשו, יבכה ויבקש מחילה וכו' הוא השיב למטיבו עזות, ובא בטענות ודרישות, הן לא מספיק לי מאה אלף, אני מבקש מאתיים אלף...

איזו חוצפה! היש חצוף גדול מזה? בעל הבית צריך מיד לסלק אותו בטענה, הן אני נותן לך את כל השפע בעולם ומבקש ממך לבנות, ולא בשבילי, אלא בשבילך! וככה עשית?

הנמשל הוא ממש אנחנו, הקב"ה הביא אותנו לעולם הזה, נותן לנו כל מה שרוצים, בית, אשה, ילדים, משכורת, הכל, תשמח ותהנה, והקב"ה מבקש מאתנו לשמור תורה ומצוות, לא

בשבילו כי אם בשבילנו, כי על ידי התורה והמצוות אנו בונים בעולמות העליונים, כל אחד יש לו שם שטח, "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", אלו חיי הנצח, תבנה שם בתים, ארמונות,

וכל זה יהיה בשבילך, שם תשב ותהנה מזיו השכינה, כל זה לטובתנו שנשמח. ופעם בשנה עושים לנו דין וחשבון, לראות מה עשינו, ומה רואים? לא עבדנו מספיק, אנחנו חסרים הרבה,

ומה אנו משיבים על כך לבורא? באים לפני הקב"ה ואומרים לו, רבוננו של עולם צריך עוד כסף, עוד בית, לא מספיק מה שנתת לנו וכו', בושה שאין כדוגמתה... צריך להתחזק, לעבוד טוב,

לא לתת ליצר הרע להשלול אותנו, לשוב בתשובה בכל הכוחות ולהתחנן על הגאולה.

הקב"ה מצפה לאדם שיחזור בתשובה כמו אשה שבעלה הלך למדינת הים כמה היא מצפה לו בכל רגע שיבוא

הקב"ה מצפה לנו, הקב"ה אוהב אותנו איך שאנחנו, ומצפה לראות אותנו שבים אליו, הוא מחכה, מתי נשוב, הקב"ה מבקש תשובו אלי, תבואו אלי, תראו לי איתות. מובא בשם

החפץ חיים שהיה אומר שהקב"ה מצפה לאדם שיחזור בתשובה כמו אשה שבעלה הלך למדינת הים לתקופה ארוכה, והיא אוהבת מאוד את בעלה ומתגעגעת אליו, כמה היא מצפה לו בכל

רגע, רק שומעת רעש קטן, מיד רצה אל חלון ביתה, אולי בעלי הגיע, אולי הוא בא, מצפה לו בכל רגע שיבוא, לראות את פני בעלה, כך הקב"ה מצפה לנו כל רגע שנחזור בתשובה. לכן לא

נשב שאננים, לא ניתן לקב"ה לחכות לשוא, נשוב אליו בכל הכח.

"וּגְלַחָה אֶת רֵאשֶׁה" (כא, יב)

"וגלחה את ראשה" זה הרהורים רעים, "ועשתה את צפרניה" זה מותרות הגוף

אומר הזוהר הקדוש (זוהר חדש ח"א דף צו ע"ב), "וגלחה את ראשה" זה להסיר את זוהמת הנחש. דהיינו לגרש את ההרהורים הרעים. ואמרו דורשי רשומות על מאמר חז"ל (יומא טז).

"הרהורי עבירה קשים מעבירה" ראשי תיבות "מעקה", וזה מרומז בכתוב (דברים כב, ח) "ועשית מעקה לגגך", הגג של האדם הוא הראש, ומורה התורה שצריך לעשות מעקה לגג, דהיינו לגרש את המחשבות הרעות ואת ההרהורים הרעים, ולא לתת להם להכנס.

"ועשתה את צפרניה" הציפורניים הם מותרות הגוף, הסמל לתאוות ולמותרות, המזיקות לאדם ומונעות אותו מהתקרבות לקדושה, וצריך האדם לקוץ אותם.

"והסירה את שמלת שביה מעליה" (כא, ג)

שלא ללבוש את החליפה החדשה על הבגדים המלוכלכים

האדם צריך להכין מלבוש יפה, חליפה יפה מיוחדת לכבוד הנשמה שלו, כי המלבוש שהיה לו עד עתה הוא מלוכלך, וחייבים קודם להסיר את המלבוש הישן הם המעשים הרעים "והסירה את שמלת שביה מעליה", כדכתיב (זכריה ג, ד) "הסירו הבגדים הצואים מעליכם", ולהלביש את הנשמה מחלצות, הן תורה ומצוות.

משל לאדם שראה חבר עני לבוש בלויי סחבות, כל הבגדים שלו מלוכלכים ומדיפים ריחות, אמר לו בוא אלביש אותך, אקנה לך חליפה חדשה. הכנים אותו לחנות בגדים, וכה אמר המוכר, תלביש אותו מ-א' עד ת'. המוכר נתן לו חליפה למדוד, והעני נכנס לתא המדידה. עוברות עשר דקות, רבע שעה, ועדיין לא יצא, דופקים בדלת, והוא אומר שהוא לא מצליח ללבוש את החליפה. הבה נראה למה אי אפשר ללבוש? פותחים את הדלת ורואים שניסה ללבוש את החליפה החדשה על הבגדים הישנים המלוכלכים. אמרו לו לא כך עושים, תחילה תפשוט את הבגד המלוכלך, ואז תלבש את החדש.

כן גם אנחנו צריכים תחילה להוציא את הלכלוך, להתנקות מהמעשים הרעים שלנו, "והסירה את שמלת שביה", ואז נלביש את הנשמה בחליפות מהודרות של תורה ומצוות, וככל שעושים את המצוות בכוונה ובשמחה גדולה יותר, נעשה מלבוש חשוב יותר.

"ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" (כא, ג)

"ובכתה... ירח ימים" זה חודש אלול

בחודש אלול צריך לבכות לקב"ה שימחל לנו על כל מעללינו, עכשיו לפני יום הדין, זהו הזמן לבכות, הן אחר כך, הבכי לא יעזור, צריך לבכות לפני יום הדין הגדול והנורא, וככל שהאדם בוכה יותר, כך מהשמים מצחצחים אותו יותר. הזוהר הקדוש (ח"ב דף ע"ח ע"א) אומר, כי כל העוונות שהאדם עושה, רשומים לו במצחו ובכף ידו, ואם האדם מוריד דמעות, זה רוחץ

אותם ומנקה אותו. הדמעות הן "סבון מיוחד" שרוחץ את כל העוונות של האדם, ולכן צריך להוריד כנחל דמעה. ובזוהר חדש (ח"א דף צ"ו ע"ב) על הפסוק (דברים כא, יג) ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, כותב, "ירח ימים" זה חודש אלול. דהיינו על ידי שבוכים בחודש אלול באים ליום הדין נקיים, ואם לא יבכה באלול אחר כך יהיה מאוחר.

אמר המפקד, אם הייתם בוכים קודם, לא הייתם בוכים עכשיו

מסופר שבסוף מלחמת העולם השנייה, כשהגבול היה סגור, היתה עיירה אחת שהגבול חצה את העיירה לשנים, והפריד בין התושבים לבית הקברות היהודי. היהודים פנו לשלטונות וקיבלו אישור מיוחד מפאת כבוד הנפטרים, לקבור את מתיהם "מעבר לגבול" ללא בדיקות ועיכובים. בעיירה זו היתה חבורה שניצלה את המצב להבריא זהב, ללא תשלום מכס, וכך עשו, את הסחורה היו שמים בתוך ארון קבורה, כאילו זו לווייה, וכך עברו את הגבול ללא בדיקות, ברם דא עקא, ככל שנתרבו "הלוויות" הללו, כך נתמעטו הבכיות... יום אחד בא המפקד האחראי על האזור, וראה מסע לווייה מוזר, לא רק שלא בוכים, אלא צוחקים ומפטפטים, אומרים "יושב בסתר עליון"... וכולם צוחקים. אמר, משהו פה לא בסדר, עצרו! בדיקה! אמרו לו אדוני המפקד כבוד הנפטר, יש לנו אישור מיוחד, אמר להם שום אישור לא יעזור אני רוצה לבדוק, לפתוח מיד, החיילים פתחו וראו לפנייהם כסף וזהב לרוב, ואז נתפסה החבורה גם על הפעמים הקודמות. התחילו לבכות, אמר להם המפקד, אם הייתם בוכים קודם, לא הייתם בוכים עכשיו, כי לא הייתי יוצר אתכם.

המוסר הינו נוקב עד תהום, צריך לבכות בחודש אלול, כדי שלא נבכה חלילה אחר כך בעת שהבכי לא יעזור.

שערי דמעה לא ננעלו

מסופר שבזמן מלחמת העולם השנייה היו המון חללים, אלפים שוכבים יחד, מתים ופצועים, ובשביל להבחין בין החיים למתים, היו מסמנים את הגופות, את המתים היו צובעים באיקס שחור, ואת החיים היו מסמנים באיקס אדום, כך היו יודעים מי זקוק לטיפול רפואי. אחר כך היה מגיע טרקטור, מרים את כל המסומנים בשחור, וזורק את כולם יחדיו אל קבר אחד, ה' יצילנו. שכב שם פצוע שאינו יכול לזוז, ואבד לו כח הדיבור, והנה הוא רואה שסימנו אותו בשחור, והבין שעוד רגע יורקו אותו בין המתים. חשב אתחיל לבכות, אוריד כנחל דמעה, ועם הדמעות האלה אמחוק את האיקס השחור. וכך עשה החל לבכות, ועם הדמעות שיפסף את האיקס השחור, התאמץ בכל כוחו למוחקו, ואכן הצליח ועלה בידו, והבכיות הצילו אותו. הבכיות אכן מצילות.

הדמעות עוברות מתחת לשער והשם מורה לפתוח

אמרו בגמ' (מציעא נט.) "שערי דמעה לא ננעלו", כל השערים סגורים, אבל שערי דמעה לא ננעלו. בדרך משל אמרו, אדם רוצה להכנס אל המלך, דופק בשער הארמון אך לא פותחים לו, כיצד יכנס? יש עצה, יוריד נחלי דמעות, והדמעות ישתלשלו למטה מתחת לדלת ויכנסו אל המלך, וכשהמלך יראה את הדמעות, ישאל מה זה, מה קרה, מי בוכה כל כך? ויפתח לו את הדלת. כך גם כאן "שערי דמעה לא ננעלו" כי הדמעות עוברות "מתחת לדלת", והקב"ה רואה אותן.

רבי זושא מנאפולי בכל יום היה מוריד כנחל דמעה על כל מה שעשה עד שמחק עם הדמעות כל מה שכתוב בדף

הדמעה דבר גדול היא, אדם יבכה על עצמו ככל שיוכל. רבי זושא מנאפולי בכל יום היה כותב על דף, כל דבר שצריך עליו תשובה. בלילה היה מחזיק את הדף בידו ושב בתשובה על כל מעשיו, מתחרט ומתוודה ומוריד כנחל דמעה, על כל אשר עשה, עד שמחק עם הדמעות כל מה שכתוב בדף.

עוד מסופר על רבי זושא מנאפולי שיצא לגלות לתקופה ארוכה, ולא היה ישן באותו בית שני לילות רצופים. לפעמים היה מתארח אצל אנשים בעלי עבירות, וכשהיה רואה כי בעל הבית מלא עוונות, היה כואב לו מאוד, ורצה לעורר אותו בתשובה, בלילה היה קם בוכה ואומר על עצמו דיברתי לשון הרע, אכלתי נבלות, וגם היה מפרט מה העונש על אותה עבירה, מי שמדבר לשון הרע משליכים אותו לכלבים, מתגלגל בכלב, והיה הרב צועק ובוכה בכיות נוראות. בעל הבית בשומעו את הבכיות, והן הוא יודע בעצמו שכך מעשיו, ואומר בלבו לא ידעתי שזה עוון כל כך חמור, ומה אעשה שגם אני עשיתי דברים כאלו, ומתחיל גם הוא לבכות ולהתחרט, עד שכלתה הדמעה. ורבי זושא ממשיך עוד וקורע את לבבו, עד שהיה מתחרט על כל מעשיו וחוזר בתשובה שלימה.

ובתהלים (נו, ט) נאמר, "נדי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך". ועוד נאמר (תהלים ו, ט) "שמע ה' קול בכי", ואפילו אדם שאינו יכול לבכות ולהוריד דמעה, לכל הפחות יעשה קול בכיות וגם זה יועיל לו.

אם היצר הטף לך מצוה חטוף גם אתה

האדם צריך להתגבר, לא לעזוב ולא להתייאש, אפילו אם רואה שהיצר הרע נוגס בכל פינה, יציל מה שיוכל, ולא ירים ידיים, וזו המלחמה הגדולה - לא להתייאש חלילה. לפעמים

האדם רואה שהיצר הרע הכשיל אותו בכמה מקרים ביום. ולכן אומר האדם אל יבו, היום אני כבר מיואש, ואם כן אלך עם היצר הרע עד הסוף. וזו טעות, כי זה בדיוק מה שהיצר חפץ, את הייאוש, אם אדם תקף מיישהו והכה אותו, האם הוא לא יברח? האם יאמר אל ליבו אם כבר נתת לי מכות, אז תמשיך לתת עוד, אני אתך עד הסוף?! הלא יברח כל עוד נפשו בו.

משל (הביאו החפץ חיים בהקדמה לשמירת הלשון) לילד יתום שהיה מוכר תפוחים, כל בוקר היה לוקח מגש והולך למכור, ומכך היתה פרנסתו. יום אחד בעודו עומד בדוכן, בא גוי והפיל את המגש שלו, כל הסחורה התפזרה על הרצפה, ואנשים החלו לחטוף מכל הבא ליד. והנער עמד בצד חסר אונים ומיואש ופרץ בבכי. אדם שעמד בצד אמר לו בני, במקום להסתכל תחטוף גם אתה, תציל לכל הפחות מה שתוכל, הם חוטפים, גם אתה תחטוף, אל תעזוב, ומה שהצלחת, הצלת.

משלי שועלים

רבותינו (חמדת ימים ח"ג אלול פ"א אות ט') הביאו על כך משל לשועל שהיה רעב מאוד, כי עברו כמה ימים שלא אכל, והנה ראה אולם עם שולחנות ערוכים במאכלים משובחים, נכנס לאולם מאחד החלונות ושמח שמחה גדולה על כל הטוב שנפל בחלקו. החל לטעום מכל הבא ליד, בשר, קציצות, דגים, לא הניח קדרה קטנה וגדולה שלא טיפל בה. פתאום ראה שבעלי הסעודה מגיעים, ואין לו לאן לברוח, אם יתפסו אותו יהרגו אותו, חשב מה לעשות, ומצא עצה, יעשה עצמו כמת, והם יזרקו אותו החוצה וכך יברח. נשכב על הארץ ועשה עצמו מת. נכנסו בעלי הסעודה לאולם ובראותם שנגסו מכל המאכלים וקלקלו את כל הסעודה, הצטערו עד מאוד, פתאום ראו את השועל מושלך על הארץ, אמרו בודאי השועל הזה אכל מכל המאכלים ומת מאכילת יתר, נזרוק אותו החוצה. אמר אחד מהם, שמעתי כי לִשְׁן של השועל יש סגולה גדולה, לכל הפחות אעקור לו שן. לכן לכו הביאו צבת. אמר השועל בלבו אמשיך לעשות עצמי מת ואתגבר על הכאב, אמנם יהיה לי פחות שן, אבל לכל הפחות אחיה, העיקר שלא יהרגו אותי. והנה פותחים לו את הפה ועוקרים לו שן, איזה צער, איזה כאב, אבל השועל אינו מוציא שום הגה ומתאפק. והנה השני אומר אני שמעתי שהעין של השועל גם היא סגולה בדוקה ומנוסה. אמר השועל מה יהיה אתי בסוף? טוב, עם עין אחת גם אסתדר, העיקר שאשאר חי. הביאו מברג ועקרו לו עין, סבל כאבים עזים ולא פצה פה. בא השלישי ואמר, הזנב של השועל שווה הון, אבא ואקחהו. השועל גם את זאת היה מוכן לסבול הן גם בלי זנב אפשר לחיות, חתכו לו את הזנב. בא אחר ואמר שמעתי כי הפרווה של השועל עם העור תכסה את ההוצאות של הסעודה ואפילו ישאר עודף. שמע זאת השועל ואמר בלבו, עכשיו לא ישאר ממני כלום, אם

אני לא אתן קפיצה עכשיו ואברח להציל את נפשי, ימיתו אותי. ואכן פתאום נתן קפיצה כולם נבהלו, וכך הצליח לברוח. נכון שיצא ב"שן ועין", אבל נשאר חי, ולא נתן להם להרוג אותו לגמרי.

כן גם אנחנו נלחם ביצר, ואפילו שיש לו הצלחות, לא נתייאש, אלא נציל מה שאפשר. הוא עובד ואף אנחנו נעבוד, הן זאת דרכו לנגוס מכל הצדדים עד שלא משאיר כלום בסוף ולכן נברח ממנו כל עוד אפשר.

היצר נוגס מכל צד עד שגומר לאדם את הכל

עוד מספרים שפעם אחת מצא אריה נבלה בדרך, בא הדוב ואמר הנבלה שלי. אמר לו האריה, לא, שלי היא, אני מצאתיה. אמר הדוב אני הנחתיה קודם כאן, והתחילו להתווכח. פתאום הגיע השועל, אמרו לו יש בינינו ויכוח, הדוב טוען כולה שלי לפי שהנחתיה כאן לכמה רגעים, והאריה אומר כולה שלי הן אני מצאתיה. אמר להם השועל, שמעתי ואני חושב שאין כמו פשרה, לכן "יחלוקו" חצי לך וחצי לך, יש פה מספיק לשניכם אפשר לחלק. הסכימו, אז אמר השועל אני אחלק לכם חצי חצי בדיוק. ומדיבורים למעשים, חתך השועל את הנבלה לשניים, הסתכל ואמר לעצמו, יש בחלק זה יותר מדי, וכדי להשוותו נגס נגיסה. אולם עכשיו אמר יש יותר מדי בצד הזה, עוד נגיסה, וכך נגס מפה ומשם עד שגמר הכל...

כך דרכו של היצר הרע שנוגס מכל צד עד שגומר לאדם את הכל, ולבסוף האדם יוצא ריקם וחסר כל, לכן לא ניתן לו משאלותיו. ודבר זה מצריך הרבה כוח והתבוננות, ויש ללמוד יום יום מוסר, צריך לעזוב את כל התאוות והגשמיות ולחשוב רק על התכלית הנצחית, על הרוחניות, איך להתקדם באמת בעבודת ה', ויתן אל לבו לשאוף רק לרוחניות, ויזכור שהיצר אורב לו בכל פינה והוא יכול להפסיד הכל.

חודש אלול זו ההזדמנות שלנו, זה חסד גדול שעשה עמנו ה' יתברך

הבורא יתברך מאהבתו אותנו, בחר בנו ונתן לנו את החודש הגדול הזה, ומרחמי הרבים נתן לנו את מצות התשובה שבה חידש שעקירת הרצון כעקירת המעשה, ואם כן צריך אדם בכל יום לקום ולרקוד שיש לנו כזה חודש, שבו האדם יכול לפרוק מעליו את כל העוונות, איזו זכות גדולה זו, היש למעלה מהזכות הגדולה הזו? צריך לשמוח בכל רגע שהשם זיכה אותו להגיע לחודש כזה חשוב, חודש הרחמים והסליחות, ולהשליך מעליו את כל הפגמים שעשה כל השנה.

והנה מכיון שרק עכשיו יש לפנינו את ההזדמנות הגדולה הזאת לנקות את עצמנו, לכן אדם לא יעביר את הזמן בהבל, אלא ימליך את הקב"ה עליו בנפש רוח ונשמה, שהן במח, לב, כבד, שכן הנשמה משכנה במח, והרוח משכנו בלב, והנפש משכנו בכבד. והראשי תיבות של ג' אברים אלו הם "מלך", והענין הוא שהאדם צריך לתת להם מלכות.

ובזה יובן מה הטעם שבלעם הרשע רצה להרוג את הרוחניות של האיברים הללו שסימנם "מלך", משום שרצונו היה שהיצר ימשול באדם, וזה מה ששאלו חז"ל (ברכות ז). הלא כעסו של ה' הוא רק רגע, ואם כן כיצד יכול היה בלעם הרשע לקלל את ישראל ברגע אחד, ומתרתת הגמרא, שהיה אומר - פֵּלֶם, ופירש האדמו"ר מטלאנא (הובא בס' אוצרותיהם של צדיקים עמ' תקי"ח), ש"כלם" זה ראשי תיבות, כבד לָב מַח, מפני שרצה בלעם שהשלטון של הסטרא אחרא יהא על הכבד הלב והמח של עם ישראל. ולפיכך אנחנו צריכים לנהוג להיפך, ולהמליך את אברים אלו לעשותם מל"ך וזה דווקא רק על ידי שנגביר אותם ברוחניות.

עיקר העבודה באלול, להרגיש את חסרוננו וע"י זה להתקרב לה'

התשובה עולה על הכל, אין דבר שעומד כנגד התשובה, רק צריך להשתדל בכל הכוחות שלנו בתשובה. אדם שרוצה באמת לנצח את היצר הרע, תחילה יעשה תשובה על הגאווה, ישפיל עצמו וירומם את חברו. כי אם האדם מחזיק מעצמו כיצד יוכל לעשות תשובה, הן (משלי טז, ה) תועבת ה' כל גבה לב. ואמרה תורה (דברים ז, כו) ולא תביא תועבה אל ביתך, לכן צריך האדם להיות עניו, ואז יוכל לחזור בתשובה בחודש זה. כמו שהרה"ק בעל החידושי הרי"ם זיע"א (מובא בס' טל אורות ברדא עמ' ש' ועוד) דורש את הפסוק (תהלים ק, ג) דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו "ולא" אנחנו עמו וצאן מרעיתו. הפסוק נכתב "ולא" אולם קריאתו "ולו", כי למעשה שניהם אמת, ככל שמרגיש האדם בליבו שהוא בבחינת "לא אנחנו", דהיינו שהוא עוד חסר, שהוא עוד צריך להתעלות, הוא נהיה יותר "לו אנחנו", מתקרב יותר ויותר לה' יתברך.

ולכך גם המילה "אלול" מורכבת מהמילים "לא" "לו", מפני שזו היא עיקר העבודה בחודש אלול, להרגיש את חסרוננו, ועל ידי כך אנו יכולים להתקרב להקב"ה.

הרה"ק שר שלום מבעלזא זיע"א היה דורש את המילים "לא" "לו" שנמצאים במילה "אלול", על פי הפסוק (משלי כז, יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. פשט הפסוק הוא, כמו שכשאדם מביט במים, אם יחייך הוא יראה את בואתו מחייכת אליו, כך ככל שיאהב האדם את חברו יותר, חברו יחזיר לו אהבה. אך יש להבין מדוע הפסוק שולח אותנו להביט במים ולא להביט במראה, שם בואתו משתקפת היטב כנגדו? והביאור הוא, כי כשם שכדי שהאדם

יוכל להסתכל במים, הוא חייב להתכופף, כך כדי לאהוב את חברו, על האדם לכופף את גאוותו, וזוהי עבודת אלול לחוש שאני - "לא", ואז אהיה "לו".

נ"א יום מר"ח אלול עד הושענא רבא

עוד ביארו המפרשים על הפסוק (שיר השירים ג, ב) אקומה "נא" ואסובבה בעיר וגו', שהנה מנין הימים שמתחילת חודש אלול עד הושענא רבה הם חמישים ואחד, כמנין "נא", אלו הימים ימי חשבון הנפש והתעוררות לתשובה, וימים אלה מסוגלים יותר, ומי שמתחזק בהם, עושה מצוות ומתרחק מהעבירות, זה משפיע עליו למשך כל השנה, וזה מה שאומר הפסוק "אקומה נא" - אקום ב-נ"א הימים האלה, ואעורר את עצמי לחזור בתשובה, ואחר כך בשאר ימות השנה "ואסובבה בעיר" - אני יוכל להיות רגוע ולעמוד נגד היצר הרע גם במשך כל השנה, שכבר חיזקתי את עצמי כנגדו. אבל אם "נא בשווקים וברחובות" - שב-נ"א ימים האלו אסתובב בשווקים וברחובות, ולא אדאג לעורר את עצמי לתשובה, אחר כך במשך כל השנה "אבקשה את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתיו" - לפי שאהיה רחוק מה', ויהיה לי קשה להתקרב אליו.

ויש על זה עוד רמז, כשאברהם אבינו אומר ללוט (בראשית יג, ט) הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה, "לוט" - הוא מלשון קללה, שהתרגום (בראשית ג, יד, ובעוד מקומות רבים אחרים) מתרגם את המילה קללה ליט, והרמז בזה הוא ליצר הרע שהוא סימן קללה, דהיינו אומרים ליצר הרע "הפרד נ"א מעלי" - לכל הפחות בנ"א הימים האלה מתחילת חודש אלול ועד הושענא רבה, "הפרד מעלי", כי "אם השמאל" - שחם ושלום אם אמשך בימים האלה אחרי כח היצר הרע שהוא השמאל, אז "ואימינה" - שגם הימין שלי אחר כך יהיה תחת שלטון היצר הרע [וכמו שאמרו חז"ל (במדבר רבה פרשה כ"ב סי' ח') על הפסוק (קהלת י, ב) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, "לב חכם לימינו" - זה יצר הטוב, שהוא נתון בימינו, "ולב כסיל לשמאלו" - זה יצר הרע שנתון בשמאלו], אבל "ואם הימין" - שבימים האלה ילך לצד ימין עם היצר הטוב, אז גם אחר כך "ואשמאילה" - אוכל לכפות את כח השמאל שהוא היצר הרע תחת היצר הטוב.

אם כן יש כאן עצה כמו שהזכרנו קודם - להתחיל את היום על צד ימין ואז יהיה בבחינת "מצוה גוררת מצוה" (אבות ד, ב), ונוכל לכפות את כח היצר הרע במשך כל היום. וכך גם בתחילת השנה, צריך לעשות אותו דבר - להתחזק בכל החמישים ואחד יום של החיבור של

סוף השנה עם תחילת השנה, וכשנתחיל טוב את השנה, זה יביא אחר כך המשך של הצלחה לכל השנה כנגד היצר הרע. (דרש יהודה).

ה' יעזרנו על דבר כבוד שמו להתחזק ולהתעלות מעלה מעלה בתורה וביראה ובעבודת ה' שלמה. אמן כן יהי רצון.

"כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֶהוּבָה וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וַיֵּלְדוּ לּוֹ בָּנִים אֶהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׂנוּאָה" (כא, טו)

כל אחד מישראל יש לו שתי נשים, האחת גשמית לקיים מצות פרו ורבו, וזאת האהובה לו תמיד, והשניה רוחנית והיא התורה, שהיא שנואה אצלו, שאינו זוכר אותה רק לפעמים

"כי תהיין לאיש שתי נשים" וגו' - כל אחד מישראל יש לו שתי נשים, האחת גשמית לקיים מצות פרו ורבו, וזאת האהובה לו תמיד, והשניה רוחנית והיא התורה, שהיא שנואה אצלו, שאינו זוכר אותה רק לפעמים, "וילדו לו בנים" שהוליד בנים מהאשה האהובה, וגם נולדו לו בנים מהשנואה, היינו שקצת למד תורה וקצת עשה מצוות ומעשים ותורה. אז "והיה הבן הבכור לשניאה", ידע שעיקר קניית עולם הבא יזכה דוקא על ידי השניאה, דוקא על ידי אותה שלא זכרה כי אם שעות אחדות לעסוק בתורה.

לכן יזדרז לקרב את השנואה שתהיה אהובה כנפשו, שעל ידה יזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, שהתורה עיקר חיי האדם מעת שנברא, שנאמר (איוב ה, ז) אדם לעמל יולד, ודרשו רז"ל (סנהדרין צט:) לעמל התורה, שיעשם עיקר שנאמר (דברים ו, ז) ודברת בס. וכתוב בראשית חכמה (שער הקדושה פרק י"ב), שיזהר למעט בדיבור ככל יכלתו ואפילו בדברי הצורך, וכל שכן שלא לצורך. וכמו שהאדם שם דלת ומנעול לפתח ביתו, או לתיבת כספו, כך ישמור על פתחי פיו ולשונו, שלא יוציא מפיו דבר, עד שיחשוב אם ראוי לאומרו, ורק אז ידבר. וכן ציוה הרמב"ן ז"ל לבנו (באגרת הרמב"ן) וחשוב הדיבור קודם שתוציאנו מפין, וכתוב בספר שבט מוסר (פרק ט"ז) שלא יוציא דיבור מפיו עד שיבלע אותו שבע פעמים, ואחר כך אם ראוי לדבר ידבר. ואמרו רז"ל (ירושלמי ברכות סוף"ט) כל פטפוטיא אסירין חוץ מהתורה. שכל מה שירבה להגות בתורה שכרו מרובה, והוא סם המות ליצר הרע, ויוכל בזה לכבשו.

ויזכור מאמר עקביא בן מהללאל (אבות ג, א) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. ואמרו המפרשים כי הטעם שמלקין את המחוייב מלקות - שתי ידות מלאחריו, ואחד מלפניו (כדאיתא במתני' מכות דף כב:). הוא על פי המשנה הזאת, שנזכר בה דבר אחד שצריך האדם להתבונן לפניו, והוא

מהיכן בא, ולכן מלקין אותו חלק אחד לפניו, בעבור שלא התבונן על זה. ועוד המשנה מורה שישתכל על שתיים שלאחריו דהיינו שעתידים להיות אחרי פטירתו הם א'. שיהיה רימה ותולעה, ב'. ושהוא עתיד ליתן דין וחשבון. ומכיון שלא התבונן באלו השתיים, לכן מלקין אותו שתי ידות לאחוריו.

"לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֲנִי לוֹ מִשְׁפֵּט הַבְּכֹרָה" (כא,

יז)

במלה "בכור" נרמז שצריך לקבל פי שנים

בספר ילקוט חמישאי, הביא רמז בשם בעל הטורים (כאן) שבמלה "בכור" [המילה "בכר" בלי ו'. כמו שכתוב בתורה בכתב חסר] רמזו שצריך לתת לבכור פי שנים. לפי שמילה זו נכתבת באותיות שכל אחת מהן כפולה, שהנה האות ב' של המילה בכור, היא כפולה, דהיינו מניינה עולה פי שנים מהאות שלפניה, שהיא האות א'. וכן האות כ' של המלה בכר, היא כפולה מהאות שלפניה, שהיא אות י'. והאות ר' היא כפולה מהאות ק' שלפניה. [וגם באות ו' של המילה בכור הנכתבת בכתב מלא, אף על פי שאות זו אין מנינה כפול מהאות ה' שלפניה, מכל מקום היא עצמה כפולה, שהרי האות ו' במילוי נכתבת כך, וו, דהיינו בכפילות שני ווין]. אם כן נמצא שהמילה "בכור" רומזת על כך שצריך לתת לבכור פי שנים.

"כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אֵינָנוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵיהֶם" (כא, יח)

הסוד הטמון בפרשת בן סורר

יש בנותן טעם להזכיר כאן דבר נפלא שהובא בזוהר הקדוש (ה"ג דף קצ"ז ע"ב), שכאשר אמר הקב"ה למשה שיכתוב את פרשת בן סורר, אמר לו משה, רבוננו של עולם, וכי יש אב שעושה כך לבנו? כי הבין משה שפרשת בן סורר מרמזת על יחסו של הקב"ה לבני ישראל, ועל כן הפציר בקב"ה שלא לכתוב פרשה זו בתורה. השיב לו הקב"ה אף על פי כן תכתוב את הפרשה וקבל שכר. באותה שעה רמז הקב"ה ליזפיאל שר התורה, אמר יזפיאל למשה כך דרשתי את הפסוק הזה, "כי יהיה לאיש" - זה הקב"ה, שנאמר בו (שמות טו, ג) ה' איש מלחמה. "בן" - אלו עם ישראל שהם בניו לה'. "סורר ומורה" - כמו שנאמר (הושע ד, טז) כי כפרה סררה סרר ישראל. "איננו שומע בקול אביו ובקול אמו" - זהו הקב"ה וכנסת ישראל וכו'. "אל זקני עירו" - זה הקב"ה. "ואל שער מקומו" - זו היא כנסת ישראל וכו'. ובסופו של ענין כתיב "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים" - אלו שאר העמים, שהיו קולעים בהם אבנים והפילו וניתצו

מגדלים, אבל כל זה אינו מועיל להם כלום, כי לא יכלו להם ישראל. וכיון ששמע משה דבר זה - כתב פרשה זו.

ע"י הדמעות ינצלו בניו מן הנשירה בדורנו

תופעת הנשירה היא "הבן הסורר", בתקופה האחרונה גודלת בצעדי ענק, וכל אחד שואל את עצמו, מה עושים שלי זה לא יקרה?! דומה כי התשובה היא אחת ויחידה. להתפלל ולהוריד דמעות כמים שהילדים ילכו בדרך התורה, ויהיו מחוברים לקדושה, ולא יתקרבו לכלי המשחית שהיצר הרע מספק היום בכמויות!!

ויעידו על כך הסיפורים הבאים:

כשעלה הגאון רבי רפאל ברוך טולידנו זצ"ל ממרוקו בא הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל להקביל את פניו, שאלו הגר"ש בהתפעלות, איך זכה להקים כזה שבט של תורה, בנים ונכדים גדולי תורה ויראה כנגד כל ההשכלה ובתי הספר של תנועת האליאנס שעשתה שמות במדינות אלו. באיזו שיטה כבודו נהג, שכה הצליח בחינוך? ענה לו הגאון רבי ברוך, בכל לילה אני ישבתי בחדר אחד בבית ואשתי בחדר אחר וכעשרים דקות שפכנו דמעות בתפילה להצלחתם. אם זה בזכותנו, זו הזכות!!

במהלך הילוכו של הרב מבריסק זצ"ל באחד מרחובות ירושלים עם בנו הגאון רבי רפאל זצ"ל, ניגש אליהם אדם אחד ואמר לרב, הרב יכול להיות מרוצה ושבע רצון מבניו, שכולם ברוך ה' "ערליכא יידן"! [יהודים מורמים מעם/ קדושים] הרב לא הגיב מאומה, והמשיך ללכת בדרכו עם בנו. אחרי כמה צעדים נעצר, ואמר לבנו ר' רפאל, רוץ אחרי האיש הלז, ותאמר לו בלשון הזו, האם בחינם זה בא לי? וויפל טרערען האב איך פארגאסען שוקלענדיק די וויגאלא... [כמה דמעות שפכתי בשעה שנדנדתי את עריסותיהם של בני...] (ס' דרך חוקי ח"ב עמ' ע').

נכדו של אחד ממנהיגי הציבור המפורסמים שאינם שומרי תורה ומצוות, חזר בתשובה באופן מופלא, עד שהיה לבן תורה מופלג. שאלו את החזון איש זצ"ל כיצד יתכן הדבר, איזו זכות היתה לו? והשיב שברי לו שהדבר נובע מבכיותיה ודמעותיה של זקנתו מכמה דורות מלפנים, ששפכה ליבה כמים בהדלקת נר של שבת, שתזכה לדורות ישרים. כי אף תפילה ואף דמעה טהורה אינה חוזרת ריקם. ועתה עמדה לה זכותה לאחר כמה דורות להשפיע על יוצאי חלציה.

מאידיך, בא פעם אותו נכד חוזר בתשובה לחזון איש זצ"ל ותינה לבו על מיעוט הצלחתו בתורה. כשיצא נענה מרן זצ"ל ואמר, שחסר לו תפילותיה ודמעותיה של אמו בהדלקת נר של שבת. (להתעדן באהבתך).

"וכי יהיה באיש חטא משפט מות והזמת ותלית אתו על עץ" (כא, כב)

רבנו האר"י הספיד את הרמ"ק בפסוק זה

דרש רבנו האר"י ז"ל באשכבתיה דהרמ"ק ז"ל, וכי יהיה באיש "חטא משפט מות", אם תראה אדם שנהגו עמו משמים ב"חטא" מלשון חסרון [כמו שאומר הפסוק (מלכים א, א, כא) והייתי אני ושלמה בני חטאים, פי' חסרים מן המלוכה]. דהיינו הוא צדיק גמור ולא נמצא בו שום חסרון, שבו היה ניתן לומר שנתחייב מיתה בעבור חטא זה, כי לא נמצא בו חטא. "והומת" - ועם כל זה מת. ולכן קשה הדבר על שום מה נפטר, הרי אין בו שום עוון ושום חטא? לזה סיים הכתוב ואמר, "ותלית אותו על עץ" רצונו לומר, תתלה את סיבת מיתתו, ב"עץ" היינו בעטיו של נחש, שאכל אדם הראשון "מעץ" הדעת.

"לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא" (כא, כג)

אל תחכה עד הלילה לעשות תשובה אלא באותו היום לפני שתשקע השמש תחזור בתשובה

נבילה פירושו חטא ועוון, והזוהר (תיקוני זוהר דף קמ"א ע"ב) אומר, אדם שחטא, עליו לחזור בתשובה באותו יום תיכף לפני שיהיה לילה, כי אז יש ביכולתו לבטל את המלאך שנברא מהעוון. אבל אם יעבור היום ויגיע הלילה, כבר קשה יותר להכרית את המלאך ולהמית אותו, לכך נאמר "לא תלין נבלתו על העץ" - נבילה זה חטא, אומרת התורה, אל תחכה עד הלילה לעשות תשובה, אלא באותו היום עוד לפני שתשקע השמש חזור בתשובה, ולכך ממשיך הפסוק "כי קבור תקברנו ביום ההוא" כי בהנהגה זו תוכל להאביד אותו מהר. (דרש יהודה).

"לא תראה את שור אַחִיךָ או את שִׁיר נְדָחִים וְהִתְעַלְמַתְּ מֵהֶם הֲשִׁב תְּשִׁיבֵם לְאֶחִיךָ"

(כב, א)

לא תאמר מה לי ולפושעי ישראל הללו, אלא השב תשיבם

אומר החפץ חיים על התורה (שמות כג, ד) אם באבידת ממון של איש יהודי הזהירה התורה וציותה על השבתו, באבידת נפש של איש יהודי על אחת כמה וכמה. אמור מעתה "לא

תראה" - אחים נדחים "והתעלמת מהם", היינו אל תאמר מה לי ולפושעי ישראל הללו, אלא "השב תשיבם" עליך מוטל החוב להעירם ולעוררם לתשובה.

"וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרַשׁ אַחֶיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבַּתוּ לּוֹ" (כב, ב)

הגיעה השעה שבורא העולם ישיב את האבידה שלו

מוצא בספר מאוצרנו הישן (יוסטמן, עמ' 71 נדפס תשל"ו) כשהגיע הצדיק רבי משה לייב מסאסוב בחג הסוכות לאמירת "הושענא, למענך דורשנו", נשא את ידיו כלפי מעלה ואמר, רבנו של עולם, הרי כתבת בתורתך, כי המוצא אבדה, רשאי להחזיקה ברשותו "עד דרוש אחיך אותו" דהיינו עד שיבוא בעל האבדה וידרוש את אבדתו על פי סימנים. רבנו של עולם, הנה עברו כאלפיים שנה, ואנו בני אברהם יצחק ויעקב עדיין גולים בקרב העמים, ובתחינה אנו באים אליך ומבקשים, "למענך דורשנו" - דרוש אותנו מכל מקומות הנכר שנסחבנו אליהם שלא ברצוננו, כי הגיעה השעה שתקיים את הכתוב "עד דרוש אחיך אותו", שתדרוש אותנו אנו בניך יחידך, האבודים ממך כבר אלפיים שנה, ותחזיר את האבדה שאבדה ממך אותנו - אליך, "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם".

"וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ" (כב, ג)

שְׁלֵמָה שְׁמֵלָה

שומעו של רבי שלמה יצחקי, הלא הוא רש"י הקדוש, יצא למרחקים. התאוה רבי אברהם אבן עזרא לפגוש את גדול פרשני המקרא ועל כן כיוון את צעדיו אל העיר טרויש, מקום מושבו של רש"י.

קשיי המסע הראו את אותותיהם על הנווד, בגדיו בלויים היו, מנעליו מאובקים, פניו כחושות וכל כולו עוני ומחסור. ניצב רבי אברהם בפתח הבית ומצפה לפגוש את רש"י. רעייתו של רש"י פתחה את הדלת, ולפניה עני, שנראה היה לה כאדם פשוט ביותר. אך הנה, במקום לבקש נדבה, רוצה ההלך לפגוש את רבי שלמה. דחתה אותו האשה לבל יפריע לבעלה בלימודו, סגרה את הדלת וחזרה לעיסוקיה.

שעת הצהריים הגיעה, רבי שלמה קם ממקום מושבו להפסקה קלה, רוב שעות היממה הוקדשו לכתיבת פירושו על התורה, כך שגופו העייף זקוק היה למנוחה. הנקישות הקלות שנשמעו באותה עת לא עוררו אותו משנתו, וגם לא השיחה שהתנהלה בפתח.

"האוכל לראות את רבי שלמה?" שב אותו הלך עני ושאל. "הוא שכב לישון זה עתה" השיבה האשה, "על כן לא תוכל להפריעו".

ללא מילת טרוניא, סבב הזר על עקביו ועיזב את המקום. עת ערב, אשת החיל של רבי שלמה עובדת ללא לאות משעות הבוקר, זה עתה יצא בעלה מהבית לתפילת ערבית.

מספר כבשים היו ברשותם, והנה עתה מכנים הרועה את הכבשים השבים מהמרעה, אל מכלאותיהם. בתוך כל ההמולה, שב הזר העני לחפש את רבי שלמה. בקוצר רוח אמרה האשה לעני המוזר, המתעקש לפגוש את בעלה ומסרב לקבל צדקה, "כבר יצא מן הבית ואיננו כאן".

המענה קצר הרוח לא הוציא את רבי אברהם משלוותו. גם התקלה שאירע מיד אחר כך לא הביאתו לידי כעס, אחד הכלבים שהתלווה אל הצאן פגע בו, וקרע את בגדו היחיד.

בטרם צאתו מהבית, הותיר אחריו מכתב קצר לרש"י בזה הלשון:

"אשכים לבית השר, אומרים כבר רכב/ אבוא לעת ערב, אומרים כבר שכב/ או יעלה מרכב, או יעלה משכב/ אויה לאיש עני, נולד בלי כוכב".

בשולי הדברים הוסיף וכתב: "שלמה שלמה שלמה..."

כאשר שב רש"י לביתו, קידמה אשתו את פניו ואמרה: "אדם זר, לבוש כעני או כפושט יד, בא לכאן היום זה פעם ופעמיים, סברתי כי נדבות הוא רוצה, אך הוא סירב לקבל מתת יד. ובפעם השלישית הותיר אחריו מכתב עבורך".

רבי שלמה עיין במהירות בכתב שלפניו, אין ספק, חשב, לא אדם פשוט ביקר בביתו. כאשר הגיע לסיום המכתב המוזר, הבין כי האורח הפיקח מבקש תשלום עבור נזק שנגרם לבגדו, כי כך הוא נקרא: שְׁלֵמָה שְׁלֵמָה שְׁלֵמָה...

והנה נשאו אותו מחשבותיו שנים רבות אחורה...

בצעירותו, נדד רש"י מעיר לעיר בהיותו גולה למקום תורה, באחד הימים הגיע לביתו של רבי יהודה הלוי, אולם לא מצאו בביתו, אך יצא מפתח הבית וקולות המולה נשמעו ממנו, בגד המשי היקר שהיה תלוי תדיר בפתח נעלם ואיננו.

המשרתים הגיעו מיד למסקנה הפזיזה: העני שאך לפני דקות מספר חיפש את רבם, הוא זה שגנב את שמלת המשי. עד מהרה דלקו בעקבותיו שני משרתים חסונים ותבעו ממנו "השב את השמלה לבעליה".

"לא שלחתי ידי ברכוש לא לי" השיב להם רבי שלמה. סירבו המשרתים לקבל את דבריו, לא נחו ולא שקטו עד שבפרוטותיו האחרונות, שילם על כרחו רש"י את מחיר השמלה.

בטרם התרחק מהבית, הותיר אחריו מספר מילים כתובות על סף הבית שהן סתומות וחתומות: "שלמה שלמה שלמה שלמה שלמה?"

הצעדים המדודים שנשמעו, בשרו כי ר' יהודה הלוי שב לביתו, בטרם נכנס, נחו עיניו על המילים הכתובות על הסף, "מה פשר הדברים? שאל.

סיפרו לו המשרתים כל הקורות אותם, בסוברם שרבי יהודה מרוצה יהיה נוכח התושיה שגילו, בהחזירם את דמי השמלה. אולם, עננה כיסתה את פניו, ובצער אמר, "כיצד זה חשדתם ביהודי? אולי אמת בפיו? אולי אך לשווא הכלמתם אותו? מהרו, חפשו אותו, אולי עודנו בקרבת מקום".

החיפושים לא ארכו זמן רב, בבית המדרש ספון כפינה, שקוע בלימודו, נגלה לעיניהם האורח, ניגון הגמרא המתוק שנשמע מפיו כבר הוכיח להם כי אין הוא נודד פשוט. בדרך ארץ מרובה, הזמינו אותו בשם רבם אל הבית.

ר' יהודה הלוי קידם את רש"י ברוב כבוד ויקר, טרם ידע מי עומד לפניו, אך מיד הבין כי איננו גנב, חלילה. שקעו השניים בשיחה, בענייני לימוד התורה, ורבי יהודה ניצב נפעם נוכח גדלות האורח.

"התיאות לומר לי מה שמך?" שאל לבסוף. לא סירב רבי שלמה, והשיב בפשטות, שלמה בן יצחק אני מהעיר טרויש שבצרפת.

באותם הימים טרם נודע שמו של רש"י ברכים, לפי שאת קונטרסיו פירסם בעילום שם, אולם בין האריות שבחבורה התהלכה כבר השמועה מיהו מחבר הפירוש המופלא כל כך, המטיל אור על כל הקשיים שבמקרא.

כאשר שב רבי יהודה ושאל את רש"י, האם הוא מחבר הפירוש? הודה רבי שלמה בענווה, כי הוא אשר כתבו. בטרם נפרדו, שב ר' יהודה הלוי וביקש את מחילתו של רבי שלמה על הצער והבזיון שנגרמו לו.

"למה ירמזון המילים הכתובות על הדלת?" שאל רבי יהודה.

ניגש רש"י אל הדלת, ובזרירות ניקד את המילים: שְׁלֵמָה שְׁלֵמָה שְׁלֵמָה שְׁלֵמָה שְׁלֵמָה?

הכתב המוזר הפך במחי יד לבהיר וברור, הן רבי שלמה שואל: שְׁלֹמָה? בשל מה, שְׁלֹמָה, שְׁלֹמָה שְׁלֹמָה?

כמזבן פיצה ר' יהודה הלוי את רש"י על התשלום ועוגמת הנפש ובחיבה ובהערכה הדדית נפרדו השניים.

רש"י ננער מהרהוריו, מה נפלאות דרכי ההשגחה, הנה גם אל פתח ביתו הזדמן אדם גדול, אשר ככל הנראה, בני הבית לא הבחינו במעלתו.

"התשב לסעוד עתה? הן לא אכלת מאז שעות הבוקר המוקדמות" קטעה אשתו את הרהוריו. "לא אוכל לשבת לאכול" השיב לה, "עד אשר ימצא האורח".

מיהרה אשת רבי שלמה ושלחה לחפש אחר העני. ואכן, כעבור זמן מה נמצא והובהל אל בית רש"י.

מילים ספורות החליף רש"י עם האורח, וכבר הבין כי גדול בתורה ניצב לפניו. מה רבה היתה פליאתו כאשר גילה כי האורח אינו אלא רבי אברהם אבן עזרא, חתנו של רבי יהודה הלוי, אשר בפתח ביתו עמד לפני שנים רבות כל כך!

כאשר שבה אשת רבי שלמה אל החדר, ראתה את בעלה משוחח בחדוה עם האורח, עוסקים בצוותא בדברי תורה.

חיוורון פשט על פניה, אם בעלה הגדול מוצא לנכון לשוחח עימו בדברי תורה, הרי ודאי שחכם מופלג הוא, וכיצד לא כיבדה כראוי את האורח.

ימים מספר התאכסן רבי אברהם בביתו של רש"י, כבר ביום הראשון הבהיר לאשת רבי שלמה, כי אין בליבו עליה כלל ועיקר.

השכם בבוקר, עוד בטרם ניצבה חמה במרומי הרקיע, ישבו שני הפרשנים הדגולים ועסקו יחד בתורה, במרץ ובעקשנות חתרו השניים להגיע לאמיתה של תורה, ולפשוטו של מקרא.

כוכבי מרום נצנצו ברקיע כאשר עלו השניים על משכבם, לצבור כח לקראת יום נוסף של לימוד והתעלות. כעבור ימים מספר הודיע רבי אברהם למארחו, כי ברצונו להמשיך בדרכו.

ניסה רבי שלמה לשכנע את רבי אברהם להשאר בביתו, אך ללא הועיל.

רבי אברהם עמד על דעתו, כי עליו להמשיך במסעותיו. גם כסף ותמיכה סירב לקבל מרש"י, שכן מוטב היה לו להתקיים בלא מתנת בשר ודם.

בצעדים מהירים יצא רבי אברהם את טרויש העיר, שכן דרך ארוכה עודנה מצפה לו. (הובא בס' עונג לשולחן שבת א').

"לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אָחִיךָ אוֹ שׂוֹרוֹ נִפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמֶתָ מֵהֶם הֶקֶם תִּקְיָם עִמּוֹ"
(כב, ד)

"יותר משבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית"

כאשר האדם נוהג בגמילות חסדים, אין הוא פועל בזה רק למען הזולת, אלא יתירה מכך תורם לזיכוכ נפשו. כפי שאמרו חז"ל (ויקרא רבה פ' ל"ד סי' ח') יותר משבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית.

וכך ניתן לדרוש גם את הפסוק, "הקם תקים" - כאשר אתה מסייע ביד חברך לקום ולהיחלץ מהצרה, "עמו" הרי שאת נפשך אתה מקים עמו ומרומם אותה.

"לֹא יִהְיֶה כָּלִי גֵבֶר עַל אִשָּׁה וְלֹא יִלְבַּשׁ גֵּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה" (כב, ה)

האיש שחייב בתורה לא ילבש מלבושי נשים שהם החולשה הרכות היופי והעדון, כי בזה ממעט במלאכת שמים

כתב בספר שני לוחות הברית במוסריו (כי תצא תורה אור אות י'), יש כאן בפסוק רמז, שביראת ה' אין ראוי שילבש הגבר חולשת האשה, אלא ימשוך ידו מלהתירשל מפני תשות הלב, ויתגבר כארי לעבודת בוראו. ולפי דרכו אפשר לפרש את פסוקו של הרמב"ם ז"ל (ת"ת פ"א הי"ג) שאסור ללמד נשים תורה שבעל פה, שעל כך אמרו (סוטה כא:): כל המלמד את בתו תורה וכו'. שזה מרומז כאן בפסוק, "לא יהיה כלי גבר" - כלי גבר הוא כלי חמדה התורה שבעל פה, הראויה לגבר המתגבר על יצרו במיעוט אכילה, במיעוט שינה וכדו' שבזה התורה נקנית. זה לא יהיה "על אשה", שאסורה האשה ללמוד תורה שבעל פה. וכן האיש שחייב בתורה, "לא ילבש שמלת אשה" להתעטף במלבוש הנשים שהיא החולשה הרכות וההליכה אחר היופי ועדון הגוף והמלבושים. כי בהם ממעט במלאכת שמים ולא יקנה קנין התורה. "כי תועבת ה' כל עושה אלה", בין איש שאפשר לו לעסוק בתורה ומתעדה בתפנוקים ועושה עצמו חלוש כאשה, ובין אשה המתגברת ללמוד תורה שבעל פה, שניהם עושים איסור, ותועבת ה' הם.

אולם אמרו ביומא (דף עא.) אליכם אישים אקרא, אמר רבי ברכיה, אלו תלמידי חכמים שיושבין ודומין כנשים, ועושים גבורה כאנשים. ופירש רש"י, כנשים ענוותנותן ותשושי כח. היינו

שלרוב עסקם בתורה ומיעוט הנאתם באכילה ושתייה וסיכה וכיוצא הם חלושים. הנה שאדרבה תלמידי חכמים דומים לנשים וחלושים?

ברם באמת כאן הכתוב רומז דלא ילבש גבר שמלת אשה, היינו כשרוצה לעשות עצמו חלוש ואינו אמת, והאמת כי התלמידי חכמים אף שהם חלושים, הם מתגברים כהלכת גובראין להתאכזר על אויבי ה', ולא לרחם עליהם, כי רחמי רשעים אכזרי.

"לֹא יִהְיֶה כָּלִי גֹבֵר עַל אִשָּׁה וְלֹא יִלְבַּשׁ גֹּבֵר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה" (כב, ה)

החושב מחשבות זנות ח"ו, מתגלגל באשה

לכאורה היה לתורה לכתוב "לא תלבש אשה שמלת גבר" כמו שכותבת אחר כך "ולא ילבש גבר שמלת אשה", ומדוע שינתה התורה את נוסח תחילת הפסוק מסופו?

מובא בספר "מעשי דוד" בשם הגאון מופת הדור רבי נתן אדלר זצ"ל, ששינוי הפסוק בה ללמדנו את הידוע מהספרים הקדושים, שההולך במחשבות זנות חס ושלום, מתגלגל באשה, וזה שאמר הכתוב "לא יהיה כלי גבר", "כלי" הוא מלשון מחשבה, מלשון "נכליהם" או "ויתנכלו" (בראשית לו, יח), דהיינו כוונת הפסוק לא יהיה כלי גבר, היינו שלא יהיו מחשבות גבר על אשה, ועל ידי זה לא יבוא לידי "ולא ילבש גבר שמלת אשה", כדי שלא יצטרך להתגלגל באשה כנ"ל, והוא מסיים - והוא דבר יקר. (להתעדן באהבתך).

לא יהיה כלי, קרי ביה בפתח פְּלִי כלומר לא יהיה גבר כלי, כי אז יתגלגל באשה

עוד אפשר לרמוז על פי דברי הרב חיד"א בפני דוד (סוף כי תצא) שאמר המגיד למרן שאיש שהוא כילי (קמצן) יבא בגלגול אשה. והטעם פשוט, כי האשה היא מדת הדין, והוא קנה לו מדתה לצמצם בכל, בלי שום ויתור כמדת הדין הקשה שאין בו ויתור, ולכן בא יבא בגלגול אשה, כי הוא מדת הדין. ועוד כי האיש דרכו להשפיע, ואילו הוא שלא רצה להשפיע על כן יבא בגלגול אשה, שהיא נשפעת ולא משפעת.

ולדרך זו יש לרמוז בפסוק "לא יהיה כלי" וגו', "כלי" עולה בגימט' "נדה" עם הכולל, כי יבא בגלגול אשה, ותהי "נדתה" עליו, וכך מרומז, "לא יהיה כלי", קרי ביה בפתח פְּלִי, כלומר לא יהיה גבר כילי דהיינו קמצן, לפי שהאיש צריך נדיבות, ואשרי מי שיאחז במידת הנדיבות, ואם יהיה פְּלִי הגבר, אזי מורה הפסוק שדינו יהיה "על אשה", דהיינו יבא בגלגול אשה.

"כִּי יִקְרָא קֶן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל עֵץ א֥וּ עַל הָאָרֶץ אֶפְרָחִים א֥וּ בִיצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל הָאֶפְרָחִים א֥וּ עַל הַבִּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנָיִם" (כב, ו)

טעם מצות שילוח הקן לעורר רחמים על ישראל

טעם נפלא למצות שילוח הקן, מובא בתיקוני הזוהר (תיקונא שתיטאה דף כ"ג ע"א בתרגום), יש מלאך הממונה על העופות... ובזמן שישראל מקיימים מצות שילוח הקן, והאם מגורשת והבנים צועקים כשנלקחים, אזי הממונה מלמד זכות על העופות שלו ואומר להקב"ה, והלא כתוב בך "ורחמיו על כל מעשיו", ולמה גזרת על עוף זו שנתגרשה מקינה, וכל ממונה מלמד זכות על העופות שלו.

ובזמן שישראל מקיימים מצות שילוח הקן, מה עושה הקב"ה, אוסף כל חיילותיו ואומר, כל ממונה מלמד זכות על העופות שממונה עליהם - ואין בכם מי שילמד זכות על בני, ועל השכינה הקדושה שהיא בגלות והקן שלה שהוא ירושלים נחרב, ובניה בגלות תחת יד אדונים קשים של אומות העולם, ואין מי שיבקש רחמים וילמד עליהם זכות!?

באותה שעה הקב"ה צועק ואומר להושיע את ישראל למענו ולמען כבוד שמו, ובזה מתעוררים רחמים על השכינה הקדושה ועל בניה שהם בגלות.

שאל רבי אלעזר את רבי שמעון, לפי טעם זה, קודם שגלו ישראל למה קיימו מצות שילוח הקן, והרי עדיין לא היו בגלות? השיב לו, כדי לעורר רחמים על הנשמות שהם בגלות - בגלגולים.

"כִּי יִקְרָא קֶן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל עֵץ א֥וּ עַל הָאָרֶץ אֶפְרָחִים א֥וּ בִיצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל הָאֶפְרָחִים א֥וּ עַל הַבִּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנָיִם" (כב, ו)

ראיתי פאקיר כזה שישב כמאובן, בלא לזוז, וציפור בנתה על ראשו קן

הגאון הגדול מורנו ורבנו רבי עזרא עטיה זצ"ל ראש הישיבה היה אומר שיעור במצרים בפני שומעיו שהיו פקידים, סוחרים ותעשיינים. כשהגיעו בלימודם במסכת חולין (דף קלט:), לסוגיית מצות שילוח הקן, שם שואלת הגמרא - מצא קן בראשו של אדם, מהו. דהיינו אם הקן הוא על ראשו של אדם, האם יש מצות שילוח הקן או לאו.

הגיב אחד השומעים, הרי זו שאלה כל כך לא מציאותית, ומדוע עוסקת הגמרא בשאלה כזו. **רבי** עזרא בשומעו צליל של ליגלוג בשאלה, השיב בנועם אך בתקיפות, דברי הגמרא הם קודש קודשים, ואין להרהר אחריהם!

אבל הלה לא ויתר, והרבה דברים. ייחל רבי עזרא לסיום הויכוח, מחשש שיערער חלילה את אמונת החכמים בלב השומעים, והתפלל בלבו, רבונו של עולם, הוכח את אמיתות תורתך הקדושה!

לפתע נכנס אדם, שנעדר מן השיעור זמן רב. שמח רבי עזרא להזדמנות להסיח את הדעת מהויכוח העיקש, ושאל אותו היכן היית כל העת.

ענה ואמר, הייתי במסע עסקים בהודו, ארץ מוזרה, ואורחותיה מוזרים! תארו לכם, יושב לו פאקיר ברגליים משולבות יום, יומיים, שלושה, מבהיל הדבר, ראיתי פאקיר כזה שישב כמאובן, בלא לזוז, וציפור בנתה על ראשו קן - והוא אפילו לא הזיז את ידו לגרשה! מה אתם אומרים על כך.

"מה אנו אומרים?" אמר רבי עזרא, "אומרים אנו, משה אמת ותורתו אמת..." והאדם שהתווכח בכל עוז כבש עיניו בקרקע...

ואני שמעתי שבישיבת פורת יוסף תכב"ץ סיפרו שהאיש נכנס ועל ראשו היה קן צפור.

קושיות החוקרים גם אם קשות אינן מערערות את האמונה

כתב רבנו הבן איש חי בספרו חסדי אבות (פ"ה משנה ל' עמ' קע"ה), שבמשך דורות היו חוקרי האומות - עפר לפיהם, מבטלים את הכתוב (איוב כח, כה) לעשות לרוח משקל, וכן את דברי רבנו חיים ויטאל זצ"ל שכתב על פיו שיש משקל לאוויר. באומרם, איך תאמרו כן, והלא כל חלל העולם מלא אוויר, ואילו היה לרוח משקל, היו בני האדם נמחצים תחתיו!

זמה ענו להם בני שיחם היהודים, שהשאלה שאלה, ואין להם תשובה, אבל סמוכים ובטוחים אנו שהתורה אמת והעובדה נכונה. ובגלל קושיא שאין עליה תשובה, לא מתערערת האמונה!

עברו דורות, והמדע גילה שיש לרוח משקל. ולא זו בלבד, אלא שלכל סוג אוויר משקל משלו - אוויר חם קל מאוויר קר, וזו סיבת תנועת הרוחות בעולם. המימן, קל מהחמצן, וכן המציאו את הכדור הפורח וספינת האוויר.

בעת המדענים עצמם לזעגים לקושיא שהיתה בפיהם, ואיך לא השיתו ליבם שהכל מודים שיש למים משקל, ואיך חיים הדגים במצולות ואינם נמחצים תחת משקל המים? אין זאת אלא משום שהם בנויים לכך. ואף אנו, בנויים לעמוד במעמסת לחץ האוויר שמעלינו. הנה כי כן, נמצאה התשובה...

לשאלה זו, נמצא תשובה זו. ולשאלות אחרות, תשובות אחרות. ומשה אמת ותורתו אמת, תורת נצח שניתנה מידי בורא עולם במעמד כל ישראל.

"כִּי יִקְרָא קֶן צְפוּר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל עֵץ אֹרֶץ אֶפְרַיִם אֹרֶץ בְּיָצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל הָאֶפְרַיִם אֹרֶץ הַבְּיָצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים. שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים" (כב, ו-ז)

ביאור נפלא של הפסוק על דרך הסוד על משיח צדקנו

מורנו ורבנו הבן איש חי בספרו אדרת אליהו (ריש כי תצא) מבאר את כל הפסוק על דרך הסוד, על משיח צדקנו, וכה דבריו, ידוע מה שאמרו בזה הקדוש (במדבר קצ"ו ע"ב) כי המקום אשר יתגלה ממנו משיח צדקנו ויבא לגאול אותנו במהרה בימינו, שמו "קן צפור" עיין שם. ונרמז הדבר בפסוק "כי יקרא קן צפור לפניך" רוצה לומר, אם תרצה שתהיה הגאולה בדרך "מקרה", שתכף יתגלה משיח צדקנו ויבא במהרה בימינו, אבל לא על ידי יסורין וחבלי משיח. הנה דע לך כי אפשר להיות כן בשביל כמה דברים המסוגלים לזה, הא' הוא "בדרך" שהדבר תלוי בתשובה הנקראת "דרך" כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט שמעוני תהלים כ"ה) על פסוק (תהלים כה, ח) יורה חטאים בדרך, כי התשובה היא מקרבת את הגאולה (יומא פו:). וגם - "בכל עץ" רמז לתורה המסוגלת לגאולה, כי ידוע שהתורה נקראת "עץ" דכתיב (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, ולכן גם נאמר "בכל עץ" לרמז שהגאולה תבא בין על ידי התורה שבכתב ובין בתורה שבעל פה, כי הכל תורה אחת היא, גם אמר "בכל עץ" כי גם בתורה שבעל פה יש כמה מיני לימוד וכולם מסוגלים לגאולה.

והנה הדברים הללו באים יחדיו עם דרשת חז"ל (ראה מדרש שוחר טוב תהלים כו, ד) על הפסוק (ויקרא טז, ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש, ודרשו, בזכות התורה שנקראת "זאת" (כדאייתא במנחות נג:). "או על הארץ" רמז לענוה, שהאדם יחשוב עצמו כארץ שהיא עפר לדוש, וידוע מה שאמרו חכמנו זכרונם לברכה שאין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח (סנהדרין צח:). "אפרחים" רפ"ח אֵם רוצה לומר שהדבר תלוי בכירור רפ"ח ניצוצות שהם בחינת האם - היא השכינה. "או ביצים" רמז לתיקון הנשמות, וכמו שאמרו רבותנו זכרונם לברכה (יבמות סב.) אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף, ופירש רבנו האר"י זיע"א (שער הפסוקים סוף ישעיה) כי הכוונה לנשמות אשר הן באוצר הנקרא "גוף" עיין שם. "והאם רובצת" וכו'... רוצה לומר אל יקטן בעיניך ב' תיקונים אלה, כי דע לך שמה שהאם היא השכינה רובצת כביכול בגלות, היא לסיבות אלו, והוא "על האפרוחים" בשביל עירוב הרפ"ח ניצוצות, "או על הביצים" הם הנשמות שלא

נתקנו עדיין כולם, ודין גרמא נמי ש"לא תקח האם על הבנים", רוצה לומר, לא תקח האם-השכינה, את השפע בשביל הבנים, כי אין נשפעים על ידה בגלות, כי אם על ידי שליח הוא מט"ט, ואמר "על הבנים" רוצה לומר בשביל הבנים, ולכן צריך "שלח תשלח" את האם, רוצה לומר, תברר ניצוצי הקדושה, ותשלח אותם למעלה לעלות מתתא לעילא.

עוד "את האם" רוצה לומר על ידי השכינה, ונקט לשון כפול "שלח תשלח" רמז על הניצוצות של הרפ"ח ועל הנשמות. גם נקט לשון כפול לרמז שהבירור יהיה שלם, כי בכל בירור צריכים להיות ב' בירורים, הא' בחינת אוכל מתוך פסולת, והב' אוכל מתוך אוכל, ולזה אמר, "שלח תשלח" היינו בירור אחר בירור, ואז על ידי זה "ואת הבנים" גימטריא ק"ב, רמז למילוי ע"ב ס"ג מ"ה שעולים ק"ב והם הנקראים ק"ב חרובין, "תקח לך" שלא תהיה יניקה לחיצונים מהם, אלא תקח לך לקדושה שאתה תהיה נשפע מהם, ואז בזה "למען" גימטריא ק"ץ שהוא רמז למלך המשיח [כי המשיח יבוא "לקץ" הימים] "ייטב לך" שלא תראה בחבלי משיח, אלא ייטב לך, דמאחר שנתקנו והובררו הכל, לא יהיה כח לסטרא אחרא כלל ועיקר, וממילא לא יהיו עוד יסורין וחבלי משיח. גם ייטב "לך" אותיות "כל" רמז ליסוד [המכונה "כל"] דהיינו בחינת היסוד תתקן, ויתרבה השפע בעולם. גם "לך" גימטריא חמשים, רמז לחמשים שערי בינה שיתגלו בזמן המשיח לעתיד.

ואם תקשה ותטען הלא קרא כתיב (תהלים צ, טו) שמחנו כימות עניתנו, והנה עתה לא נשאר משנות העולם כמו שני הגלות שעברו, ואיך יתקיים בנו מקרא זה? הנה אין לך לחוש על זה, כי לעתיד הקדוש ברוך הוא יאריך הימים הנשארים הרבה, שכל יום יהיה ארוך כנגד כמה שנים, כדי לקיים את מאמר הכתוב הנוכר "שמחנו כימות עניתנו". ולזה סיים ואמר הכתוב "והארכת ימים", רוצה לומר, אין לך לחוש על שנים מועטים הנשארים, כי הקדוש ברוך הוא ישלם לך מפני ש"והארכת ימים" דייקא, מפני שיהיו הימים ארוכים הרבה. גם ירמוז "והארכת ימים" גימטריא ק', רמז לתשלום השכינה בעשר ספירות, וכל א' כלולה מעשר, הרי ק', וזהו "והארכת ימים".

"שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים" (כב, ז)

את ה"אם" ר"ת אליהו מ'שיח, שבזכות מצות שילוח הקן נזכה להם

מובא במדרש (דברים רבה ו-ז), מהו [הכפילות] שלח תשלח את האם? אם קיימת מצוה זו, אתה ממנהר לביאת מלך המשיח שכתוב בו שילוח [אם "שלח", דהיינו אם תקיים מצות "שילוח" הקן, הרי ש"תשלח", שתגרום "לשליחת" המשיח], מניין? שנאמר (ישעיה לב, כ) משלחי

רגל השור והחמור. אמר רבי תנחומא, אם קיימת המצוה הזאת, אתה ממנה את אליהו הנביא ז"ל שיבוא שכתוב בו שילוח, שנאמר (מלאכי ג, כג) הנה אנכי "שולח" לכם את אליהו הנביא. והוא יבוא וינחם אתכם, מנין שנאמר (שם ג, כד) והשיב לב אבות על בנים.

ונבא לדקדק את לשון המדרש הנ"ל וזה לשונו, שלח תשלח את האם - אם קיימת מצוה זו את ממנה לבוא מלך "המשיח"... אם קיימת המצוה הזאת, אתה ממנה את "אליהו" הנביא ז"ל וכו' עד כאן לשונו. המדרש כאן מזכיר את "משיח" ואת "אליהו", והנה הם רמוזים כאן בפסוק, שלח תשלח את ה"אם" ראשי תיבות - אליהו משיח, ללמדנו שבזכות מצות שילוח הקן, נזכה לגאולה על ידי שני גואלים הללו.

ועתה נזכה להבין את הקשר בין מצות שילוח "קן ציפור" לבין קירוב הגאולה, כי על ידי מצוה זו אונו זוכים לשחרר את מלך המשיח שהוא סגור ומסוגר בהיכל "קן ציפור" (ככתוב בעץ חיים שער מ"ג פ"ג). ומטעם זה נקראת הגאולה "קץ", כמאמרם (פסחים נו), ביקש יעקב לגלות לבניו "קץ" הימין, וזאת כי "קץ" הינו נוטריקון קן ציפור שעתידי מלך המשיח להתגלות משם.

ואמר בזה חידוש גדול הבעל "נופת צופים", כי דוד המלך תיקן בספר תהלים ק"ן מזמורים כנגד ההיכל של משיח הנקרא "קן" ציפור. והכי חזינון בזוהר הקדוש (פרשת לך לך דף פב): כי דוד המלך עצמו יהיה מלך המשיח לעתיד לבוא. ועוד אמרו חז"ל (ר"ה כה). דוד המלך חי לעולם, ובזוהר (ח"א דף פ"ב ע"ב בתרגום) כתוב על דוד המלך, שאפילו בימי מלך המשיח הוא מלך, שהרי שנינו מלך המשיח, אם מן החיים הוא דוד שמו, ואם מן המתים הוא דוד שמו. עד כאן. הנה כי כן מטעם זה תיקן "קן" מזמורי תהלים, כדי לקרב את הגאולה ולשחרר את נשמת משיח מההיכל של "קן" ציפור.

"שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים" (כב, ז)

חלום מזועזע שחלם רבנו הרב חיים ויטאל זלה"ה

הבן איש חי באדרת אליהו (כי תצא ד"ה ובספר החזיונות) מביא, שבספר "החזיונות" של רבנו הרב חיים ויטאל זלה"ה זיע"א אשר הוא בכתיבת יד, מצאתי כתוב חלום אחד שחלם רבנו הרב חיים ויטאל זלה"ה והוא שייך לפסוק זה, וראיתי לכתבו כאן, מפני שמזה החלום ידע האדם גדולת וקדושת רבנו הרב חיים ויטאל זלה"ה ועוצם נשמתו הקדושה כי רבה היא, וכך כתב רבנו זלה"ה וזה לשונו: שנת שכ"ו ליל שבת ח' לטבת אמרתי קידוש ואשב על השלחן לאכול, והיו עיני זולגות דמעה על כי בעשרה בחשון שעבר נשאתי אשה אשתי חנה, וקשרו אותי בכשפים ואמרתי בלבי להשם יתברך הנה על ידי שאלת חלום החזרתיה כנזכר לעיל, ואיך נזדמן לי צרה

גדולה כזו ובפרט שיש עון קרי לבטלה כשאני בודק עצמי עמה, גם בכיתי על ביטול עסק התורה כמבואר אצלי בקונטרס ענייני נשמתני בסי' ב' ומרוב דאגתי לא אכלתי כלל ואשכב במטתי על פני, בוכה עד שנרדמתי מתוך הבכיה ואחולם, והנה אני יושב בבית הר"ר שם טוב הלוי ז"ל מתפלל תפלת המנחה הנקראת עת רצון ביום השבת, ואחר התפלה והנה עומד זקן אחד בדמות הר' חיים הלוי אשכנזי ז"ל שכני ויקראני בשמי ויאמר לי:

אתה ר' חיים תרצה לצאת עתה בשדה עמי וללוות שבת מלכתא ביציאתה כדרך שאתה נוהג להקביל פניה בכניסתה, ושם אראך דברים נוראים? ואומר לו הנני. ונלך עד חומת העיר הישן לצד מערבי כנגד הכא"ן במקום שהיה שם בתחלה פתח החומה. ואראה והנה שם הר גבוה ראשו בשמים. ויאמר לי עלה אתי ההרה והיה שם, ושם אגיד לך דברי שליחותי אשר שולחתי אליך. וכהרף עין ראיתיו נצב על ראש ההר ואני יושב למטה, כי לא יכולתי לעלות כלל, כי לא היה משופע כי אם זקוף כעין כותל. אמרתי לו, תמה אני עליך שאני בחור ולא יכולתי לעלות כלל, ואתה זקן ועלית כולו כהרף עין? ויאמר לי אתה חיים אינך יודע כי בכל יום אני עולה ויורד דרך ההר הזה אלף פעמים לעשות שליחות של מקום, ואיך אתה תמה עלי? וכשראיתי שבתחלה קראני ר' ולבסוף קראני חיים, וגם כשמוע דבריו המבהילים, ידעתי כי הוא אליהו זכור לטוב משבט הלוי ודאי, ואז זלגו עיני דמעות וחרדתי באימה גדולה, ואזי התחננתי אליו בדמעות שלישי ואמרתי לו, תיקר נא נפשי בעיניך והעלני עמך. ואמר לי, אל תירא כי על כן שולחתי אליך, ויחזק בורועי ויעלני כהרף עין אל ראש ההר. וארא והנה סולם אחד מוצב ארצה על ראש ההר וראשו מגיע השמימה, ואין בסולם ההוא רק ג' שליבות, ובין שליבה לחברתה כשיעור קומת איש. ויאמר לי, עד כאן נתנו לי רשות לסייעך, מכאן ואילך ראה מה תעשה, וילך ויתעלם ממני. ואני הייתי בוכה בצרה גדולה.

והנה אשה חשובה והיא יפה כשמש לנגדי נצבת על ראש הסולם, ואחשוב בלבי שהיא אמי, ותאמר לי, מה לך פה בני חיים בוכה? ואני שמעתי דמעך ובאתי לעזרתך, ותפשוט ידה הימנית ותעלני לראש הסולם. וארא שם חלון גדול עגול ושלהבת אש גדול יוצאה ממנו רצוא ושוב כמראה הבזק בחוזק גדולה, והיא לוהטת כל הנמצא שם. ואדע בעצמי כי היא להט החרב המתהפכת אשר בפתח גן עדן. ואקרא שם במרירות נפש אל האשה ההיא, ואמרתי לה, אמי אמי עזרני נא מלהט חרב הזה בל ישרפני. ותאמר לי אין לך עוזר מזה הלהט כי אם אתה בעצמך, ולכן אתן לך עצה מה תעשה, הנה שים נא ידיך על ראשך. ותמצא שם צמר גפן לבן כשלג, ותקחנה, ותשים אותה בחלון ויסגור ותעבור מהרה, ואעשה כן ואעבור מהרה ותכף כרגע

נתעלמה ממני האשה. ונראה לעניות דעתי כי הצמר גפן הוא שנהפכו שערות ראשי השחורות שהם דין, ללבנות, על ידי איזה זכות, בסוד "ושער רישיה כעמר נקא" (דניאל ז, ט).

ויחזור אליהו להתגלות כבראשונה, ויאחזני בימיני ויאמר לי, בא עמי אל המקום אשר שלחוני בתחלה להביאך בו. ויביאני אל חצר גדול שאין לו שיעור, ובתוכו נהרות גדולים מושכים מים חיים להשקות את הגן. ועל שפתי הנהרות מזה ומזה אילנות של פירות נחמדים למראה, דשנים ורעננים לאין קץ. ורוכם אילני תפוחים מריחים כריח מר ואהלות ועצי בשמים, האילנות גבוהים מאוד, וראשי הענפים היוצאים מגוף האילן כפופים למטה עד קרוב לארץ, ותחתיהם כעין סוכה. ובאותו הגן עופות לאין קץ, כדמות אווזים לבנים מתהלכים בגן לארכו ולרוחבו, ושונים משניות דמסכת שבת כי כן היה אז ליל שבת כנזכר לעיל, ומדי הליכתן היו קורין משנה א' פרק א' וזוקפים צוארם ואוכלים תפוחים מן האילן בעצמו, ואחר כך שותים מים מן הנהרות, וזה מעשיהם תמיד. ובאותה שעה הייתי מבין שהם נשמות הצדיקים בעלי משנה, אך לא הבנתי למה בצורת אווזים ועופות ולא צורת אנשים. ויוליכוני עוד פנימה תוך הגן עד שראיתי בתוך הגן עליה, האחת גדולה וגבוהה, כאלו היא על גבי גבעה גבוהה, ואין תחתיה בית אחר, והיתה גבוהה מקרקע הגן כשיעור קומת איש, ופתחה בצד מערב, וסולם של ג' מדרגות מאבנים מן הקרקע עד פתח העליה, ואז נתעלם אליהו וזכור לטוב ממני.

ואעלה אני לבדי בסולם ההוא ואכנס בפתח העליה, וארא זיו כבודו יתברך על כסא בצד כותל דרומי באמצעו וכו'... וצדיקים יושבים שם בקרקע על גבי מצעות ומרבדים חדשים ויפים עד מאוד ולומדים תורה מהשם יתברך. ואדע בנפשי כי אלו הם הצדיקים הנקראים "בני עליה" בצורות בני אדם, הרואים פני השכינה תמיד, ולומדים תורה מהשם יתברך עצמו. מה שאין כן מעלת בעלי המשנה, כי הם בצורות עופות ואווזים שעליהם נאמר "הרואה אווז בחלומו יצפה לחכמה" (ברכות נד), ועומדים בחצר ובגן, ואינם מקבלים פני שכינה בתמידות כמו "בני עליה", ואינם לומדים תורה מפיו יתברך. והנה כשננסתי וראיתי פני שכינה, נבהלתי ורעדה אחזתני, ואפול על פני ארצה, ולא עצרתי כח כלל. ויחזק השם יתברך בימיני, ויאמר לי, חיים בני, קום לך, למה זה אתה נופל על פניך, אל תירא ואל תפחד. אמרתי לו, אדוני, לא עצרתי כח, והודי נהפך עלי למשחית מרוב אימתך הגדולה, ואין בי כח לקום. ויאמר לי, הנה חזקתיך ואמצתיך עמוד על עומדך ושב לימין הכסא במקום הזה הפנוי מאין יושב בו. אמרתי לו, ואיך אשב בימין הכסא במקום הזה, והנה כבר הוא מוכן לישב בו הרב רבי יוסף קארו? ויאמר לי, כן היתה מחשבתי בתחלה, ואחר כך נתתי לו מקום אחר ונתתי לך מקום זה, וכבר הכינותיו לך. אמרתי לו, הנה זה המקום של שמואל הרמתי ז"ל. ויאמר לי, זה מקומו, אבל משנחרב בית

המקדש, קבל עליו שלא לישב עוד במקום הזה, עד שיבנה בית המקדש. ומאז הלך לו לירושלים בבית המקדש החרב, ושם עומד תמיד ומתאבל עליו עד עת שיבנה בית המקדש, ונתתיו לך שתשב בו. ואז ישבתי מימין הכסא על מצעות שבקרקע עם שאר הצדיקים אשר שם, ויאמר אלי, טוב בעיניך זה המקום? אמרתי לו ומי לספר גדולת שבח מקום זה. אמנם לא ידעתי למה נשתנו בעלי משנה מאלו בני עלייה להיות ביניהם כל כך שינוי כמו שראיתי בעיני? ויאמר לי, וכי שכחת מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין צב:) כי לעתיד לבא עושה להם כנפים ושטין על פני המים, ואמרו זה על כת הנקראים בעלי משנה, שהם כדמות עופות בכנפים ושטין על פני המים שבנהר גן עדן כמו שראית בעיניך. ואז אמרתי לו, אדוני, כבר נזכרתי מה שאמרו בהקדמת ספר התיקונים (דף ב ע"ב) על פסוק (דברים כב, ו) "כי יקרא וכו'... ואת הבנים תקח לך", כי "אפרוחים" אלו בעלי משנה, "בנים" אלו בעלי קבלה, ואלו הם בני עלייה שהם בצורת אנשים.

חזרתי ואמרתי לו, אדוני, תיקר נא נפשי בעיניך ותניחני במקום הזה, ואל תחזירני לרדת בעולם השפל, כי גלוי וידוע לפניך שכוונתי לעשות רצונך, ומתיירא אני פן שאור שבעיסה יחטיאני, ואאבד זה המקום הקדוש. ויאמר לי עדיין בחור אתה, ועוד לך זמן להתעסק בתורה ובמצוות, וצריך אתה לחזור שם להשלים נפשך, ובאחרית ימך תבא למקום הזה, ואם ירא אתה לרדת פן תחטא, תקע לי כף ימינך והשבע לי שלא תניח עסק התורה מפני עסק אחר כלל, וגם אני נשבע לך אם תעשה כן לא אחליף ולא אמיר מקום זה לזולתך בשום אופן, וזה יהיה מקומך קיים לעולם. אז נשאתי את ידי ונשבעת לי לקיים כל הנזכר, וגם נשבע הוא לקיים כל דבריו הנזכר. ויאמר לי, לך לשלום וזכור ואל תשכח הדברים האלה. אז ירדתי משם מן העלייה הנזכרת אני לבדי, ומצאתי עצמי עומד בעולם השפל, ועדיין הייתי בחלום, ולא ראיתי שום דבר מכל מה שראיתי כשעליתי בראשונה.

אחר שלשה חדשים, ליל שבת הגדול, ואישן והנה חלום, וראיתי עצמי מטייל תוך שדה אחת גדולה, ואעבור דרך פתח העלייה הנזכר, ואזכור כי שם עליתי ונשבעת לי לאדון הכל כנזכר לעיל. אז עליתי באותו סולם, וננסתי בפתח, ואירע לי כל מה שאירע בתחלה שנפלתי על פני וכו'... כנזכר לעיל, ואחרי קומי ישבתי במקום הנזכר לעיל, אז אמר לי, למה שכחת מה שנשבעת לי במקום הזה? אמרתי לו, כבר עסקתי, אבל הוא שלא נתעסקתי בתורתך כראוי. אבל עם כל זה הודיעני אם חס ושלום נתבטלה שבועתך? ויאמר לי אל תירא, כי עדיין מקומך קיים ומוכן לך, ושבועתנו במקומן הן עומדות, ולכן חזור וקיים כראוי, וגם אני אקיים את בריתי אתך, לתת לך את המקום הזה שנשבעת לי. ויוסף דבר אלי עוד ואמר לי, חיים בני, לך לך אל קהל

האשכנזים, כי שם מביאים עתה ספר תורה אחד, ותשורר ותזמר לפניו כמנהגך לכבד הספר תורה, וקח עמך חמיך ה"ר משה סעדי, ואמור לו שלא יתראל במצוה זו, כי זה מנהגו, גם מעצמו היה מבקש, כי זו מצוה רבה. ואז נפטרתי מלפניו, ונתתי לו שלום, והחזיר לי שלום. ואצא מפתח העלייה, ואמצא את עצמי בעולם הזה, ועדיין אני בחלומי, ואפגע בחמי אשר גם הוא מעצמו היה מבקש עלי, ויאמר לי כמה טרחת לבקשך, כדי שנלך יחד לכבד ספר תורה אחד. אמרתי לו גם אני במקום פלוני באתי לבקשך לדבר הזה. ונלך לרחוב העיר של צפת, והנה אנשים הרבה מוליכים ספר תורה א' מהודר במאוד מאוד במלבושים ותפוחי זהב, ומוליכין לפני ספר תורה נרות ואבוקות גדולות, ונשורר לפניו שירים, עד שנכנסו בבית הכנסת של אשכנזים. וכבר הקהל היו מתפללין תפלת היוצר דשבת, כי החלום היה ביום שבת כנוצר לעיל, ונתפלל עמהם תפלת יוצר של שבת קודש בקריאת שמע ועמידה וחזרת שליח ציבור. ואחר כך פתחנו אותו הספר תורה עצמו, ויקראו בו ז' אנשים כמנהג יום שבת בפרשת השבוע, ונתפלל תפלת המוספין. ואחר גמר התפלה רציתי לצאת מבית הכנסת, ויחזיקו בי מורי הר"מ אלשיך ואבא מארי וחמי הנזכר לעיל, ויאמרו לי, היכן אתה נחפז ללכת? והנה אתה עצור כי עתה יעשו פה ברית מילה. ואשב שם, ויביאו ילד אחד למול, ויתנו לי הילד על ברכי, ואני הייתי סנדיקוס, וימולו אותו. ויאמרו לי, זה הוא בנך. ואחר כך הם בעצמם הביאו שם בבית הכנסת סעודה גדולה ונאה, ונאכל שם כולנו סעודת המילה, ואיקץ.

ואחר זה בשנתיים ימים בא מורי ז"ל האשכנזי לצפת ולמדתי עמו, וסמוך לפטירתו אמר לי, הנה יולד לך בן, וכבר אשתך מעוברת ממנו, והוא גדול ת"ק מדרגות על מדרגותיך, ויש ספק אם יחיה וכו'... ונפטר מורי ז"ל, וגם הבן הנזכר נפטר אחר שנה וחצי, וקראתי שמו יוסף, והיה דעתן בתכלית. ושבוע א' קודם שנפטר דיבר דברים קרובים לנבואה. ואחשוב אני בעצמי פתרון החלום, כי מורי ז"ל הוא ספר תורה של האשכנזים, ונתגלגל באותו הבן, והיה הבן שמלתי בחלום. עד כאן לשון קדושו זלה"ה זיע"א.

יהי רצון שזכותו וזכות תורתו וקדושתו ומעשיו הטובים והישרים יגן בעדנו ובעד זרענו וזרע זרענו עד סוף כל הדורות ובעד כל קהל ישראל, והשם יתברך ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו, ויתקננו בעצה טובה מלפניו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם ובנפש חפצה, ויאיר עינינו בתורתו וימלא כל משאלות לבנו לטובה, אמן כן יהי רצון.

"כִּי תִבְנֶה בַּיִת הַדָּשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקָה לְגִנְךָ" (כב, ח)

ר"ת "מעקה" ה'רהורי ע'בירה ק'שים מ'עבירה

אמרו רז"ל (יומא כט.) הרהורי עבירה קשים מעבירה, וזה נרמז בראשי תיבות "מעקה" הרהורי עבירה קשים מעבירה, ללמדנו, שיעשה האדם מעקה למוחו, על ידי גדרים וסייגים בשמירת העינים, והפה, ובזה ינצל מהרהורי עבירה. כי היצר הרע שולט רק בדבר שראה בעיניו, שנאמר (במדבר טו, לט) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ובמדרש (ילקוט שמעוני ישעיה רמז תמ"ה) העינים רואות, והלב חומד.

בעל התשובה ישים מעקה לנפשו הם הגדרים והסייגים לעבירות

אמרו רז"ל (רמב"ם תשובה פ"ב ה"ד, שערי תשובה שער א' העיקר ה"א) כי בעל תשובה צריך לעשות לו גדרים וסייגים שלא יכשל עוד, מאחר שהורגל כבר במה שנכשל. וזה מרומז כאן בפסוק, "כי תבנה בית חדש", רצונו לומר, שאם אתה רוצה לחזור בתשובה, ולבנות מחדש את מה שהרסת על ידי עוונותיך ופשעיך, ולהכין לך על ידי המעשים הטובים בית רוחני לעולם הבא, "ועשית מעקה לגגך" דהיינו שצריכה לך הזהירות שתעשה מעקה לגגך, שכמו שמי שלא שם מעקה לגגו עלול להסתכן העובר עליו, כך צריך לעשות גדרים וסייגים לעצמו שלא ישים דמים בביתו, דהיינו כדי שלא יפגום בנשמתו, שעל ידי זה "כי יפול הנופל ממנו", היינו שמצוותיו וזכויותיו יפלו ממנו, ולא יגנו עליו מדרת שחת, כמו שנאמר (יחזקאל יח, כד) ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול וגו', כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה. וכן נאמר להיפך (יחזקאל יח, כז), ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה ויעש משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה.

"לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנִי צֶמֶר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו" (כב, יא)

מדוע אסר הקב"ה את השעטנו

במדרש תנחומא (משפטים סי' ז') דברים שיצר הרע משיב עליהם... אלו הן, שעטנו... שמא תאמר מעשה תוהו הן? תלמוד לומר "אני ה'" - אני חקקתים ואין לך רשות להרהר בהן.

אף על פי שכאמור מצוה זו היא חוק, מכל מקום נאמרו במצוה זו כמה טעמים:

א. הרמב"ן (דברים כב, ו) ובספר החינוך (מצוה תקנ"א) כותבים בשם הרמב"ם (מורה הנבוכים ג, לז), שטעם השעטנו הוא מפני שהיה בזמן ההוא בגד ידוע לכומרי בעלי הכשפים, שבהם היו עושים כל מעשיהם. ועד היום מפורסם הדבר אצל כמרים שיש במצרים. ואמר הרמב"ם

שמצא זה כתוב בספריהם. ולפי שהיה ענין גדול ורצוי להם מאד שיפעלו בו פעולותם הידועות לעבודה זרה ולשדים. לכן הרחיקה אותו התורה מכל אדם, כי התורה תבוא למחות מעשיהם ולהכחיד זכרם.

ב. טעם נוסף אומר רבי יהונתן אייבשיץ בס' אהבת יהונתן (הפטרת פרשת חיי שרה) לפי חכמי הקבלה, כי ישנם שבעה כוכבי לכת, הצמר הוא אחד מהמזלות מבחינת החסד, והשאר הם בחינת דין, לכן אין לערבב את מידת הרחמים בדינים. והמילה "כלאים" היא מלשון הכלאה, מאחר שהצמר והפשתים הנם מנוגדים זה לזה מצד טבעם.

ג. בפירוש רבנו יוסף בכור שור (כאן) ובחזקוני (כאן בטעם שני) כתבו, שלכך נאסרה לבישת שעטנו, לפי שבגדי הכהונה היו עשויים כלאים (יבמות ד:), ואין ראוי לזרים, לאנשים הפשוטים, שיהיו לובשים בגדים שמשרתי ה' לובשים. ולא ישתמש בשרביטו של מלך.

ד. עוד ביארו המפרשים טעם נורא! שהנה בפרקי דר' אליעזר (פרק כא) מבואר מה היו קורבנותיהם של קין והבל "והביא קין מותר מאכלו קליות זרע פשתן, והביא הבל מבכורות צאנו ומחלביהן כבשים שלא נגזזו לצמר, ונתעבה מנחת קין, ונתרצתה מנחת הבל". ומעתה כותב החזקוני (כאן בטעם א'), שבשל קרבנם המפורסם של קין והבל, שבו הביא קין קליות זרע פשתן, ואילו הבל הביא מבכורות צאנו, ולפי שבאה תקלה על ידי שניהם, נאסרו להיות בבת אחת.

כלומר היות ותערובת של שעטנו צמר ופשתים הביאו חורבן לעולם, בפרשת קין והבל, לכן נאסר ללבוש שעטנו.

ה. בזוהר הקדוש (ח"ג דף פ' ע"א) מובא עוד, שעד היום השפעת מעשהו של קין קיימת בעולם, ולכן מי שלובש כלאים מתעוררת עליו אותה רוח ומזיקתו. וזוהי רוח של "שטן עז" (אותיות שעטנו) - כי השעטנו גרם רציחה בעולם.

ומענין שהטור והשו"ע הביאו הלכות שעטנו בסימן "רצ"ח" - רמז לכך שהוא הביא לרציחה! דבר מענין נוסף הביא בספר להתעדן באהבתך (כאן) הוא שבמחקר שנעשה ביפן, גילו מדענים שישנה תגובה מסויימת לגוף האדם בלבישת בגדי צמר, ותגובה אחרת בלבישת בגדי פשתים, וכששניהם ארוגים יחד, הנם גורמים לכל מיני גרויים לא רצויים.

שלושה טעמים נוספים כתב רבנו בחיי (ויקרא פי"ט, יט) על פי הפשט, המדרש, ועל פי הסוד קחנו משם.

"לֹא יָבֵא מְמוֹזַר בְּקֹהֶל ה'" (כג, ג)

אחת לששים שנה דבר בא לעולם ומכלה את הממזרים

כתב בספר פנינים יקרים דאיתא במדרש (ויקרא רבה פרשה ל"ב סי' ו') אחת לששים או לשבעים שנה הקב"ה מביא דבר גדול על העולם ומכלה את הממזרין. והביא שם בשם א"י [שם של מפרש] דהביאור לזה, דהנה איתא בגמ' (יבמות עח:): אם יש ממזר שיודע בעצמו שהוא ממזר, הקב"ה מחיה אותו. ואם יש ממזר שאינו יודע מעצמו שהוא ממזר, הקב"ה הורגו. ואיתא בגמרא כתובות (דף כ:): דאמרו חז"ל שם, שאדם זוכר עדות עד ס' שנה, אבל יותר מזה כבר שוכח.

והשתא שפיר אתי דברי המדרש, שבדרך כלל הקב"ה מחיה ממזר שיודע מעצמו, שכיון שהוא יודע בעצמו, הוא זהיר שלא להרבות זרע פסול בעולם. אבל ממזר שאינו יודע מעצמו - הורגו. אמנם לאחר ס' שנה, שאפי' הממזר שיודע, כבר נשכח ממנו, שהרי אין זכרון לזה, בזה בא אנדרלמוסיא לעולם ומכלה הממזרים ודו"ק.

"וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֵעַ אֶל בְּלָעַם וַיַּהַפֵּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה כִּי אָהַבְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ" (כג, ו)

משל נפלא מהרב אהל יעקב

הרב אהל יעקב (כאן) עמד על ביאור הפסוק, הן התורה מורה איסור על עמוני ומואבי לבא בקהל מטעם שלא קדמו אתכם בלחם ובמים, ועל ששכרו את בלעם לקללך, ולשם מה התורה ממשיכה לספר שה' לא שמע אל בלעם, וסיפור זה לכאורה אינו נוגע לעצם איסור עמוני ומואבי לבא בקהל?

ונדרכו ביאר את הדברים על פי משל, משל לסוחר שנסע בדרך עם סחורתו, והגיע למקום שלא יכל לעבור בו מפני הסכנה, על כן הלך למלון וילן שם. ויהי בבוקר קם לתת מספוא לחמורו, והנה אין כל, לא מרכבה לא סחורה ואף לא סוסים, כי גנבים גנבו את כל ממונו, ויבך בכי גדול, וילך משם ב' וג' פרסאות וישא את עיניו והנה הוא רואה את הגנב מסיע את מרכבתו בהמשך הדרך הישר אליו. בהגיע העגלה אליו עצרה, והגנב בהכירו את הסוחר ויראהו כי לא יוכל כנגדו, השיב את העגלה עם הסחורות לבעליה ויהי כמחריש. כאשר ראה הגנב את טוב לבו של הסוחר, הרהיב בנפשו עוז פער פיו ויתבע את שכרו, "הן אני הסעתי את עגלתך עם סחורתך אליך ועל כן את שכרי אני דורש" אמר בתוקף. הסוחר בשומעו זאת, הניף

את ידו עליו ויכהו לחי, וכי לטובתי עשית מה שעשית, הלא אתה גנבת, ואם ה' ברחמיו השיב לי את ההיזק, אבל אתה מה לך איפוא לתבוע שכר על זאת.

הנמשל, בלק שכר את בלעם שיקלל את ישראל, והקב"ה עשה מהקללות ברכות, ועל כן היה לבלק תקוה, כי ראוי לשלם לו גמולו הטוב, שעל ידו באו הברכות לישראל. לזה אמר הכתוב כי לא כן הדברים, אלא לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', על דבר וכו' ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור. שאם יאמר בלק כי על ידי נתברכו ישראל בכמה ברכות, לזה סיים הכתוב ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה, כי מאת ה' היתה זאת, אבל בלעם הוא להיפך בא כגנב.

”וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹעַ אֶל בַּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה כִּי אָהַבְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ” (כג, ו)

השם של רחמים שורה בישראל ומצילן מכל רעות, ומהפכן לברכות

כתב הרה"ק רבי בן ציון הלבנשטאם מבאבוב (קדושת ציון וישלח דף נ"ה) אפשר לומר, על פי מה שכתב המקובל רבי שמשון מאוסטרופולי על הפסוק בתהלים (לד, כ) רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו השם, ופירש, כי בתוכחה של משה רבנו שבמשנה תורה, יש בה יותר קללות מאשר בתוכחה שבתורת כהנים, ומחד יש בה תרע"ו תיבות, כמנין רעו"ת, ומאידך נזכר בה כ"ו פעמים השם הוי"ה ב"ה, ושם הויה עולה כ"ו, וכ"ו פעמים כ"ו, עולה גם כן תרע"ו, והוא אשר מציל אותנו מכל הקללות שלא יחולו, שהרי שם הוי"ה הוא מדת הרחמים.

וזהו, "רבות רעות צדיק", אף שה"צדיק" הוא משה רבנו אמר "רעות" "רבות" אלו הקללות המרובות בתוכחתו, אבל מאידך הזכיר בהם כ"ו פעמים שם של רחמים, וזהו "ומכולם יצילנו השם", שם הוי"ה ב"ה.

והנה בלעם אמר (במדבר כג, ט) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו", וחז"ל אמרו (סנהדרין קה:): שמברכותיו של אותו רשע נראה מה היה בלבו לקללם, והיינו שהיה רוצה לקללם שלא יהיה ה' עמו, ואז ממילא יחולו חס ושלום עליהם כל הקללות.

ועל פי זה יתפרש הכתוב שלפנינו, "ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם", היינו מה שהיה רוצה לומר שלא יהיה ה' עמו, "ויהפוך", שהפך את דבריו ואמר, "השם אלהיו עמו", וזהו "ה' אלהיך לך", היינו שתהיה השראת השכינה בישראל, כנאמר "ה' אלהיו עמו ותרועת מלך

בו", ממילא השם של רחמים ממתיק את כל הקללות ומהפכן לברכות, וזהו, "את הקללה לברכה, כי אהבך ה' אלהיך", בגלל שהשם של רחמים שורה בישראל ומצילן מכל רעות, ומהפכן לברכות.

"וַיִּתֵּד תְּהִיָּה לָךְ עַל אֲזַנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרָתָהּ בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צַאֲתְךָ"
(כג, יד)

האצבעות דומות ליתדות, שאם ישמע דבר שאינו הגון יכוף אותן באזנו שלא ישמע אמרו רז"ל (מסכת כתובות ה.) הטעם שהאצבעות דומות ליתדות, שאם ישמע דבר שאינו הגון יכוף אותן באזנו שלא ישמע, והנה דבר זה מרומז כאן בכתוב "ויתד" - הן האצבעות הדומות ליתדות, "יהיו לך על אזנך" - לסתום האזנים. אמנם יותר טוב שייצא לבחוץ משיסתום אזוניו, וזהו המשך הפסוק "והיה בשבתך חוץ" - היינו עדיף כדי שלא לשמוע, שתצא לחוץ. אבל אם "וחפרת בה", לשון בושה [כמו שנאמר (ישעיה כד, כג) וחפרה הלבנה ובושה החמה], דהיינו אם אתה מתבייש לצאת מהם, אז "ושבת וכסית את צאתך", כלומר שתכסה מהם את הסיבה שאתה יוצא בחוץ, שלא ידעו שאתה יוצא בגלל שאינך רוצה להיות במחיצתם, וכך תצא ולא תתבייש.

"כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אִיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ"
(כג, טו)

שמור על ביתך מדברים שפוגמים בקדושת הבית

פעמים שהישועה של האדם ממתינה לו בפתח, וכל שנשאר לו זה בסך הכל לפתוח את הדלת... ומהי פתיחת הדלת?! "והיה מחניך קדוש", דהיינו שמור על ביתך מדברים שפוגמים בקדושת הבית. שאם יבוא הקב"ה לבית "ויראה בך ערות דבר" בית כזה לא יהיה מקור להשראת השכינה כי "ושב מאחריך"!!

מופת עם הרב שרעבי זצ"ל

מסופר על זוג שלא היו שומרים שומר תורה ומצוות שגרו בכאר שבע, ובמשך שבע עשרה שנה לנישואיהם לא זכו לילדים. הם הלכו לרופאים ולא נענו. כיתתו רגליהם למגידי עתידות ולא נושעו. עד שהחל הייאוש לכרסם בליבם, שהנה הם הולכים ערירים, וימי הזיקנה ממשמשים ובאים והם עוזבים לנפשם.

פעם אחת אברך חשוב אחד סיפר להם על אודות הגאון המקובל רבי מרדכי שרעבי זצ"ל שעקרות רבות נפקדו בזכות תפילתו, וחולים רבים העלו ארוכה למכתם על ידי ברכותיו,

ועל כן יעצם שינסו גם הם את מזלם אצל הרב. אולם הבעל בהיותו אדם חילוני ולא מאמין, ביטל את הדברים במחי יד ואמר, הרי רופאים ומומחים ידועי שם בדקו אותנו במשך שבע עשרה שנה ולא העלו לנו ארוכה, וכיצד אם כן יוכל רב שרוב היום שקוע כולו בלימוד התורה, לומר לנו משהו נוסף בנושא זה!?! אף האשה הסכימה עם בעלה, ולכן לא אבו לעלות אל מעונו של הרב.

עבר זמן מאותה שיחה, ושוב התגלגלו הדברים בין הבעל לאברך מבאר שבע, שסיפר על גדלותו של הרב שרעבי. תוך כדי שהאברך מפעיל את כל מרצו ואת כוח השפעתו, ועל כן הירבה לספר על גודל צדקותו ונפלאותיו של הרב. וכשהבעל הוקסם מסיפורי המופת שסיפר לו איש שיחו ושוכנע קימעה. אז האברך הטיח בפניו, הן כל כך הרבה כסף פיזרתם עבור ביקורים אצל רופאים ופרופסורים ולא נושעתם, ואם כן מהו המאמץ הקל הנדרש ממכם לעלות אל ירושלים עיר הקודש, ומדוע אתם מסרבים? טענה זו שברה את הבעל, ועל כן החליט שבהזדמנות הקרובה שתגיע לידו, יעלה עם אשתו לירושלים אל בית הרב.

בהיכנסם אל הצדיק, חשו כי הגיעו אל הכתובת הנכונה. אורת הקדושה שאפפה את בית הרב, זיו פניו הקורנות, לבושו המיוחד ומראהו האציל, השרו עליהם רוח של תקוה לאחרית טובה. המיילים נעתקו מפיהם, והם הביטו בהתפעלות בצדיק שישב בענוה רבה על כסאו ושאלם בקול אבהי לבקשתם.

אז הותרו מוסרות פיהם וסיפרו לצדיק את פרשת חייהם ועל כך שטרם נפקדו בילדים. הרב שאלם לשמותם ולשמות הוריהם, ושוב התבונן היטב בזוג הניצב מולו, במבטו הנוקב הוא חדר אל תוך ליבם ונפשם, עד שהם חשו, כי הרב בוחנם במבטו מבפנים, וכי זאת שעת המבחן שלהם, ועל כן הרהרו בתשובה.

לפתע אמר הרב, נעשה לכם תיקון, ובעזרת ה' אני מבטיחכם כי בעוד עשרה חודשים תהיו הורים לתאומים. אך תנאי אחד לכך, שתתחייבו שניכם להקפיד על טהרת המשפחה ועל צניעות האשה.

דמעות שמחה זלגו מעיני הזוג, והבעל נישק ברטט את ידיו הקדושות של הרב, תוך שהם מתחייבים עשות זאת. כשהם פנו לצאת, הצדיק עיכבם ובקשם לבל ישכחו להודיעו על הולדת ילדיהם.

הזוג חזר לבאר שבע ובעידודו של ידידם האברך החלו בלימוד הלכות הטהרה. האשה אף היא שמרה על צניעות לבושה, ולאחר כחודש ימים התעברה. משראו בני הזוג, כי ברכת הצדיק

מתקיימת בפועל אל נגד עיניהם, התמידו בקיום המצוות וחזרו בתשובה. (להתעדן באהבתך)

"לְהַצִּילְךָ וּלְתַתּ אֵיבֶיךָ לְפָנֶיךָ" (כג, טו)

שיהודי שב אל השם יתברך, אזי הקדוש ברוך הוא יצילהו מאויביו - אלו המקטרגים

בספר באר לחי (כאן), כתב רמז נפלא בפסוק, להצילך ולתת איביך לפניך הם ראשי תיבות "אלול" ללמדנו שבחודש אלול שיהודי שב אל השם יתברך, אזי הקדוש ברוך הוא יצילהו מאויביו - אלו המקטרגים. וכשיכנעו המקטרגים גם אויביו נכנעים לפניו, כידוע.

"וּלְאַחֶיךָ לֹא תִשֵּׁיךָ" (כג, כא)

מעשה במלוה בריבית בהיתר עיסקא שנרות שבת היו כבים

פעם הופיעה אשה עשירה בפני הגאון רבי יעקב מוצפי זצ"ל, משרידי דור דעה בכבל, ובפיה סיפור מוזר, בכל ליל שבת, כשהיא מדליקה נרות, הם כבים לפתע, ללא כל סיבה.

שאל הרב, האם את מלווה כספים בריבית? השתוממה האשה, מנין יודע זאת הרב? ובפיה אמרה, אמנם כן, אך אני מקפידה לערוך "היתר עיסקא" כדת וכדין, ועל כן ריבית מותרת היא זו.

עם כל זאת - ענה לה הרב - עלייך לחדול מכך מיד. שאם לא כן, דעי שאת מסכנת חלילה את שלום ילדייך.

יצאה האשה מביתו של הגאון, וסיפרה את הדברים לרב אחר. אותו רב הרגיע אותה ואמר, שאין כל איסור להלוות כספים על ידי "היתר עיסקא" [שמשמעו, שהמלווה נעשה כשותף בעסקי הלווה, והאחוזים שהוא מקבל, הם חלקו ברווחים שהעסקים הניבו, ולא אחוזי ריבית על ההלוואה] ולכן אין לך לחשוש מדבר.

כעבור ימים מספר חלמה האשה, שאביה [שכבר לא היה בין החיים] עומד מולה ובידו חרב מלוטשת, והוא מזהיר אותה באזהרה חמורה שתפסיק להלוות לאנשים בריבית.

כשהיא נחרדת עד עמקי נשמתה מיהרה האשה לביתו של הגאון רבי יעקב מוצפי, וסיפרה לו את חלומה, וביקשה את סליחתו על שפקפקה בדבריו, ולא עשתה מיד כאשר ציוה עליה. והנה באותה העת שהאשה הזו פסקה מלהלוות בריבית, וראה זה פלא, נרות השבת שוב לא כבו.

"כי תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו פי דרש ידרשנו ה' אלהיך" (כג, כב)

המלאך שנברא מנדר הצדקה תלוי ועומד עד שיקיים הנדר

הרב חיד"א בחומת אנך (כי תצא סי' י') כתב שרמזו יש כאן בפסוק, "כי תדור" כשהאדם נודר מעות לצדקה נברא מלאך ממצוה זו, הנקרא "נדר להשם", ומלאך זה תלוי ועומד, ואינו נגמר עד שתשלם. ומכיון שיש צער למלאך, שהוא תלוי ועומד, לכן "לא תאחר לשלמו" - למלאך, "כי דרש ידרשנו" היינו שיש שתי דרישות על האדם, דרישה אחת על קיום הנדר, והאחת על צער המלאך.

"כי יקח איש אשה" (כד, א)

מצוה גדולה לשמח חתן וכלה

כתב הטור (אה"ע ר"ס סה) מצוה גדולה לשמח חתן וכלה. וכן פסק שם השו"ע. והנה איזבל, אשת אחאב, היתה מרשעת גדולה, והנביא ניבא (מלכים א, כא, יט) שהכלבים יאכלו את גופתה וילקקו את דמה, וכך היה. אבל מכל גופה השאירו הכלבים את הגולגולת, הרגליים וכפות הידיים ככתוב (שם ב, ט, לה). ומדוע? כתוב בפרקי דרבי אליעזר (פרק י"ז) מכיון שבהם היתה משמחת חתן וכלה, הייתה מנענעת את ראשה, ומטפחת בידיה, ורוקדת ברגליה.

בספר "אוצר הידיעות" כתב, ולא די לרקוד, אלא צריך גם לעורר אחרים שירקדו, כפי שאמרו חז"ל (כתובות דף ז:): כיצד מרקדין לפני הכלה. לא נאמר "רוקדין" אלא "מרקדין", דהיינו שגורמים לאחרים לרקוד.

ועיקר החיוב הוא לומר דברים משמחים שמכוח זה יתעוררו אחרים וירקדו גם הם לפני החתן והכלה. וכי "מרקדין" זו אמירה? מבאר ה"בן יהודע" שמרקדין הוא כמו דין "מרקד" בשבת, שמוציא את הגרעין מתוך המוץ. ולכן "כיצד מרקדין לפני הכלה", דהיינו, מה אומרים לפני? רק דברים טובים, שיש בהם כדי לשמח את החתן. לפני שאתה מתחיל לדבר תוציא את המוץ, כך שתאמר רק את הדברים היפים והטובים. (מספר להתעדן באהבתך).

אשת הרש"ש ראתה את אליהו הנביא

והנה כל זה הוא מפני שעל האדם להוקיר את אשתו, וע"י שאדם שומע שבחים על אשתו מעריך אותה ובוה מגיע לו ולה הרבה ברכות. וכמו שידוע שמורנו ורבנו חסידא קדישא ופרישא הרש"ש זיע"א היה קם כל לילה לתיקון חצות, ואשתו היתה קמה איתו כדי להכין לו כוס קפה כדי שילמד בערנות. פעם קרה שהגישה לשולחן שני ספלי קפה, וכאשר תמה בעלה

הקדוש לשם מה שני ספלים? ענתה בפשטות שאחד עבורו ואחד עבור החברותא שלו, שלומד עימו...

אמר לה, "אם זכית לראות במו עינייך את החברותא, שהוא אליהו הנביא", תזכי לשבת יחד איתי בהיכל רבי שמעון בן יוחאי במתיבתא דרקייעא!

גדולי ישראל ידעו באמת להעריך ולהוקיר, האחד את השני על כל הטוב שזכו לו, בעבור הברכה המצויה בביתם. וכמו שידע זאת היטב והכריז קבל עם ועדה התנא האלוקי רבי עקיבא ואמר (כתובות סג.) שלי ושלכם שלה היא!

"לֹא יִחְבַּל רַחִים וְרֹכֵב בִּי נֶפֶשׁ הוּא הַיְבֵל" (כד, ו)

איסור גדול לעשות כישוף קשירה לחתן וכלה

ראיתי בפירוש התורה לרבנותנו בעלי התוספות (בראשית ג, טז) על הפסוק, והוא ימשול בך, שכתבו וזה לשונם, והירושלמי תרגם פסוק לא יחבול וכו', ולא תאסר כליון וחתנין ארום. כל דעביד אילין כפר בעלמא דאתי. פירוש, לא תאסור כליון וחתנין, שאם אירס אשה, לא יניחנה לישוב עגונה באירוסין זמן מרובה. עכ"ל בעלי התוס'.

ובתרגום יונתן תרגם (שם) ולא יהא גבר אסר חתנין וכלין בחרשים ארום נפשא דעתיד למיפק מנהון הוא מחבל. עד כאן לשוננו. ומזה נראה ברור שזה מיירי על כישוף שעושין לחתן וכלה. וראיתי בפירוש המפרש תרגום יונתן שביאר וזה לשוננו, ולא יהא גבר אסר חתנין וכליון בחרשין, פירוש, שלא יהא אוסר חתנים וכלות בכישוף שימנעהו מבוא אליה. ודרש סמיכות הפסוק דלעיל מיניה, כי יקח איש אשה חדשה, ושמח את אשתו אשר לקח, דהיינו מצות עונה, וסמיך ליה לא יחבול רחיים ורכב, ללמד אזהרה שלא ימנע עונתן במעשה כשפים שלא יוכל לבא אליה, ודברה תורה בלשון נקייה שלא יקשור הרחיים - רמז לאשה, ורכב - רמז לאיש, ויחבול לפי זה הוא לשון חבלה, שמחבל הנפש העתידה ליצא מחלציים של אלו, והוא קשרם ומנעם.

ויען כי העון פלילי הזה רגיל בדורות הללו, אעתיק לשון הירושלמי בזה, כל דעבד אילין כפר בעלמא דאתי, פירוש, הרשע העושה אלה אין לו כפרה עולמית, ואין לו חלק לעולם הבא לפי שכפר בו בזה. והטעם הוא, כיון דאסר חתנים, כפר בביאת המשיח שנקרא גם כן חיי עלמא, וביאת המשיח תלוי בכילוי הנשמות שבגוף, כדאמרו רבותינו ז"ל (יבמות סב.) אין בן דוד בא

עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. וחדר הנשמות נקרא גוף, וזה [שכישף את החתן מבא אל כלתו] מעכב הגאולה במעשה זה, שלא נלקח הנשמה במעשה זה. וקל למבין.

ומצאתי בס' חרדים והוא חיבור קדוש מארץ ישראל שמפליג בעון זה מאד בפרק ה' במצוה מ"ב, וסיים דבריו וזה לשונו, ושמעתי מפי חכם אחד ר' עובדיה בר ר' זכריה, שמעשה באדם א' שקשר יהודי א', ונכרת בתוך שנתו, ולא היה אדם יודע בו שחטא בזה, רק הרשע הזה הגיד בשעת מיתתי אני קשרתי את פלוני החתן, והנה לפניי מלאך המות וחרבו שלופה בידו ואומר לי שהעון הזה גרם מיתתו, וגם אין לו חלק לעולם הבא, ומיד פרחו נשמתו. עד כאן לשונו. והשומע יבורך. עד כאן לשונו.

”הַשְּׂמֹר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם פֶּאֶשֶׁר צְוִיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת. זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם” (כד, ח-ט)

המדובר לשון הרע מפסיד את בנין בית המקדש ואת מנין כנפי המלאכים

פירש"י (כאן) את קשר הפסוק בין הזהירות בצרעת לזכירת מרים וזה לשונו, אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספר לשון הרע, זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בצרעת. עד כאן לשונו.

ו**כתב** בספר פנינים יקרים, דאיתא במדרש רבה (כי תצא סי' י'), שלא תאמר הריני הולך ואומר לשון הרע ואין בריה יודעת בי. אומר לו הקב"ה הוי יודע שאני שולח מלאך, וכותב כל מה שאתה מדבר על חברך. ומנין, ממה שנאמר (קהלת י, כ) ובעל כנפים יגיד דבר, אלו המלאכים שכתוב בהם שש כנפים. עד כאן. ולכאורה המדרש תמוה הוא, כי מה ענין בעל כנפים לענין לשון הרע?

ומבאר זאת "הפנינים יקרים" על פי המדרש רבה (שופטים פ"ה סי' י'), ראה כמה קשה כוחו של לשון הרע, שנצטוו לבנות בית המקדש, ובשביל שהיה הדור בעלי לשון הרע, לא נבנה בימיהם. עד כאן. נמצא דחטא לשון הרע גורם עיכוב הגאולה.

ועוד איתא במס' חגיגה (דף יג:) קושיא מהו מנין הכנפים של המלאכים, שכתוב בפסוק אחד (ישעיה ו, ב) שש כנפים [למלאכים]. וכתוב בפסוק שני (יחזקאל א, ו) ארבע כנפים? מתרצת הגמ', לא קשיא, בזמן שבית המקדש קיים, היו למלאכים שש כנפים. ובזמן שאין בית המקדש קיים היו ד' כנפים.

והשתא דברי המדרש מובנים, דאם אדם מדבר לשון הרע, יבואו המלאכים הנקראים בעלי כנפים ויעידו שהוא דיבר לשון הרע, ויאמרו לו אם לא היית מדבר לשון הרע, היה נבנה בית המקדש, והיינו בעלי שש כנפים, ועכשיו שדיברת לשון הרע, יש לנו רק ד' כנפים. זה שאמר המדרש "בעל כנפים יגיד דבר" כיון שלמלאכים יש קשר ישיר לעון לשון הרע, לכן הם באים בטענה כנגד המדבר וכותבים את כל דבריו.

"זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיֹם בְּדַרְךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם" (כד, ט)

בדרך מענישים רק על דבר חמור עד מאוד

צריך ביאור, לשם מה התורה הקדושה מדגישה את מקום העונש שהעניש הקב"ה את מרים, "בדרך בצאתכם ממצרים", ומה ענין זכירת מקומם לכאן?

ביאר זאת ה"חפץ חיים" על פי מעשה שהיה עד לו, פעם כאשר נסע ברכבת, הבחין באשה שקמה לסגור את החלון מחמת הקור. והנה חלפו רק מספר רגעים, קמה בתה של אותה אשה אל החלון ופתחה אותו. צעקה עליה אמה, מה, את לא רואה שקר לי, למה את פותחת את החלון? אך הבת ענתה בלי לחשוב הרבה: חם לי! האם קמה שוב והטריחה את עצמה לסגור את החלון. אך הבת החוצפנית קמה מיד ופתחה את החלון. רק לאחר שחזר העניין על עצמו בפעם השלישית, אמרה האם לבתה, חכי רק נגיע לבית, ואני אראה לך כבר מה זה, את תקבלי ממני מנה טובה...

הקשה ה"חפץ חיים", מדוע לאם לחכות עד שיגיעו לביתם ורק אז תעניק לבתה "מנה טובה", ומדוע שלא תעניק לה תיכף ומיד, כאשר היה עם לבבה? והשיב, ממעשה זה למדתי שלא מענישים בדרך רק על דברים חריגים וחמורים מאוד מאוד. והוסיף החפץ חיים, ממעשה זה למדתי עד כמה עון לשון הרע חמור עד מאוד. שהרי הקב"ה לא חיכה למרים להענישה על שדיברה לשון הרע עד שיגיעו למקום נחלה, אלא כבר בדרך הענישה... כנראה שלשון הרע מאוד חמור עד מאוד, ואת זה באה התורה ללמדנו, כשהיא מדגישה "זכור את אשר עשה ה' אליהך למרים בדרך בצאתכם ממצרים", שאף שהיו בדרך, שהוא מקום שלא מענישים, על עון לשון הרע ה' לא המתין, אלא העניש מיד אף בהיותם "בדרך".

"וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע" (כה, ב)

רמז שמכים את המזן בפורים. ועוד רמזים מתוקים על פורים

"והיה אם בן ס"ת המן, וממשיך הפסוק ואומר "הכות הרשע" מכאן ראינו שצריך להכות את המן מהתורה. (מטה משה)

כתב רבנו חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו הכתוב לחיים, על הפסוק בתהלים (קיה, ה) "מן המצר" הם אותיות "המן מצר". לפי שהכתוב קרא להמן (אסתר ז, ו) איש "צר" ואויב "המן" הרע הזה, והנה "מן המצר" עולה בגימט' "תכה", ללמד שחייב להכותו, וממשיך הכתוב ואומר, ענני "במררחב יה", גימט' מרדכי עם האותיות, ועל ידי זה, "ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם". "בקום עלינו אדם" - זה המן, "ואני אראה בשונאי" דתלו אותו ואת בניו על העץ, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, כן יאבדו כל אויבך ה'.

זכתב הגאון חיד"א ז"ל בספרו דבש לפי (מע' פ' אות ב'), כי פורים כולל כל הימים טובים, ולכן "פורים" ראשי תיבות, פסח, וסוכות, ר"ה, יום כפור, מתן תורה.

עוד שם (מע' פ' אות ט"ל) כמו כן פורים בארמית נקרא "פוריא" ותרגומו מיטה, וזאת משום שעיקר הנס היה (אסתר ז, ח) והמן נופל על המטה.

עוד כתב כי מהפסוק (אסתר ג, א) גדל המלך אחשורוש את המן, עד הפסוק (אסתר ז, י) ויתלו את המן, יש שבעים פסוקים, לרמז שמשעה שאחשורוש גידל את המן, עד שתלהו, עברו רק שבעים יום. ולכן שותים יין בפורים, כי יין בגימט' שבעים. וגם מרומז הדבר בפסוק (תהלים כא, יא) "פְּרִימוֹ" מארץ תאבד, אותיות פורים.

עוד כתב הרב חיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת פ' אות י"א) כי פורים בגימט' "המן עמלק" עם הכולל, ולכן נקרא חג זה "פורים" כדי לבטל את עמלק, שכמו שנמחה המן, כך ימחה זכר עמלק במהרה בימינו אמן.

עוד כתב, כי מה שעושים שמחה ופרסום גדול בפורים, הוא למען ישמעו אומות העולם מתוקף הנס, שמי ששלח ידו ביהודים נעקר מהעולם, ומורא יעלה עליהם לגזור על ישראל.

עוד כתב, כי זאת קליפת עמלק היא תמנע אמו של עמלק. בעבור שיעקב אבינו ע"ה לא רצה לקחת אותה, ונישאה לאליפז בן עשו, וילדה את זה המחוי, והיא ציותה את עמלק בנה לנקום ולעשות צרות לישראל, וגם המן הרשע עודנו מחזיק לנקום נקמת תמנע, ולכן "המן" בגימט' "לוטן" שהוא אחי תמנע. ויעקב אבינו שלא נשאה היה לשם שמים, כדי שתהא מטתו שלימה.

"אַרְבָּעִים יָכֵנּוּ לֹא יִסִּיף פֶּן יִסִּיף לְהַכְתּוֹ עַל אֱלֹה מִפֶּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִיךָ לְעֵינֶיךָ"

(כה, ג)

כשנקלה כמספר אחיך הרי הוא כאחיך

בתלמוד (מכות דף כג.) דורשים את הפסוק "ונקלה אחיך לעיניך" כשלקה, הרי הוא כאחיך. דהיינו רשע החייב מלקות, לאחר שקיבל את עונשו שוב הוא אחיך.

רמז נאה לכך כתב הרב חיד"א בספרו נחל קדומים (כי תצא, אות י' משם גאוני קמאי אשכנזי מכת"י), הנה "אחיך" בגימטריא עולה 93- כמנין מספר המלקות, ובא ללמדנו "ונקלה אחיך", כשנקלה כמספר אחיך, הרי הוא כאחיך.

המכה את תלמידיו יתר על המדה יחזור בגלגול קשה

מעשה שנפגש המקובל חכם יהודה פתיה זצוק"ל עם המקובל חכם אברהם עדס זצוק"ל, והנה באמצע השיחה היה קופץ בנו הקטן של חכם פתיה ומפריע לאביו ולכבוד האורח. כדי לחנכו נתן לו אביו מכה קטנה שיפסיק להפריע.

כשראה זאת חכם אברהם עדס זצ"ל אמר לאביו, אל תכה אותו, מסכן! מספיק כשיגדל יסבול מלא יסורים ומכאובים, מפני שבגלגול שעבר היה מלמד תינוקות והיה מכה את התלמידים יתר על המידה.

"לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּכִיסְךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה. לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבֵיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְּדוֹלָה וְקִטְנָה" (כה, יג-יד)

דברי מוסר למוכרים שיזהרו במשקל

ציוותה התורה על מוכר המרמה במשקלות, ומשתמש בשתי אבנים של משקלות, האחת חסרה והאחת יתירה, כשלוקח לוקח ביותר, וכשמוכר מוכר בחסר, ואם יעשה כן "לא יהיה לך", ופירש"י ז"ל (כאן) שהעושה כן לא יהיה לו כלום. אבל אם "אבן שלימה וצדק", כלומר אם תשתמש במדות נכונות, אז "יהיה לך" דהיינו יהיה לך ממון הרבה.

וכן רמזו רז"ל (החיד"א במראית העין ע"ז דף נד: משם דורשי רשומות) את הדבר בתחילת סדר האותיות א"ב, שהנה א"ב הן ראשי תיבות אמונה ברכה, דהיינו אם תנהג ב"אמונה", יהיה לך "ברכה". אולם אם ג"ד, ראשי תיבות גזל דלות, אם תנהג ב"גזל", תבא לידך "דלות" כאן בעולם הזה, וזאת מלבד העונש הצפוי לך בעולם הבא.

עוד אמרו רבותנו ז"ל (בבא בתרא פח:): קשה עונשן של מדות, יותר מעונשן של עריות. ובאמת הדבר צריך תלמוד, כיצד יתכן שעונש המרמה במדות, קשה מהחוטא חס ושלום בעריות? וביאור הדבר הוא, לפי שבעריות אפשר לשוב בתשובה, אבל המשקר במדות ובמשקלות קשה עליו לשוב בתשובה, לפי שנשא ונתן עם אנשים רבים ואינו מכירן בכדי להשיב להם את הגזלה, וכיצד יתקן את אשר עיוות?

לכך יזהר האדם הרבה במאזנים, מדות ובמשקלות, להיותם שלמים ובצדק, ותהיה לו ברכה בעולם הזה ושכר לעולם הבא.

"וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ" (כה, יח)

הנחשלים אותיות נח"ש מיל"ה

הפסוק מדבר על מעשהו הרע של עמלק, והנה מפרש רש"י (כאן) על פי המדרש תנחומא (כאן י) "וַיִּזְנֶב בְּךָ", שעמלק הכה בך מכת "זנב", דהיינו שהיה חותך מילות של "הנחשלים אחריך" הם משבט דן (וכמו שכתב רש"י יחזקאל טז, טו בשם הפסיקתא) שהיו מחסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטם, והיה עמלק זורק המילות כלפי מעלה, ואומר לקב"ה "בוזה בחרת יהיה לך מה שבחרת".

והנה זה מרומז ב"הנחשלים" אותיות "נחש מילה", "נחש" - לפי ששבט דן נמשל לנחש, ככתוב עליו (בראשית מט, יז) יהי דן נחש, ו"מילה" - לפי שכאמור היו מחתכין המילות. וכיון שהיה הענן פולטם לאחור, לכך נאמר הנחשלים "אחריך".

"וְהָיָה בְּהִנִּיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת זְכָר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח" (כה, יט)

פירוש הפסוק על פי משל

פשט הפסוק צריך ביאור, מה הקשר בין המנוחה למחייית זכר עמלק, הן נצטוונו על מחיייתו בין אם יש לנו מנוחה מאוייבנו ובין אם לאו? והנה עמד על כך הגאון הרב אהל יעקב בקול התור וביאר את הדברים במשל מאיר עינים.

משל לאיש עשיר גדול שעמד עליו שונא בליעל, ושם לו עלילות דברים לפני שר העיר, ועל ידי כך הפסיד העשיר את רוב עושרו, אולם עדיין הוא נחשב עשיר בין ההמון. העשיר בידעו כי הוא נקי כפים ולא חמס בכפו, ויצר לו על כספו, על כן היה נוטר שנאה למלשין עד יום מותו. בבוא יום מותו של העשיר, קרא לבנו יורש נכסיו וכה אמר לו, דע בני, שאיש פלוני

הצר לי מאד, כי ידעתי את מכאובי שהכאיב לי, ולו הייתי חי אלף שנים, לא הייתי שוכח מלשנוא אותו תכלית שנאה, אבל אתה בני ידעתי כי אחרי מותי תבא לרשותך שארית נחלתי ונכסי, ותשבע בטובה, אחרי אשר עד הנה דלות מאד, ועל כן אפשר שתסתפק בזה, ולא יעלה על לבך להעלות חימה ולקחת לי נקמתי מהאיש הבליעל הזה, כי לא תרגיש ברעתו. לכן דע בני, כי כל מה שתירש ממני מצער הוא כנגד ההון הרב שאיבד ממני, ולכן אל תשים לבך על מה שבידך, נגד מה שְׁחִסְרָתָּ מהבליעל הזה, ואל תנקהו בהיות לאל ידך.

וזהו הנאמר כאן "והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל איביך מסיבי", אז שמא תאמר הן מנוחתי שלימה, ותשכח מה שעשה לך הרשע עמלק, משום שתסתפק ברב הטובה אשר תנחל בארץ. על כן תדע כי זאת אינה מנוחה שלימה, רק מנוחה לפי שעה, שהרי אין כסאו של השם שלם עד שימחה שם עמלק [רש"י שמות יז, טז ממדרש תנחומא (כאן סוף סי' יז)] אלא "תמחה את זכר עמלק ולא תשכח", כי עדיין ההיזק מצוי עד יוכן כסא ה'. כאמרו (שמות יז, טז) כי יד על כס יי, מלחמה לה' בעמלק.

וזהו הנאמר במגילת אסתר (ט, כה) והימים האלה נזכרים ונעשים, כלומר, מה שציוה לנו הקב"ה במקום אחר על זכירת מעשה עמלק, הוא מחמת שצפה הקב"ה שיבואו על ידו מאורעות כאלה, ועל כן נקבע זה הפסוק בסוף המגילה, להגדיל לנו את ענין המגילה כפלי כפליים. הדמיון בזה, לאחד שהלך בדרך עם סחורתו ופגע בו גזלן אכזרי, והתחיל לשלוח חיצים למטרה, וימלטהו ה', והיה האיש ההוא שמח וטוב לב כמשפט הניצולים ממקרה רע, ובבואו לביתו סיפר לאשתו ולכל אוהביו את כל אשר קרהו, והתחיל לתאר לפניהם את תבנית הגזלן, את ראשו, וזקנו, ומלבושיו. ויאמרו לו, דע לך, שהגזלן הזה איננו כשאר הגזלנים אשר נקל להמלט מידם, אבל זה כולם מכירים אותו מאז, שמידו לא נמלט גבר מעולם, ולכן צריך אתה ליתן אלף תודות לה' על חסדו אשר גמל עליך להצילך מיד עריץ. כך אנו שניצלנו בעת המגילה מעמלק, זה האיש שלא נמלטו מתחת ידו, יש לנו ליתן תודה לבורא בכפל כפליים.

"תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח" (כה, יט)

אחר אותיות "שמים" באות האותיות "תנך"

יבן בס"ד לרמוז, כי אחר האותיות "שמים" ישנן האותיות "תנך", כי אחר האות ש' מגיעה האות ת', ואחר האות מ' מגיעה נ', ואחר ה', כ'. [ואין צורך לחשב את המ"ם השניה בפעם שנית, כי כבר חישבנו אות כמותה והיא המ"ם הראשונה]. נמצא כי אחר אותיות "שמים" נרמוזו האותיות "תנך", שהם ראשי תיבות "תורה נביאים כתובים" שהם כללות כל תורה

שבכתב. וידוע כי בזכות התורה, ימחה שמו של עמלק, ולזה נאמר כאן, "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים" "מתחת" דייקא, רוצה לומר תמחה את עמלק, על ידי הרמוז הרמוז "מתחת" האותיות "שמים" שהם האותיות "תנ"ך", וכנ"ל.

ועוד מרמוז בהמשך הפסוק "לא תשכח", כי ידוע שהס"מ לעתיד לבוא, יסתלקו ממנו האותיות "סמ" וישארו אותיות "אל" שהוא שם קדוש, כי הקדוש ברוך הוא יעביר את רוח הטומאה מן הארץ, ואז יתקון הס"מ ויהיה מלאך טוב, וזהו ענין שחישת היצר הרע לעתיד (סוכה נב). וכמו שכתבו המפרשים ז"ל, וזה שנאמר כאן, "תמחה את זכר עמלק", רוצה לומר, אם תזכה על ידי מעשיך הטובים למחות את זכר עמלק מתחת השמים, אזי הקדוש ברוך הוא יעביר את רוח הטומאה מן הארץ ולא תהיה מציאות הרע בעולם, ואז "לא - תשכח", רוצה לומר לא הוא אותיות אל, אותן דוקא "תשכח" פירושו תראה [כי תשכח בלשון הש"ס הוא "תמצא", כמו דוק ותשכח] כי תמצא את השם "אל" לפי שהאותיות "סמ" יסתלקו ויתבטלו, והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי.

רמז נוסף יש כאן בפסוק, הנה עתה כשאנחנו זוכרים ירושת ארץ ישראל שהנחיל השם יתברך לאבותנו, הרינו זוכרים את הנסים והנפלאות שעשה להם הקדוש ברוך הוא במפלת ל"א מלכים בעת כיבוש הארץ, אבל לעתיד כשימחה זכר עמלק, ונירש את ארץ ישראל מחדש, הנה יעשה לנו הקדוש ברוך הוא נסים ונפלאות אשר הם גדולים ועצומים מאותם הנסים שעשה לאבותינו, וכמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה במדרש (מכילתא בשלח מסכת שירה סוף פ"ח), אמר הקדוש ברוך הוא אראה לבנים מה שלא הראיתי לאבות וכו'. ואם כן אז לעתיד נשכח את אותם הנסים הראשונים, יען כי יהיו כאין לעומת הנסים החדשים הרבים והעצומים שיהיו.

ובזה יובן הפסוק "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים" רוצה לומר, בזמן שתזכה לזה לעתיד, אזי אותו זמן "לא - תשכח", רוצה לומר הנסים של מפלת "לא" מלכים, אותם "תשכח" ולא תספר מהם, יען כי יהיו לפניך נסים רבים ועצומים מהם לספר בהם.

עוד יש לומר על פי הפסוק (ישעיה סג, ט) בכל צרתם לו צר, והנה קרינו לו בוא"ו וכתוב לא באל"ף, והכוונה לדרוש את שניהם, כי בתחלה, בגלות, כביכול "לו" צר בוא"ו, ואחר כך בזמן הגאולה שתהיה במהרה בימינו, שאין אחריה שיעבוד, אז תתבטל הצרה ויהיה "לא" צר באל"ף, רוצה לומר, שאין כאן צרה כלל, וזהו שנאמר כאן "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים", ואז בזמן ההוא, "לא תשכח", דהיינו אז לא יהיה "לו" בוא"ו, כי אם "לא" באל"ף, שאין כאן צרה.

עוד יש לרמוז על פי מה שפירש רש"י ז"ל (שם ישעיה סג, ט) את פשט הפסוק, וזה לשונו, "בכל צרתם" - שהביא עליהם, "לא צר", לא הצר להם כפי מעלליהם שהיו ראויין ללקות, כי "מלאך פניו" הוא מיכאל שר הפנים ממשמשי לפניו, "הושיעם" תמיד בשליחותו של מקום. עד כאן. והנה כל זה יתגלה לישראל לעתיד, כי עתה אין לאדם השגה להכיר את ערך חסדיו יתברך אשר עשה עמו, אבל לעתיד, יהיה ניכר הכל, ואם כן פירוש הפסוק "לא" באל"ף הנוכח, היינו לעתיד עת יתבררו ויתראו לעיניכם חסדי ה', אז "לא תשכח" את רוב חסדי ה' שעשה עמכם.

יהי רצון שיראו עינינו וישמח לבנו בביאת הגואל במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון.

ביאור ההפטר

הקשר בין ההפטר לפרשה

הפטר זה היא החמישית משבע הפטרות של נחמה, שמפטירין בשבע שבתות של נחמה החל משבת הראשונה שאחרי תשעה באב.

תוכן ההפטר

הנביא אומר לציון, שירי ושמחי כי אף שהיית שוממה, לעתיד עם ישראל יתרבו מאוד, ויהיו יותר מכל הגויים שישבו לבטח ולא גלו מארצם, לכן תרחיבי את כל הערים שסביבך שיהיה מקום לבניך, כי ימין ושמאל תפרוצי.

הנביא מבשר לה, שמרוב הטוב שיהיה לה אז תשכח את כל ימי הגלות, וכל ימי הגלות הם יהיו כרגע כלפי הטוב הנצחי שתקבל.

וכמו שנשבעתי שלא אביא עוד מבול על הארץ אני נשבע שיותר לא אכעס עליך ולא אגער בך, ודעי כי אף שההרים והגבעות הם חזקים, בכ"ז פעמים שזוים ע"י רעידת הארץ וכיו"ב, מ"מ חסדי וברית השלום שבינינו לא ימוש לעולם.

ישעיה פרק נ"ד פסוק א' - י'

א רְנִי שְׂמַחֵי כְנַסֵּת יִשְׂרָאֵל עֲקָרָה [א] לֹא יִלְדָה [ב] שהייתה כאשה עקרה [שלא ילדה בנים לגוים כמו

הגויים (ע"פ ברכות י"א)] פִּצְחֵי רְנָה וְצַהֲלֵי לֹא חָלָה פתחי פיך להרים קול רינה אפילו שלא חלית בחבלי

יולדה (מ"ד) כִּי רַבִּים בָּנֵי שׁוֹמְמָה כי רבים הם בני ירושלים אף שהייתה שוממה, מִבְּנֵי בְּעוֹלָה

מבני הגויים שישבו על אדמתם, כאשה בעולה שיושבת עם בעלה (רד"ק) אָמַר יְהוָה: בְּהִרְחִיבִי

יְרוּשָׁלַיִם מְקוֹם אֶהְיֶה לְקוֹשֵׁת בְּנִיךְ שִׁישׁוּבוֹ אֵלֶיךָ וְיִרְעוֹת [וילונות (מ"ז)] מִשְׁפָּנוֹתַי

שהם יתר ערי ישראל יִטּוּ אֶל תַּחֲשֻׁכֵי יהיו נוטים לאורך ולרוחב ואל תמנעני להסתם למרחוק (רד"ק)

הָאֲרִיכֵי מֵיַתְרֶיךָ תגדילי את חבלי האוהל המיועדים לקשרם ביתדות (רש"י) וַיִּתְּרֵתֶיךָ הַתְּקוּעוֹת

בארץ חֲזִיקֵי שלא יזוזו ממקומם (מ"ד): כִּי יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצֵי [ג] לדרום ולצפון

תתחזקי (ת"י) ותתרבי (א"ע) וְזָרַעְךָ גוֹיִם יִירָשׁ מפני שערי ישראל לא יספיקו, לכן ירשו ישראל את ערי

הגויים וְעָרִים נְשָׁמוֹת יוֹשְׁבוֹ וְעָרִים שְׁהֵיוּ שׁוֹמְמוֹת, עתה יתיישבו בבני ישראל (מלבי"ם): אֶל

עיונים והארות

ב. ס"ת אה"ה, כמש"ל אהיה עמם בצרות אחרות, ועמ"ש בספר באר יצחק.

ג. והרד"ק כ' כי ימין ושמאל תפרצי - על דרך ופרצת ימה וקדמה וזכר דרום וצפון. וזרעך גוים ירש - כולל מזרח ומערב. וערים נשמות - בין מארץ ישראל בין משאר ארצות ישראל יושבו אותם. ובמצודות דוד כ' כי ימין ושמאל תפרוצי - תתחזק על הכשדים היושבים מימין ומשמאלך.

א. רני עקרה - כתיב קומי רני בלילה אין רנה זו אלא דרך שבח אבל כל זמן שישראל עושין רצון אביהם שבשמים אף הקב"ה בעצמו בא ומשבח את שמו הגדול בפניהם שנאמר רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי וגו' ואומר (ירמיה לא) ובאו ורננו במרום ציון וגו' לפיכך הייתי אומר חייב אדם שיברך וישבח ויפאר וירומם ויגדל ויקדש לשמו של הקב"ה על כל מה שבאות לו לאדם בין טובות ובין רעות. (תנא דבי אליהו רבה - פרק יח).

תִּירְאִי אל תפחדי שתהיה צאתך מגלות זו כמו שיצאת משאר גלויות בצרות רבות **כִּי לֹא תִבּוֹשִׁי**
 כי לעולם אחר שתצאי מגלות זו, לא תתביישי יותר (רד"ק)
וְאַל תִּפְלֹמְי אלא תחזיקי בגדולה **כִּי לֹא תִחַפְּרִי** כי לא תתביישי יותר לילך לגלות **כִּי בְּשֵׁת עֲלוֹמֶיךָ** [נעורידך (רש"י)] **תִּשְׁפָּחִי** כי
 הבושה שהיתה לך בימי נעורידך לא תהיה לך יותר (מ"ד) **וְחִרְפַּת אֱלֹמְנוֹתֶיךָ** הצרות שהיו לך בגלות
 שהיית כאלמנה **לֹא תִזְכְּרִי עוֹד** כי מרוב טוב שיהיה לך תשכחי את הצרות שהיו לך (רד"ק): ה **כִּי**
בְּעַלְיֶיךָ עֲשִׂיךָ כי האדון שלך שעשה אותך ויצר והגדיל אותך (ת"י) **יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ**
 הוא בעל היכולת ומושל בצבאות השמים והארץ **וְגִבְאֶלְךָ** הוא **קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל** אשר **אֱלֹהֵי**
כָּל הָאָרֶץ יִקְרָא בזמן המשיח (רד"ק): ו **כִּי כְּאִשָּׁה עֲזוּבָה** את דומה לאשה שקצף עליה
 בעלה ועזב אותה לאיזו תקופה אבל לא גירשה (טלבי"ם) והיא **וְעֲצוּבַת רֹיחַ** שבעלה קורא לה לשוב אליו,
 כך את **קְרָאךָ יְהוָה** לשוב אליו **וְאַשֶׁת נְעוּרַיִם כִּי תִמָּאֵם** בעיני בעלה לא יתמיד
 המיאוס, כי ישוב לרחם עליה, כן **אָמַר אֱלֹהֶיךָ** לרחם עליך (מ"ד): ז **בְּרַגַע קָטָן** [ו] **עֲזַבְתֶּיךָ**
 כל ימי הגלות יהיו נחשבים כרגע קטן, מול ימי הטובה שיבוא לך בעת הקיבוץ גלויות (רד"ק), כי **וּבְרַחֲמַיִם**

עיונים והארות

ומבקשים רחמים גדולים שנאמר (ישעיה נד ז) ברגע קטן עזבתך (בתי מדרשות חלק א - פרקי היכלות רבתי - פרק לה אות ב).

[ועיין] בשער הכוונות (דרושי ויעבור דרוש ז) - שכ' י"ג פעמים אהיה [גי' רגע] שה"ס ברגע קטן עזבתך כו' וכן גער חית קנה].

ד. הנה יום בא, כנגד מי אמרו לא אמרו אלא כנגד אותו שבוע שהמשיח בא בו שהוא מוטמן, ובאו כל אותן הדורות ונפלה עליהם תרדמה ושנשתקע מהם משיח, וכשהקדוש ברוך הוא רוצה בו, מרעיש ארבע פנות העולם ובא ומבטיח את ישראל ואומר להם, כבר גאולה, ומתקבצים אנשים ונשים וטף

גְּדֹלִים [ה] אֶקְבְּצֶךָ וְזוּה יִהְיֶה לְאוֹרֶךְ יָמִים בְּלִי גְבוּלוֹת (מ"ד): ח בְּשִׁנְךָ [במעט] קִצְּרָה [דוּגוּ
 (ת"י)] הַסְתַּרְתִּי פָנַי רַנֵּעַ מִפְּנֶיךָ: הַהִסְתַּר פָּנִים מוֹל הַחֶסֶד הַגָּדוֹל [שֶׁאֲעֲשֶׂה לְךָ בְּזִמְנֵי הַגְּאוּלָּה] נחשב
 כְּרַגַע קָטָן (ע"פ רד"ק) וּבִתְחִלַּת עוֹלָם שֵׁיתְקִיִּים לְעוֹלָם (רש"י) רַחֲמֶיךָ: [ו] חֲסֵתִי וְרִיחֲמֵתִי עֲלֶיךָ
 אָמַר גְּאֻלְךָ יְהוָה: שֶׁהַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה תִּהְיֶה רַק עַל יְדוֹ יִתְבָּרַךְ וְאִין שְׁעִיבּוֹד אַחֲרֶיהָ (עֵינִי מַלְבִּיִּים עַל תַּהֲלִים
 פה, ב): ט כִּי מִי כִּמוֹ שֶׁהָיָה בְּזִמְנֵי מִי הַמְּבוּל (עֵינִי רד"ק) שֶׁהָיָה בְּזִמְנֵי (ת"י) נָח שְׁבֻעָה זָאת לִי אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי אֲזִי מֵעַבְרָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה יוֹתֵר מִי נָח עוֹד עַל הָאָרֶץ [ו] בֶּן נִשְׁבַּעְתִּי

עיונים והארות

אנפין, ונמתקים כל הדינים ברחמים גדולים, ואלהים במילוי יודין עולה ברחמים, שנאמר, 'וברחמים גדולים אקבצך'.

ובבאור הגר"א על תקו"ז (תיקון יא מתקונים אחרונים) כ' וברחמים גדולים אקבצך - מסט' דגדולה והוא כמ"ש בר"מ ו'ברחמים אקבצך ו'בתחנונים ר"ת וא"ו [גין] י"ג מכילן דרחמי.

1. **בוורה** (ח"ב דף ק/א) פסח דרועא ימינא, לקיים בה (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, והאי איהו בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, לקיים בהון (ישעיה נד ח) ובחסד עולם רחמתין אמר גאלך יהו"ה. [ולבתר נטלי כלהו מגבורה, דמניה משיח בן אפרים, לנטלא נוקמא משנאו, דהכי בעי לנקאה עבורא דאינון ישראל בימינא, ולבתר לאוקדא קש בשמאלא, הדא הוא דכתיב (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום].

2. **ויש** לשאול, למה מי המבול נקראו על שם נח, הרי לא בחטאו של נח בא המבול, כי הוא היה צדיק תמים? ואומר על זה הזוהר הקדוש: שהמבול נקרא על שם נח, לפי שלא התפלל על דורו.

ה. כ' הרב ר' יעקב צמח (קול ברמה - אות קסב) וברחמים גדולים אקבצך, אמר ברחמים גדולים היינו דעתיק יומין. רחמים גדולים היינו רחמים גמורים בלתי שום חלק דין כלל, שכל העתיקא הוא רחמים בלא דינא כנודע. אבל זעיר אנפין אקרי רחמים סתם דשייך בו קצת עיכוב דין. ונותן טעם לזה בגין דאית ביה ימינא ושמאלא דינא ורחמי, מכלל דא"א שכולא ימינא הוא כולא רחמים גמורים. והנה מתיבה אקבצך, מוכרח שיהו צריכים רחמים גמורים דא"א דוקא, שהרי כל קיבוץ ניצוצי הקדושה דנשמת ישראל שבין הקליפה בסוד המלכים שנבררו צריכים כח גדול וחסד גמור ולא חסד סתם [דז"א], שהרי יש בו ימינא ושמאלא ובשמאלא יש אחיזה, ולכן ברחמים גדולים גמורים שכלא ימינא לו נאה לקבץ הקדושה.

ובספר עמק המלך (שער טז - פרק נב) כ' אלא בכל זמנא דעתיק דעתיקין רישא חוורא אתגלייא רעוא דרעוין [אתגליא], רחמין רברבין אתשכחו בכלא' [שם] הוא ראש אריך אנפין אשר הוא כולל השני חבריו, ולכן נקרא עתיקא דעתיקין. כשמתגלה המצח שלו הנקרא 'רעוא דרעוין' המאיר אל החוטם הזה, יוצאים הרחמים אל חוטמא דזעיר

שתי שבועות **מקצת עליך**: שלא אכעס עליך בגלל עוונך **ומנער-בך**: להגלותך (מלבי"ם): **פי**

ההרים ימושו [ה] והגבעות תמוטינה [אפילו שדההרים והגבעות הם דברים הקיימים תמיד

בארץ, לפעמים ימושו ויזוזו הגבעות וינסו למטה מפני רעידת אדמה וי"מ אף אם תכלה זכות האבות והאמהות רש"י,

עיונים והארות

אלא שמושה התפלל על עם ישראל לפני צאת הגזרה לפועל והיה מוכן ששמו ימחה מהתורה למען עם ישראל, ואילו נח בשעה שיצא נח מן התיבה וראה את החרבן הנורא, התחיל לבכות ואמר - רבנו של עולם, נקראת רחום, היה עליך לרחם על בריותיך. השיבו הקב"ה - רועה שוטה, עכשיו אתה אומר זאת, בשעה שאמרת לך - "כי אותך ראיתי צדיק לפני" אמרתי לך זאת כדי שתבקש רחמים על העולם. משה רבנו לעומתו, עמד בתפילה לפני השם יתברך, ומסר את נפשו על עם ישראל, ואמר "מחני נא מספרך אשר כתבת", ובזה תיקן את חטא נח ולכן אמר לו הקב"ה, אתה לא תהיה כמו נח, אתה תעשה משכן שיאיר לכל העולם, שיחבר את כל הנשמות מחדש. כי במשכן כל אחד הביא את החלק שלו, את התרומה שלו, ומשה רבנו חיבר את הכל ועשה מהכל משכן אחד. התיבה של נח הציילה יחידי סגולה מהמבול, לעומת המשכן, שכולם שותפים בו, והוא הנותן כח שלא יהיה מבול כלל.

ה. ר' יודן ברבי בשם רבי ברכיה אמר אם ראיתה זכות אבות שמטה וזכות אמהות שנתמטטה לך והטפל בחסדים הה"ד (שם נד) כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה הרים אלו אבות והגבעות אלו אמהות ואח"כ וחסדי מאתך לא ימוש א"ר אחא לעולם זכות אבות קיימת לעולם מזכירין ואומרין (דברים ז) כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך וגו' (מדרש רבה ויקרא - פרשה לו פסקה ו).

ואפשר להביא סמוכין לזה מדברי הגמרא (שבת נד:): "פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים", ושואלת הגמרא, וכי שלו היתה, של שכנתו היתה, אלא על שלא מיחה בה נקראת על שמו.

ועי"ל שהיה צריך ללכת ולהשפיע עליהם, וכמו שמובא בבאר החסידות משם רבי מנחם שניאורסון שכתב על זה: מכאן הוראה לכל יהודי, שאפילו הוא צדיק תמים לבל יסתגר בתוך ארבע אמותיו, כי הדברים קל וחומר: מה נח שהיה לפני מתן תורה כך, יהודים שלאחר מתן תורה לא כל שכן, שהם חברים וערבים זה לזה, אין יהודי רשאי לומר: אני את נפשי הצלתי, אלא חייב הוא לגונן ולהציל את הזולת. ואין זה מעניינו של האדם אם יצליח להשפיע על אחרים או לאו, עלינו לעשות מה שהוטל עלינו, ובדרך כלל, כל דבר עושה רושם במקומו ובזמנו ואסור לאדם להתייאש.

עוד כתבו המפרשים שהסיבה נעוצה בהתנהגותו של נח, שפגם בכך שלא התפלל על בני דורו ולא הציילם. ולכן, כדי לתקן פגם זה, התגלגל נח במשה רבנו, ועל ידי שהתפלל משה על ישראל בחטא העגל, ומסר את נפשו כדי להצילם ואמר "מחני", שזה אותיות "מי נח", תיקן את שפגם נח. וכן מחני נא אותיות מנ"ח אנ"י.

והנה בשני המקרים הללו, היו דינים בעולם שאיימו להשמיד את הנפשות הפועלות. במבול, כל באי העולם, ובחטא העגל, עם ישראל,

וְחֶסְדֵי מֵאֵתְךָ לֹא יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט ^[וי"ט] בכל זאת חסדי

אֵמַר מִרְחֶמְךָ יְהוָה: ^(הד"ק) ובריתי איתך לא יזווג ממקומם, והבטחתי לא תסור ממך לעולם (הד"ק)

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. כי תצא למלחמה - איזו מלחמה זו? ואיך לומדים זאת?
תשובה.....
- ב. מדוע התירה התורה אשת תואר במלחמה?
תשובה.....
- ג. מה באה לרבות המלה: אשת?
תשובה.....
- ד. מה בא ללמד: והיה אם לא חפצת בה?
תשובה.....
- ה. לתת לו פי שנים - פי שנים ממה?
תשובה.....
- ו. הגדר: בן סורר ומורה. ומדוע חייב מיתה?
תשובה.....
- ז. הקם תקים עימו - מה לומדים מהמלה עימו?
תשובה.....
- ח. מה לומדים משלוח הקן שכתוב בה: למען ייטב לך והארכת ימים?
תשובה.....
- ט. מה לומדים מסמיכות הפרשיות של שילוח הקן וחינוך הבית?
תשובה.....
- י. לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו - האיסור הוא רק על שור וחמור בלבד?
תשובה.....

שאלות מספר בן איש חי שנה ב'

- א. את מי צריך לכבד יותר את רבו או את אביו? ומדוע?
תשובה.....
- ב. מי נקרא רבו המובהק?
תשובה.....
- ג. מתי מותר לקבוע עצמו להוראה להורות בקבע?
תשובה.....
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?

- תשובה
- ד. איך צריך לומר שלום לרבו כשרואהו?
..... תשובה
- ה. איך צריך לכבד את רבו המובהק?
..... תשובה
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין תלמיד לחלוק על רבו?
..... תשובה
- ו. מפני שיבה תקום והדרת פני זקן - הסבר מה היא שיבה? ומי הוא זקן?
..... תשובה
- ז. איך ינהגו שני חכמים או שני זקנים לענין קימה?
..... תשובה
- ח. את מי צריך האיש ללמד תורה? ומהיכן לומדים זאת?
..... תשובה
- ט. מה מלמדים את התינוק כשמתחיל לדבר? ומאיזה חומש מתחיל ללמד אותו בבית הספר? ומדוע?
..... תשובה

